

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA FINANCÍ

Posouzení zatížení osobní důchodovou daní v ČR pomocí vybraných ukazatelů

Assessment of Personal Income Tax Burden in the Czech Republic
by means of Selected Indicators

Student: Bc. Lenka Břeňová
Vedoucí diplomové práce: Ing. Iveta Ratmanová, Ph.D.

Ostrava 2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra financí

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Lenka Břeňová**

Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6202T010 Finance

Specializace: 00 Finance

Téma: Posouzení zatížení osobní důchodovou daní v ČR pomocí vybraných ukazatelů
Assessment of Personal Income Tax Burden in the Czech Republic by means of Selected Indicators

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Charakteristika osobní důchodové daně a přístupů k měření daňového zatížení
3. Popis daně z příjmů fyzických osob a vybraných sociálních dávek v ČR
4. Analýza daňového zatížení modelového poplatníka v podmínkách ČR
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

HAMERNÍKOVÁ, Bojka a Alena MAAYTOVÁ. *Veřejné finance*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. 340 s. ISBN 978-80-7357-497-0.

KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 276 s. ISBN 978-80-7357-574-8.

ŠIROKÝ, Jan. *Daňové teorie - s praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Iveta Ratmanová, Ph.D.**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 26.04.2013

Ing. Iveta Ratmanová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 26. 4. 2013

Lenka Břeňová.....

Bc. Lenka Břeňová

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Charakteristika osobní důchodové daně a přístupů k měření daňového zatížení	7
2.1	Charakteristika a funkce daní	7
2.2	Daňový systém a daňové principy	8
2.3	Klasifikace daní	9
2.4	Osobní důchodová daň	11
2.4.1	Vymezení zdanitelných důchodů.....	11
2.4.2	Vymezení zdanitelné jednotky.....	12
2.4.3	Sazby daně	13
2.4.4	Negativní důchodová daň	14
2.4.5	Způsob výběru daně.....	15
2.5	Přístupy k měření daňového zatížení.....	15
3	Popis daně z příjmů fyzických osob a vybraných sociálních dávek v ČR	18
3.1	Daň z příjmů fyzických osob	18
3.1.1	Poplatníci daně.....	18
3.1.2	Předmět daně	19
3.1.3	Základ daně.....	20
3.1.4	Daňová povinnost	22
3.2	Sociální a zdravotní pojištění.....	24
3.3	Vybrané sociální dávky	25
3.3.1	Státní sociální podpora	25
3.3.2	Pomoc v hmotné nouzi	27
4	Analýza daňového zatížení modelového poplatníka v podmínkách ČR	30
4.1	Vstupní předpoklady výpočtu.....	30
4.2	Vývoj hodnot ukazatelů na základě skutečné průměrné mzdy.....	31

4.2.1	Vývoj skutečného průměrného daňového a odvodového zatížení.....	31
4.2.2	Vývoj skutečné průměrné efektivní daňové sazby	33
4.2.3	Vývoj skutečné mezní efektivní daňové sazby	36
4.2.4	Shrnutí analýzy skutečného daňového zatížení	41
4.2.5	Srovnání ukazatele METR ve vybraných zemích OECD.....	42
4.3	Vývoj hodnot ukazatelů na základě fixní průměrné mzdy	45
4.3.1	Vliv změn daně z příjmů na vývoj průměrného daňového a odvodového zatížení	45
4.3.2	Vliv změn daně z příjmů na vývoj průměrné efektivní sazby daně.....	47
4.3.3	Vliv změn daně z příjmů na vývoj mezní efektivní sazby daně	49
4.3.4	Vliv změn daně z příjmů na vývoj čistého nahrazovacího poměru	54
4.3.5	Shrnutí vlivu změn daně z příjmů na vývoj vybraných ukazatelů.....	57
4.4	Celkové shrnutí dosažených výsledků	59
5	Závěr	62
	Seznam použité literatury	64
	Seznam zkratk.....	66
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam příloh	
	Přílohy	

1 Úvod

Daně mají dlouhou historii, neboť stát měl vždy potřebu hradit určité výdaje a právě daně mají zajistit příjmy do veřejných rozpočtů. Proto je dnes pro plnění funkcí státu důležitý kvalitní daňový systém a problematika daní je zájmem široké veřejnosti, kdy povinnost platit některou z daní se dotýká všech obyvatel.

Daňová povinnost poplatníků je často také srovnávána v mezinárodním měřítku, kdy daňové zatížení lze srovnat na základě poměrových ukazatelů, které je možné členit z hlediska vstupních dat na makroekonomické a mikroekonomické. Některé mikroekonomické ukazatele zachycují nejen dopad daní, ale i vzájemný vztah daní a sociálních dávek.

Ve většině zemí je za nejdůležitější považována osobní důchodová daň, která je také veřejností velmi vnímána. V České republice byla osobní důchodová daň s účinností k 1. 1. 1993 zavedena pod názvem daň z příjmů fyzických osob a od svého vzniku byla několikrát novelizována. K významnějším změnám došlo v roce 2007 přechodem z progresivní sazby daně na lineární sazbu daně a také došlo ke změně ve způsobu vyčíslení tvorby dílčího základu daně.

Cílem diplomové práce je posouzení zatížení daní z příjmů fyzických osob u modelových poplatníků s příjmy ze závislé činnosti pomocí vybraných mikroekonomických ukazatelů v období let 2007 až 2012 v podmínkách České republiky. Vybranými ukazateli jsou průměrné zatížení daní z příjmů, průměrné daňové a odvodové zatížení, průměrná efektivní sazba daně, mezní efektivní sazba daně a čistý nahrazovací poměr.

V rámci druhé kapitoly práce budou vysvětleny základní daňové pojmy, včetně funkcí daní, daňových principů a klasifikace daní. Část první kapitoly bude zaměřena na osobní důchodovou daň a také budou vysvětleny přístupy k měření daňového zatížení.

Popis daně z příjmů fyzických osob a vybraných sociálních dávek bude obsahem třetí kapitoly, kde bude vymezen poplatník, předmět a základ daně z příjmů fyzických osob a také stanovení daňové povinnosti. Druhá část této kapitoly bude zaměřena na sociální a zdravotní pojištění. Dále se kapitola zaměřuje na vysvětlení sociálních dávek z titulu státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi. V kapitole budou také uvedeny jednotlivé změny u daně z příjmů fyzických osob a sociálních dávek v rámci sledovaného období.

Posouzení zatížení osobní důchodovou daní u modelových poplatníků bude náplní čtvrté kapitoly, kde budou nejdříve vymezeny vstupní předpoklady výpočtu a také modelový poplatník. Následující část kapitoly se bude týkat analýzy daňového zatížení pomocí vybraných ukazatelů. Těmi jsou průměrné zatížení daní z příjmů, průměrné daňové a odvodové zatížení, průměrná efektivní sazba daně, mezní efektivní sazba daně a čistý nahrazovací poměr.

Výpočty budou nejprve konstruovány na základě reálných vstupních dat. Poté dojde k zařazení průměrné mzdy pro lepší znázornění změn v úpravě osobní důchodové daně a sociálních dávek z titulu státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi v jednotlivých letech. V závěru kapitoly bude provedeno shrnutí dosažených výsledků.

2 Charakteristika osobní důchodové daně a přístupů k měření daňového zatížení

V úvodní kapitole budou objasněny základní daňové pojmy, popsány funkce daní, daňové principy a kritéria třídění daní. Dále bude kapitola věnována osobní důchodové dani, z jakého hlediska lze pohlížet na důchod osoby nebo jaké jsou sazby daně. Výklad také bude zaměřen na přístupy k měření daňového zatížení.

2.1 Charakteristika a funkce daní

„Daní rozumíme každou povinnou, zákonem stanovenou, nenávratnou, neekvivalentní a většinou neúčelovou platbu do veřejného rozpočtu“, dle Hamerníkové (2010, str. 108). V demokratických státech je daňová povinnost uložena zákonem. Tím, že veřejný rozpočet nevrací poplatníkovi danou částku a že nemusí být zachována úměra mezi výší daně a poskytovaným množstvím veřejného statku, daň se stává nenávratnou a neekvivalentní. Také není předem konkrétně určeno, jaký veřejný statek pomocí ní bude financován. Pro mezinárodní srovnání v rámci účelu práce bude však daň definována podle mezinárodní organizace OECD, a to jako povinná nenávratná platba do veřejného rozpočtu.

Vzhledem k výše uvedené definici daně, lze za daně považovat také příspěvky na sociální a zdravotní pojištění. I když nesplňují přesné podmínky, mají vlastnosti přibližující se daním, jako je povinnost a pravidelnost placení. Pouze jejich účelovost jim dává nedaňový charakter.

Daně jsou nejvýznamnějším veřejným příjmem. Veřejné příjmy jsou příjmy plynoucí do veřejných rozpočtů, tj. do rozpočtu státního, rozpočtů krajů, obcí a fondů a také do rozpočtu Evropské unie. Veřejné příjmy lze obecně rozdělit na příjmy neúvěrové, mezi které patří daně, sociální pojištění a poplatky. Dále na příjmy úvěrové, které jsou návratné, tedy půjčky a na veřejné příjmy ostatní. Možné je také členění na příjmy běžné, kdy daň je určitým způsobem opakující se platbou a příjmy kapitálové, které jsou spíše jednorázové.

Protože daňové příjmy tvoří nejpodstatnější část veřejného sektoru, úloha zdanění vyplývá právě z jeho hlavních ekonomických funkcí. Dle Širokého (2008, str. 12) se obecně jedná o tři základní funkce, a to funkce alokační, redistribuční a stabilizační. Funkce alokační zahrnuje problematiku umístění vládních výdajů při selhání trhu. Příčinou neefektivnosti v alokaci zdrojů dle Kubátové (2009, str. 16) jsou existence veřejných statků,

statků pod ochranou, existence externalit a nedokonalá konkurence. Veřejné statky se vyznačují tím, že je užívá každý jedinec a spotřeba jednoho nezmenšuje spotřebu ostatních jednotlivců. Tyto statky by nevznikly bez vládního zásahu, neboť by nikdo neměl zájem na jejich financování. To se také týká statků pod ochranou, kam lze zařadit vzdělání, kulturu nebo i bydlení. Existence externalit, které vznikají jako vedlejší produkt trhu, také vyžaduje zásah státu. Ať už se jedná o externality pozitivní (např. očkování) či negativní (např. znečištění přírody). Příčinou selhání trhu je i nedokonalá konkurence, kdy vznikají monopoly a omezené zdroje společnosti nejsou efektivně využity. Stát tak může zasáhnout uvalením daně.

Pomocí funkce redistribuční vláda ovlivňuje odnímání části důchodů a poskytování transferových plateb, což vede k přesunu důchodů od bohatších jedinců k chudším a nedochází k drastickým rozdílům mezi obyvatelstvem. Nástrojem tak může být progresivní daň z příjmů, i když někteří lidé ji nemusí považovat za spravedlivou.

Funkce stabilizační se zaměřuje na zajištění stabilní cenové hladiny a dostatečnou zaměstnanost. Souvisí s makroekonomickou rovnováhou, která nastává při rovnosti agregátní poptávky a nabídky. Je tedy třeba zmírňovat cyklické výkyvy v ekonomice. Vláda tak může činit formou daňových změn, kdy lze ovlivnit úroveň spotřeby, což je součástí agregátní poptávky.

V literatuře je možné setkat se ještě s funkcí fiskální, kterou obsahují všechny tři výše uvedené funkce. Jde o získávání finančních prostředků do veřejných rozpočtů, z kterých jsou poté financovány veřejné výdaje.

2.2 Daňový systém a daňové principy

Daňový systém je nejen souhrnem daní, které v dané zemi existují, ale jedná se také o systém institucí zajišťujících tvorbu legislativy, kontrolu, vymáhání a správu daní. Zahrnuje i další příjmy veřejných rozpočtů jako jsou poplatky, clo, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění. Daňový systém je konstruován na základě ekonomických, sociologických a politických vlivů.

Požadavky na daňový systém a na jednotlivé daně vyjadřují daňové principy, kdy výsledkem různých názorů v historii jsou dva hlavní. Jedná se o princip spravedlnosti a princip efektivnosti. Někteří autoři však uvádí i další požadavky na daně jako právní

perfektnost a politickou průhlednost či daňové stimuly, kdy je nežádoucí negativní působení daní na ekonomické chování subjektů, jak konstatuje Kubátová (2009, str. 18).

Daňová teorie uvádí dvě zásady spravedlivého zdanění. Prvním je princip prospěchu, kdy by poplatníci měli za své daně dostat od státu odpovídající protihodnotu a tedy být zdanováni podle užitku ze spotřeby veřejných statků. Otázkou však je, jak na základě užitku stanovit daň a jak takový užitek měřit. Druhým principem je platební schopnost, aby jedinci platili daně podle své platební kapacity. Jak tvrdí Hamerníková (2010, str. 128), existuje zde spravedlnost horizontální a vertikální, která musí platit současně. O horizontální spravedlnost se jedná, když poplatníci se stejnou platební kapacitou platí stejně a vertikální spravedlnost nastává tehdy, kdy lidé s větší kapacitou platí více.

Daně pro veřejný rozpočet nepředstavují jen příjmy, s jejich výběrem jsou spojeny také administrativní náklady spolu s nadměrným daňovým břemenem. Administrativní náklady nese jak stát při správě daní, tak i poplatník daně. Navíc čím jsou daně složitější, tím také rostou tyto náklady. Skrytějším druhem nákladů je nadměrné daňové břemeno, což snižuje efektivnost ekonomiky. Týká se to změny chování a možnosti se tak vyhnout dani, přesto k určité újmě dojde. Jednotlivci se totiž snaží docílit co nejvyššího užitku a co nejnižšího daňového zatížení, v důsledku dochází k substituci (např. nahrazení spotřeby zdaněného zboží jiným). Proto se na daňový systém v souvislosti s efektivností také pojí požadavek, aby chování poplatníka bylo pozitivně stimulováno. Což se mimo jiné týká pracovního úsilí.

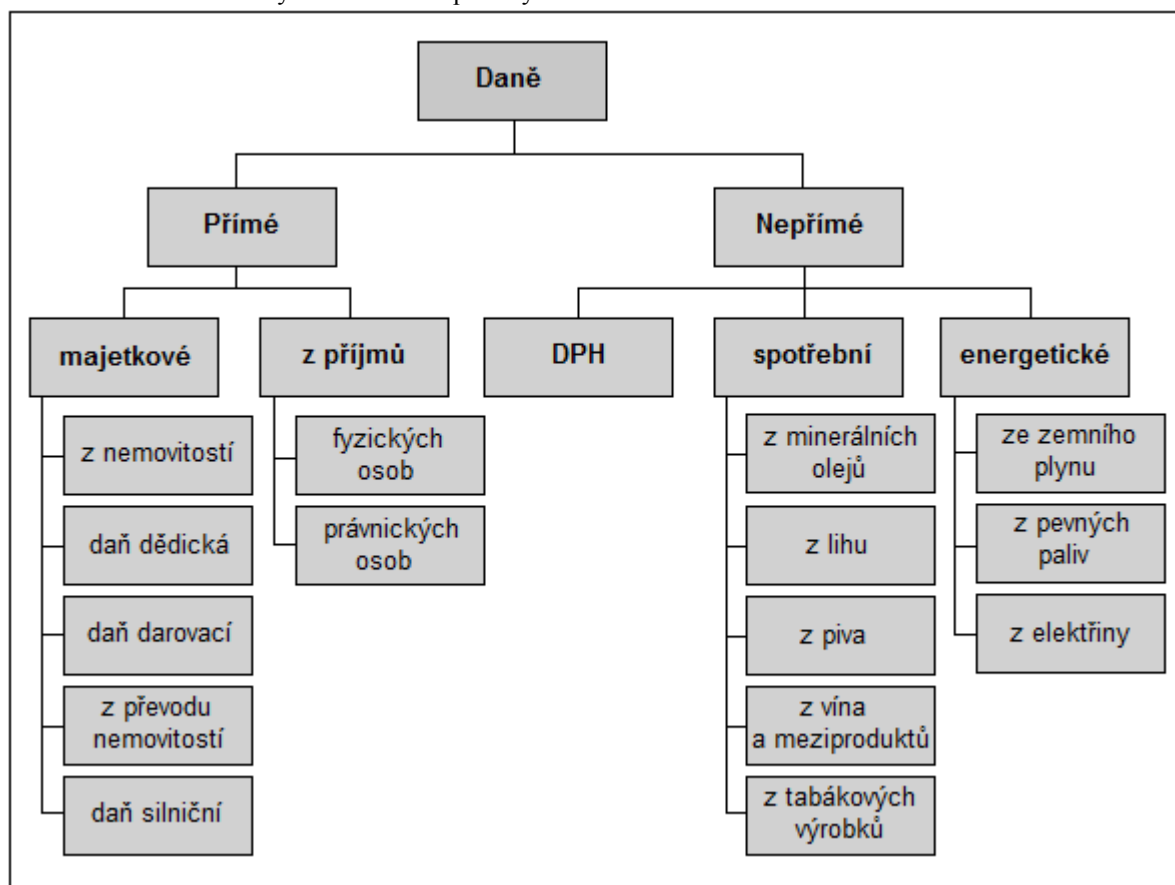
Avšak dle Hamerníkové (2010, str. 135) „má vláda jen omezené možnosti, jak zvýšit současně spravedlnost i efektivnost daní. Spravedlnost totiž požaduje daňové přerozdělování, zatímco efektivnost se každou odchylkou od tržního rozdělení zdrojů snižuje“.

2.3 Klasifikace daní

Klasifikace daní je možná podle různých hledisek. Tím základním je třídění daní podle vazby na důchod poplatníka, tedy na daně přímé a nepřímé. Daně přímé jsou poplatníkovi vyměřeny na základě jeho důchodu či majetku, proto se dále dělí na daně z příjmů a daně majetkové. U těchto daní není možné převést daňové břemeno na jiný subjekt, jsou považovány za adresné. Nepřímé daně jsou naopak neadresné, neboť subjekt je neplatí z vlastního důchodu, ale přenáší je na jiný subjekt považovaný za posledního nositele daňového břemene. Jsou placeny a vybírány v cenách zboží či služeb a vyměřeny ve stejné

výši pro všechny. Mezi tyto daně se řadí daně ze spotřeby a obrátů, daň z přidané hodnoty a také cla. Schéma daní daňovém systému ČR je znázorněn v Obr. 2.1.

Obr. 2.1 Daně daňového systému České republiky

Zdroj: Široký (2008) a vlastní zpracování

Daně lze dále členit i podle toho, jak zohledňují platební schopnost poplatníka. Z tohoto hlediska se rozlišují daně osobní a in rem. Osobní daně jsou závislé na příjmové situaci poplatníka. Výše daní in rem se naopak vyměřují z titulu vlastnictví určitého majetku, nákupu či spotřeby zboží a služeb. Ačkoliv je taková daň uvalena na činnosti nebo objekty, v konečném důsledku daňové břemeno nese osoba. V této souvislosti jsou osobní daně považovány za lepší, neboť jsou úměrné platebním schopnostem konkrétní osoby.

Z hlediska požadavku spravedlnosti se daně také třídí dle toho, jak se s růstem důchodu poplatníka mění daňové zatížení. Pokud se míra zdanění poplatníka s růstem důchodu nemění, jedná se o proporcionální daň. Pokud míra zdanění s růstem důchodu roste, jedná se o daň progresivní. Pokud naopak míra zdanění s růstem důchodu klesá, jde o daň regresivní.

Podle vztahu mezi velikostí daně a velikostí daňového základu lze daně členit na jednotkové a ad valorem. Jak tvrdí Kubátová (2009, str. 33) jednotkové daně „jsou stanoveny podle množství jednotek daňového základu nebo množství jednotek

užitečné vlastnosti v daňovém základu“. Daně ad valorem se určují podle ceny zdaňovaného základu, nejčastěji procentem.

V literatuře jsou uváděny další klasifikace daní, např. podle konkrétního rozpočtu, do kterého plynou (daně nadstátní, státní, vyšších územněsprávních celků a municipální). Zvláštní postavení mají celostátně platné daně, tzv. svěřené, které plynou do rozpočtů nižších úrovní. Z hlediska charakteru veličiny, z níž se daň platí, můžeme daně třídit dále na kapitálové (uložené na stavovou veličinu) a na běžné (uložené na tokovou veličinu). Stavová veličina se zjišťuje k určitému okamžiku, toková veličina za určitý časový úsek. Pro účely mezinárodní komparace daňových charakteristik zemí slouží rozdělení daní dle metodiky OECD.

2.4 Osobní důchodová daň

Osobní důchodová daň je považována za nejznámější a ve většině zemí také za nejdůležitější. Jelikož je placena z poplatníkovra důchodu, jedná se o daň přímou. Podle výše uvedené klasifikace ji lze také kategorizovat jako daň běžnou, neboť je zjišťována za určitý časový úsek. Osobní daň podporuje svými vlastnostmi spravedlnost i efektivnost daňového systému. Jednak umožňuje přerozdělení důchodu od osob s vyššími příjmy k osobám s příjmy nižšími, a také působí jako stabilizátor v rámci ekonomického cyklu.

2.4.1 Vymezení zdanitelných důchodů

Vzhledem k tomu, že poplatníci pobírají mimo peněžních částek také příjmy naturálního a jiného charakteru, měla by osobní důchodová daň zahrnovat různé důchody. Pro komplexní postihnutí těchto důchodů, musí být tato daň dle Širokého (2008, str. 123) „univerzální syntetickou daní, která sumarizuje rozdílné formy důchodů poplatníka ze všech zdrojů a svoji jednotnou zákonnou úpravou dopadá na tyto různé druhy příjmů jednotně“.

Komplexní pojetí by tedy mělo obsahovat jak peněžní, tak nepeněžní důchody, do kterých právě patří naturální příjmy, které se často nezdaňují nebo jsou do určité výše osvobozeny. Dále by mělo zahrnovat imputované důchody, kam především patří imputovaná renta např. v podobě nájmu u domů obývaných vlastníky. Jak však tvrdí Široký (2008, str. 124) vyčíslit imputovaný důchod je nesnadné a proto se také do zdanitelného důchodu nezahrnuje. Také nerealizované důchody by měly být zahrnuty do základu daně. Jedná se o kapitálové výnosy, které poplatník prozatím nedostává proplacené, tedy v podobě růstu ceny drženého kapitálu.

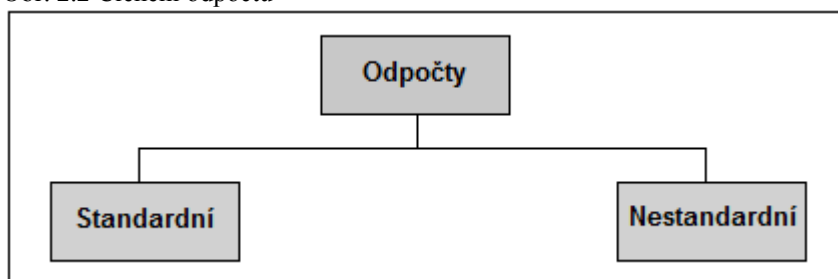
V praxi však převažuje zdaňování peněžních realizovaných důchodů a dle Kubátové (2010, str. 171) hlavní výnosy osobní důchodové daně plynou z důchodů pracovních a z podnikání, nájemného, veřejné penze a kapitálových výnosů realizovaných.

Pro efektivní vybírání daně je důležité, aby předmět daně byl co nejpřesněji definován. V případě, že jej nelze přesně definovat, použije se vynětí z předmětu daně. Jak tvrdí Vančurová, Láchová (2010, str. 17) „vynětí z předmětu daně zajišťuje, aby daňový subjekt nepociťoval nejistotu z toho, že předmětem daně je i to, co do něho logicky nepatří“. Toto vynětí z předmětu daně se také používá pro zabránění vícenásobného daňového zatížení, kdy se rozlišují předměty několika daní.

Pokud se část předmětu daně nezahrnuje do základu daně a z této části se daň nevybírá, jedná se o osvobození od daně. Může jít o osvobození úplné, které se použije při splnění všech podmínek nebo o osvobození částečné.

Základ daně lze snížit o tzv. odpočty, které se dělí na standardní a nestandardní, viz Obr. 2.2. Standardní odpočty při splnění podmínek snižují základ daně o předem stanovenou pevnou částku. Nestandardní odpočty se týkají položek, které lze v prokazatelně vynaložené výši odečíst od základu daně, a obvykle mají poplatníky motivovat k jednání, které je žádoucí z hlediska celé společnosti. Uplatnění těchto odpočtů může být limitováno buď absolutní částkou nebo relativně.

Obr. 2.2 Členění odpočtů

Zdroj: Vančurová, Láchová (2010) a vlastní zpracování

2.4.2 Vymezení zdanitelné jednotky

Daňové zatížení ovlivňuje volba zdanitelné jednotky a rozložení důchodů mezi nimi. V některých zemích se objevuje zdanění pro zdanitelnou jednotku jednotlivce, tedy pro individuální fyzickou osobu, jinde pro domácnost, manželský splitting či plný splitting. Nositelem daňové povinnosti může tedy být buď hlava rodiny, která odvádí daň za domácnost jako celek nebo se může jednat o společné zdanění manželů, kdy se jejich

příjmy sečtou a dělí dvěma za účelem snížení celkové daňové povinnosti u progresivní sazby daně. Plný splitting je obdobný jako manželský, avšak je vyznačován součtem příjmů všech členů domácnosti, který se dělí buď počtem osob v domácnosti, popř. jen počtem výdělečně činných osob.

Pozitivně jsou vnímány právě různé typy společného zdanění, kdy dochází ke zdaňování příjmu celé jednotky. Ta v součtu pak odvede na daních méně, než kdyby byl každý její jednotlivec zdaňován sám, což také lépe odráží platební kapacitu této jednotky. Viditelný dopad takového zdanění je především u progresivní daně.

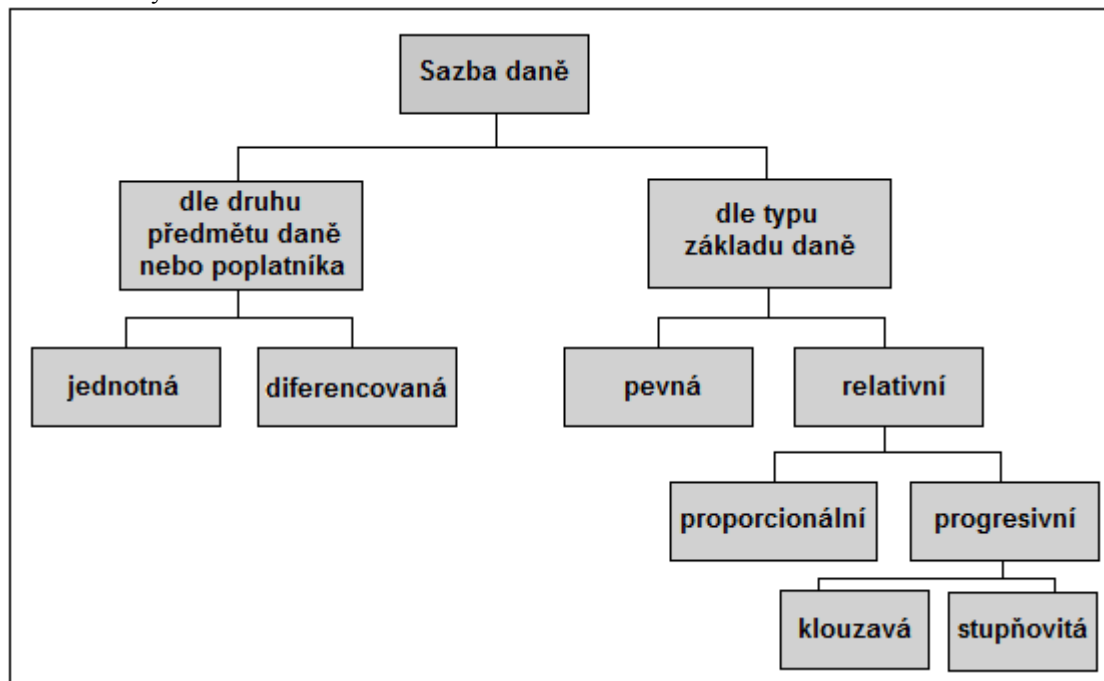
Najít vhodné neutrální zdanění pro osoby žijící samostatně a osoby žijící ve větší domácnosti však není jednoduché. Ve většině zemí je uplatňováno zdanění individuální, tedy jednotky ve smyslu výdělečně činného jedince.

2.4.3 Sazby daně

Pomocí sazby daně lze po vymezení zdanitelného základu a zdanitelné jednotky zjistit, kolik bude na dani zaplacen. Sazba daně je chápána jako určitý algoritmus, prostřednictvím kterého lze ze základu daně stanovit výši daně. V daňové politice existuje několik typů daňových sazeb, jak je naznačeno v Obr. 2.3.

Jednotná sazba daně se vyznačuje tím, že je pro všechny druhy předmětu stejná. Diferencovaná sazba se naopak liší podle druhu předmětu daně, případně podle daňového subjektu. Podle jednotkového vyjádření lze sazby členit na pevné, pokud je základ daně ve fyzických jednotkách a sazby relativní, určené jako podíl nebo procento ze základu daně s hodnotovým charakterem. Dle Kubátové (2009, str. 42) lze relativní sazbu daně dále členit na progresivní a proporcionální. Progresivní sazba roste s růstem základu daně. Může být konstruována jako klouzavě progresivní, kdy po překročení určitého daňového pásma se vyšší sazbou zdaňuje jen ta část základu, která překročí limit pásma. Když po překročení limitu podléhá celý základ daně vyšší sazbě, jedná se o stupňovitou progresi. Proporcionální sazba daně je naopak stále stejná a to bez ohledu na výši základu daně. Většinou je stanovená procentem ze základu daně, které se nemění.

Obr. 2.3 Druhy sazeb daně

Zdroj: Vančurová, Láchová (2010) a vlastní zpracování

Daňové sazby jsou předmětem pozornosti poplatníků, ale i diskusí ekonomů. Přitom, jak tvrdí Kubátová (2009, str. 58), samotné sazby mohou o daňovém zatížení vypovídat velmi málo. Rozdílnost v určení základu daně může podstatně změnit daňovou povinnost poplatníka.

Základní částku daně lze ale snížit pomocí slev na dani, které můžou být stanoveny pevnou částkou (absolutní slevy) nebo být vyjádřeny v procentech (relativní slevy). Dále se slevy člení na standardní, jako je např. sleva na poplatníka nebo na nestandardní, kdy se jedná o prokazatelně vynaložené výdaje v plné výši nebo do stanovené výše.

2.4.4 Negativní důchodová daň

Koncept negativní důchodové daně má podpořit pracovní úsilí u příjemců s nižšími důchody. Každý přivýdělek by se měl projevit zvýšením čistého příjmu. Systém daní spolu se systémem sociálních dávek však mnohdy odrazuje od práce, neboť při překročení určitého příjmu lidé ztratí nárok na dávky. Proto je pro některé jedince výhodnější nepracovat a být závislí na sociálních dávkách.

Podstata negativní důchodové daně spočívá v garantovaném důchodu. Dle Šírokého (2008, str. 133) každý poplatník či domácnost musí získat částku, která je stanovena vládou. A pouze poplatníci s příjmy přesahující tento garantovaný důchod platí daň. Ti, kteří takový důchod nemají, daň neplatí nebo obdrží peněžní dávku ve formě negativní daně (transfer).

Transferová platba slouží k tomu, aby součet transferové platby a vlastního příjmu neklesl pod garantovaný důchod. Zároveň tato platba klesá s růstem vlastního příjmu rodiny při růstu celkového příjmu.

$$T = G - t_n \cdot Y, \quad (2.1)$$

kde, T je transferová platba, G je velikost garantovaného důchodu, Y jsou veškeré dosažené příjmy za zdaňovací období, t_n je sazba negativní důchodové daně, která znázorňuje vztah mezi poskytnutou podporou a výší důchodu poplatníka.

V praxi však tato negativní daň nefunguje v plném rozsahu pro svou komplikovanost. Například v České republice jde pouze o její dílčí zavedení v podobě daňového bonusu, čímž je omezena pouze na poplatníky s dětmi.

2.4.5 Způsob výběru daně

Pro řádný výběr daně je nutné uzákonit způsob výběru daně. Daňový subjekt je tedy povinen sdělit správci daně skutečnosti pro vyměření daně pomocí daňového přiznání ve stanoveném termínu a odvést daň předepsaným způsobem. Daňové přiznání se podává za zdaňovací období, což „je pravidelný časový interval, za který nebo na který se základ daně stanoví a daň vybírá“, dle Vančurové (2010, str. 20). U většiny daní je zdaňovacím obdobím kalendářní rok. Vyšší výběry daně se realizují postupným plněním, u běžných daní se jedná o tzv. zálohy na daň. Pokud jsou tyto zálohy vyšší než daňová povinnost, vzniká přeplatek na dani. Pokud jsou naopak nižší, daňový subjekt je povinen uhradit nedoplatek na dani.

Výběr daně prostřednictvím daňového přiznání je nejen nákladný a zdlouhavý, ale umožňuje příležitosti k daňovým únikům. Státy se proto snaží snižovat množství podávaných daňových přiznání, a to zejména u osobní důchodové daně, kde je nejvyšší počet daňových subjektů.

2.5 Přístupy k měření daňového zatížení

Pro srovnání daňového zatížení je důležitá nejen sazba daně, ale také konstrukce daňového základu či stanovení výjimek, odpočtů a slev. Jelikož se konstrukce daní v jednotlivých státech liší, ke srovnání daňového zatížení se používají poměrové ukazatele. Ty lze rozdělit podle vstupních údajů na makroekonomické a mikroekonomické.

Mezi základní makroekonomické ukazatele patří daňová kvóta, tedy podíl daňových příjmů na hrubém domácím produktu. Dle Šírokého (2008, str. 7) se rozlišuje na složenou a jednoduchou podle toho, jaké příjmy zahrnuje. Hodnoty ukazatele daňové kvóty každoročně zveřejňuje OECD i EUROSTAT, jejichž výpočty se určitým způsobem liší. Podle údajů OECD se daňová kvóta České republiky pohybuje ve výši 35,3 %, čímž zhruba kopíruje průměrné hodnoty zemí OECD, viz příloha 10. K posouzení rozsahu zdanění lze však využít i implicitní sazby daně, které měří dopad daní na ekonomické aktivity podle jejich funkce (práce, kapitál, spotřeba) nebo také daňový mix vyjadřující procento jakým se jednotlivé daně podílejí na celkových daňových příjmech.

Mikroekonomické ukazatele posuzují daňové zatížení jednotlivce a vycházejí z dat simulačních modelů. „Tyto modely jsou konstruovány pro zaměstnance s vybranými násobky průměrné mzdy a se zohledněním typu domácnosti, přičemž je respektována konkrétní legislativní úprava důchodové daně v dané zemi.“, jak tvrdí Ratmanová (2009).

Mezi ukazatele, které měří daňové zatížení pracovních příjmů, se řadí ukazatel průměrného zatížení daní z příjmů, ukazatel průměrného daňového a odvodového zatížení a ukazatel průměrné efektivní sazby daně. Dopad vzájemného vztahu daní a sociálních dávek zachycuje ukazatel mezní efektivní sazby daně a čistý nahrazovací poměr.

Ukazatel průměrného zatížení daní z příjmů zohledňuje pouze vliv osobní důchodové daně a je vyjádřen vztahem

$$AIT = \frac{IT}{GEI} , \quad (2.2)$$

kde IT je osobní důchodová daň, GEI jsou hrubé příjmy ze zaměstnání.

Ukazatel průměrného daňového a odvodového zatížení přihlíží i k zákonnému pojistnému placené zaměstnancem a lze jej tedy vyčíslit dle vztahu

$$ATR = \frac{IT + SSC_{ES}}{GEI} , \quad (2.3)$$

kde IT je osobní důchodová daň, SSC_{ES} je zákonné pojistné placené zaměstnancem, GEI jsou hrubé příjmy ze zaměstnání.

Ukazatel průměrné efektivní sazby daně je podílem čistého příjmu včetně transferů a hrubého příjmu. Jedná se tak o komplexní ukazatel zohledňující daň z příjmů, zákonné pojistné a sociální dávky. Je vyjádřen vztahem

$$AETR = \frac{IT + SSC_{ES} - \sum SB}{GEI}, \quad (2.4)$$

kde IT je osobní důchodová daň, SSC_{ES} je zákonné pojistné placené zaměstnancem, SB jsou sociální dávky získané poplatníkem, GEI jsou hrubé příjmy ze zaměstnání.

Ukazatel mezní efektivní daňové sazby zahrnuje interakci daňového a dávkového systému. Je dán následujícím vztahem

$$METR = 1 - \frac{\Delta NEI}{\Delta GEI}, \quad (2.5)$$

kde ΔNEI je změna čistého příjmu, ΔGEI je změna hrubého příjmu. Čistý příjem se skládá z hrubých příjmů snížených o povinné pojistné a daň z příjmů a zvýšený o sociální dávky.

METR udává, o kolik se zvýší zaplacené daně a sníží sociální dávky, jestliže se hrubý pracovní příjem zvýší o jednotku. Při vysoké úrovni tohoto ukazatele nastává situace, že pracovník není motivován ke zvyšování svého pracovního úsilí, neboť dochází k redukci sociálních dávek o stejnou částku, o jakou se navýšil čistý příjem. V takovém případě se jedná o tzv. past chudoby a ukazatel se přibližuje hodnotě 100 %. Pokud by došlo k překročení hodnoty 100 %, nastala by dokonce situace, že se zvyšováním hrubého příjmu bude čistý příjem klesat. Pro pracovníka by tedy bylo iracionální zvyšovat své pracovní úsilí (např. zvýšením své kvalifikace či počtu odpracovaných hodin). Za demotivující je považována i hodnota vyšší než 50 %, žádoucí hodnota se pohybuje v intervalu 30 až 50 %.

Ukazatel čistého nahrazovacího poměru porovnává příjem v případě nezaměstnanosti osoby s čistým příjmem ze zaměstnání, a to dle vztahu

$$NRR = \frac{NEI_{OW}}{NEI_{IW}}, \quad (2.6)$$

kde NEI_{OW} je čistý příjem při nezaměstnanosti, NEI_{IW} je čistý příjem v zaměstnání.

NRR nabývá hodnot od 0 do 100 % a předpokládá, že příjmy ostatních členů domácnosti jsou neměnné. Pokud ukazatel dosáhne hodnoty rovné 100 %, jedinec nemá žádnou motivaci hledat si práci. Čím je totiž ukazatel vyšší, tím se příjmy v nezaměstnanosti liší méně od příjmů ze zaměstnání a hovoří se o tzv. pasti nezaměstnanosti.

Ukazatele METR a NRR jsou tzv. indikátory motivace k práci. Pokud při ztrátě zaměstnání dojde jen k nepatrnému snížení čistého příjmu, stát nevytváří dostatečnou motivaci pro aktivní hledání zaměstnání.

3 Popis daně z příjmů fyzických osob a vybraných sociálních dávek v ČR

Následující části kapitoly budou zaměřeny na vymezení základních pojmů v rámci daně z příjmů fyzických osob a s již zmíněným sociálním a zdravotním pojištěním. Pro účely práce budou také popsány vybrané sociální dávky poskytované v souvislosti se státní sociální podporou a pomocí v hmotné nouzi. Při vymezení jednotlivých pojmů budou zároveň zmíněny změny, které proběhly během sledovaného období v rámci této práce.

3.1 Daň z příjmů fyzických osob

Součástí téměř každého daňového systému je dnes osobní důchodová daň. V České republice se nazývá daň z příjmů fyzických osob a byla zavedena 1. 1. 1993 daňovou reformou. Je zakotvena v zákoně č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů ve znění platném pro dané zdaňovací období. K podstatným změnám ve výpočtu daně z příjmů fyzických osob došlo od roku 2008, kdy se přešlo od klouzavě progresivní k lineární sazbě daně z příjmů fyzických osob. Současně s touto změnou došlo k rozšíření základu daně u fyzických osob s příjmy ze závislé činnosti o sociální a zdravotní pojištění hrazené zaměstnavatelem.

3.1.1 Poplatníci daně

Podle zákona o daních z příjmů fyzických osob jsou poplatníky daně fyzické osoby. Zákon je členěn podle původu příjmů a jejich zdanění na tzv. rezidenty a nerezidenty. Poplatníci s neomezenou daňovou povinností jsou daňovými rezidenty. Podle zákona mají daňovou povinnost vztahující se na příjmy plynoucí ze zdrojů na území České republiky i ze zdrojů v zahraničí. Rezidenti mají na území České republiky bydliště nebo se zde obvykle zdržují, tedy pobývají zde alespoň 183 dnů v příslušném kalendářním roce. Daňovými nerezidenty jsou naopak poplatníci s omezenou daňovou povinností, která se vztahuje jen na příjmy plynoucí ze zdrojů na území České republiky. Nerezidenti tedy nespádají do první skupiny nebo to jsou ti, o nichž to stanoví mezinárodní smlouvy.

Poplatníkům, kteří se na území České republiky zdržují jen za účelem studia nebo léčení, ukládá zákon daňovou povinnost, která se vztahuje pouze na příjmy plynoucí ze zdrojů na území České republiky, a to i v případě, že se zde obvykle zdržují.

Dle Vančurové, Láchové (2010, str. 138) „je poplatníkem daně z příjmů fyzických osob vždy jednotlivá osoba sama ve vztahu ke svému základu daně“.

3.1.2 Předmět daně

Dani z příjmů fyzických osob podléhají veškeré příjmy, které jsou předmětem daně. Podle zákona se jedná o příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky, příjmy z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, příjmy z kapitálového majetku, příjmy z pronájmu a ostatní příjmy. Do předmětu daně jsou tedy zahrnuty jak příjmy plynoucí zpravidla ze soustavné činnosti, tak příjmy plynoucí z držby majetku i další druhy příjmů.

Příjmy ze závislé činnosti jsou příjmy ze současného nebo dřívějšího pracovněprávního, služebního nebo členského poměru, příjmy za práci členů družstev, společníků a jednatelů společností s ručením omezeným a komanditistů komanditních společností, a to i když nejsou povinni při výkonu práce pro družstvo nebo společnost dbát příkazů plátce, dále odměny členů statutárních orgánů a další dle §6 zákona o daních z příjmů.

Funkčními požitky jsou funkční platy a plnění poskytovaná v souvislosti se současným nebo dřívějším výkonem funkce, také odměny za výkon funkce a plnění poskytovaná v souvislosti se současným nebo dřívějším výkonem funkce v orgánech obcí, v jiných orgánech územní samosprávy, státních orgánech apod. dle §6 zákona o daních z příjmů.

Za příjem se považuje nejen příjem peněžní, ale také nepeněžní i příjem dosažený směnou. Nepeněžní příjmy se zpravidla oceňují podle zákona o oceňování, pokud zákon o daních z příjmů fyzických osob nestanoví jinak.

V zákoně jsou také vymezeny příjmy, které předmětem daně nejsou. Mezi tzv. vyňaté příjmy z předmětu daně patří příjmy získané zděděním nebo darováním s výjimkou darů přijatých v souvislosti se závislou činností, podnikáním či jinou samostatně výdělečnou činností, dále úvěry a půjčky s výjimkou příjmu věřitele z vrácené půjčky nebo úvěru, který nabyl postoupením pohledávky vzniklé na základě této půjčky nebo úvěru, také zde patří příjmy z rozšíření nebo zúžení společného jmění manželů a další příjmy uvedené v zákoně v §3 odst. 4. Další vymezení příjmů, které nejsou předmětem daně, zákon upřesňuje u jednotlivých druhů příjmů. Zmíněné příjmy nepodléhají režimu daně z příjmů fyzických osob, ale mohou být předmětem daně jiné.

Zákon upravuje také řadu příjmů, které jsou sice předmětem daně, avšak jsou od daně osvobozeny. Osvobození je spojeno se splněním konkrétních podmínek, popř. s určitými limity, kdy výčet osvobozených příjmů je uveden v §4 zákona o daních z příjmů. Mezi osvobozené příjmy tedy patří např. příjmy z prodeje rodinného domu či bytu, pokud v něm prodávající měl bydliště nejméně po dobu dvou let bezprostředně

před prodejem, nebo v něm prodávající měl bydliště po kratší dobu, ale získané prostředky použije na uspokojení bytové potřeby. Mimo jiné jsou osvobozené také dávky sociální péče, dávky pomoci v hmotné nouzi či dávky státní sociální podpory.

Další osvobozené příjmy jsou poté definovány u jednotlivých druhů příjmů. U příjmů ze závislé činnosti jsou osvobozena nepeněžní plnění vynaložená zaměstnancem na odborný rozvoj zaměstnanců související s předmětem činnosti zaměstnavatele, hodnota stravování nebo přechodného ubytování poskytovaného jako nepeněžní plnění zaměstnavatelem a další dle §6 odst. 9 zákona o daních z příjmů.

Výše zmíněné rozdělení příjmů, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob, není náhodné. Příjmy se totiž podle druhů zahrnují do jednotlivých dílčích základů daně, jejichž postavení při tvorbě základu daně není stejné.

3.1.3 Základ daně

Základ daně je podle zákona o daních z příjmu definován jako částka, o kterou příjmy plynoucí poplatníkovi ve zdaňovacím období (kalendářní rok), přesahují výdaje prokazatelně vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení. Jelikož poplatník může pobírat různé druhy příjmů, je schéma základu daně z příjmů fyzických osob poměrně složité. Příjmy se člení do pěti dílčích základů daně, které se liší ve stanovení osvobozených příjmů, v možnosti uplatnění výdajů, započtení ztráty či v povinnosti podávat daňové přiznání.

U příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků bylo do roku 2007 možné jako výdaj uplatnit zaplacené příspěvky sociálního a zdravotního pojištění hrazené zaměstnancem, což snížilo základ daně zaměstnance. Od roku 2008 tomu tak není a pojistné hrazené zaměstnancem tedy neovlivní výpočet daně. S touto změnou však dochází k navýšení základu daně o pojistné na sociální a zdravotní pojištění, které je povinen hradit zaměstnavatel za zaměstnance, tzv. princip superhrubé mzdy. Tyto částky placené zaměstnavatelem byly do roku 2007 jako příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků od daně osvobozeny.

Dle zákona o daních z příjmů fyzických osob lze příjmy z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti a příjmy z pronájmu snížit o výdaje vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení. Příjmy z kapitálového majetku není možné snížit o žádné výdaje a příjmy ostatní lze snížit o výdaje prokazatelně vynaložené na jejich dosažení.

Tvorba základu daně z příjmů fyzických osob a přípustná hodnota jednotlivých dílčích základů je naznačena v Tab. 3.1.

Tab. 3.1 Tvorba základu daně z příjmů fyzických osob

příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky
+ pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění hrazení zaměstnavatelem
= dílčí základ daně příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků
příjmy z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti
- výdaje na dosažení, zajištění a udržení příjmů
= dílčí základ daně příjmů z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti (nebo záporný rozdíl mezi příjmy a výdaji)
příjmy z pronájmu
- výdaje na dosažení, zajištění a udržení příjmů
= dílčí základ daně z pronájmu (nebo záporný rozdíl mezi příjmy a výdaji)
příjmy z kapitálového majetku
= dílčí základ daně z příjmů z kapitálového majetku
ostatní příjmy
- výdaje na dosažení příjmu (podle druhů příjmů do výše daného druhu příjmu)
= dílčí základ daně ostatní příjmy

Zdroj: Vančurová, Láchová (2010)

Dílčí základ daně z podnikání a jiné samostatné činnosti a dílčí základ daně z pronájmu může nabývat i záporných hodnot, pokud příjmy budou nižší než výdaje k těmto příjmům uplatněné. Zbývající dílčí základy nabývají kladných popřípadě nulových hodnot.

Při výpočtu základu daně z příjmů se sečtou dílčí základy nejprve bez dílčího základu daně z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků. Pokud po sečtení uvedených dílčích základů vznikne záporná hodnota, jedná se o daňovou ztrátu. Dle zákona lze tuto daňovou ztrátu nebo její část převést do následujícího zdaňovacího období, nejdéle však v pěti zdaňovacích obdobích následujících bezprostředně po zdaňovacím období, za které se daňová ztráta vyměřuje.

Celkový základ daně z příjmů fyzických osob je poté součtem výše uvedených hodnot a hodnot dílčího základu daně z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků. K zápornému výsledku sumy dílčích základů, tedy k daňové ztrátě se nepřihlíží, proto je dále počítáno s nulovou hodnotou pro stanovení základu daně. „Základ daně z příjmů fyzických osob nemůže být nižší než dílčí základ daně ze závislé činnosti a funkčních požitků“, jak tvrdí Vančurová, Láchová (2010, str. 143).

Některé příjmy tvoří však samostatný základ daně a nezahrnují se tedy do dílčích základů daně. Takové příjmy se zdaňují zvláštní sazbou daně, tzv. srážkovou daní. Jedná se např. o příjem od dalšího zaměstnavatele, pokud nepřesáhne za kalendářní měsíc částku 5 000 Kč a poplatník u tohoto zaměstnavatele nepodepsal prohlášení k dani.

Vzhledem ke sledovanému období v rámci práce je vhodné zmínit společné zdanění manželů, které bylo možné naposledy využít v roce 2007. Princip spočíval na společném základu daně, kdy každý z manželů zdanil polovinu a vyšší příjmy byly tak zdaněny nižší sazbou daně. Tuto možnost využívali poplatníci s různorodými příjmy za podmínky, že vyživují alespoň jedno nezaopatřené dítě.

3.1.4 Daňová povinnost

Po vymezení zdanitelného základu daně z příjmů fyzických osob lze přejít ke stanovení daňové povinnosti. Proces stanovení zahrnuje několik kroků, které jsou zobrazeny v Tab. 3.2.

Tab. 3.2 Výpočet daně z příjmů fyzických osob

základ daně
- nestandardní odpočty
= základ daně po snížení
x sazba daně
daň před slevami
- slevy na dani (bez daňového zvýhodnění)
= daň po slevách
- daňové zvýhodnění na děti
= daňová povinnost nebo daňový bonus

Zdroj: Vančurová, Láchová (2010) a vlastní zpracování

Základ daně se snižuje o řadu odpočtů na sobě nezávislých. Od roku 2006 se využívají jen nestandardní odpočty, mezi které patří např. dary na veřejně prospěšné účely, úroky z úvěrů na bytové potřeby, příspěvky na penzijní připojištění či pojistné na soukromé životní pojištění. Jedná se o tzv. nezdánitelnou část základu daně upravenou v §15 zákona o daních z příjmů. Tyto odpočty se uplatňují v prokázané výši a jsou určitým způsobem limitovány.

Ze základu daně sníženého o nezdánitelnou část základu daně se pomocí sazby daně vypočte daňová povinnost poplatníka. Ta se do roku 2007 zjišťovala v podmínkách klouzavé progrese, sazby jsou uvedeny v příloze 1. Od roku 2008 do současnosti se používá lineární sazba daně ve výši 15 %.

Vypočtenou daň lze dále snížit o slevy na dani, což jsou zákonem vymezené částky. Poplatník může uplatnit slevu na poplatníka, na manželku, na plný nebo částečný invalidní důchod, na průkaz ZTP/P či slevu na studenta. Částky jednotlivých slev jsou uvedeny v příloze 1. Podle §35ba zákona o daních z příjmů lze však slevu na dani uplatnit maximálně do výše vypočtené daně. Výjimkou je tzv. daňové zvýhodnění, které poplatník může uplatnit na vyživované dítě žijící s ním v domácnosti, pokud je nezletilé nebo ve věku do 26 let a soustavně se připravuje na budoucí povolání. Daňové zvýhodnění je upraveno v §35c a uplatňuje se formou slevy na dani, daňového bonusu popřípadě kombinací obou. Pokud je daňová povinnost poplatníka nižší než nárok na daňové zvýhodnění, vznikne nárok na tzv. daňový bonus. Vzniklý rozdíl bude tedy poplatníkovi vyplacen, viz Tab. 3.2.

Daň z příjmů fyzických osob je vybírána za zdaňovací období, kterým je kalendářní rok. U příjmů ze závislé činnosti se daň vybírá prostřednictvím zaměstnavatele, nejčastěji zálohou na daň z měsíční mzdy. Aby poplatník mohl uplatňovat slevy na dani u záloh, musí podepsat maximálně u jednoho zaměstnavatele Prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob k příjmům ze závislé činnosti a funkčním požitkům. Výpočet zálohy na daň z příjmů fyzických osob je zobrazen v tabulce 3.3. Pokud poplatník toto Prohlášení nepodepíše, výpočet zálohy je stejný, avšak nelze uplatnit slevy na dani.

Tab. 3.3 Tvorba základu daně a výpočet zálohy na daň z příjmů fyzických osob

2007	2008 - 2012
Poplatník podepsal	
Prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a z funkčních požitků	
veškeré příjmy poplatníka za kalendářní měsíc	veškeré příjmy poplatníka za kalendářní měsíc
- příjmy vyňaté ze zdanění	- příjmy vyňaté ze zdanění
= příjmy podléhající dani	= příjmy podléhající dani
- osvobozené příjmy	- osvobozené příjmy
= příjmy zahrnované do základu daně	= příjmy zahrnované do základu daně
- pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti - pojistné na veřejné zdravotní pojištění	x koeficient 1,34
základ pro výpočet zálohy	základ pro výpočet zálohy
x sazba daně	x sazba daně
= záloha před slevami	= záloha před slevami
- měsíční sleva na dani (bez daňového zvýhodnění)	- měsíční sleva na dani (bez daňového zvýhodnění)
= záloha po slevách	= záloha po slevách
- měsíční daňové zvýhodnění	- měsíční daňové zvýhodnění
= záloha	= záloha

Zdroj: Vančurová, Láčková (2010) a vlastní zpracování

Za zmínku také stojí nově zavedená solidární daň platná od roku 2013 do roku 2015, která se týká poplatníků s nadstandardními příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků a z podnikání. U této daně budou také vybírány zálohy, které se dotknou zaměstnanců s měsíčním příjmem vyšším než 103 536 Kč. Solidární zvýšení daně u zálohy činí 7 % z kladného rozdílu mezi příjmy zahrnovanými do základu daně a 4násobkem průměrné mzdy stanovené podle zákona upravujícího pojistné na sociální zabezpečení. Za příjem je u zaměstnanců považován úhrn zdanitelných příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků. Což znamená, že se nezohledňuje základ daně ve výši tzv. superhrubé mzdy.

3.2 Sociální a zdravotní pojištění

Systém sociálního pojištění je nedílnou součástí při stanovení daňové povinnosti, neboť příjmy poplatníků jsou zatíženy nejen daní, ale také povinnými příspěvky na sociální zabezpečení. Pomocí několika subsystémů zabezpečuje občany v určitých životních situacích, které je třeba řešit pomocí principu solidarity. „Sociální pojištění v České republice se skládá z veřejného zdravotního, nemocenského a důchodového pojištění a ze státní politiky zaměstnanosti“ dle Vančurové, Láchové (2010, str. 186).

Sociálního zabezpečení je povinna účastnit se osoba, která má zdanitelné příjmy. U veřejného zdravotního pojištění je základním kritériem trvalý pobyt na území České republiky. Pojistné v dané výši odvádí jak zaměstnanec, tak zaměstnavatel za zaměstnance. Jednotlivé sazby pojistného jsou uvedeny v tabulce 3.4. Vybrané pojistné na sociálním zabezpečení je příjmem státního rozpočtu a pojistné na veřejné zdravotní pojištění plyne do jednotlivých zdravotních pojišťoven.

Tab. 3.4 Přehled sazeb pojistného v letech 2007 až 2012

Sociální pojištění	2007 - 2008	2009 - 2012
Zaměstnanec	8%	6,5%
Zaměstnavatel	26%	25%
Zdravotní pojištění	2007 - 20012	
Zaměstnanec	4,5%	
Zaměstnavatel	9%	

Zdroj: Vančurová, Láchová (2010) a vlastní zpracování

Výše pojistného je omezena maximálním vyměřovacím základem, který byl v podmínkách České republiky poprvé zaveden i u zaměstnanců v roce 2008. V případě, že zaměstnanec dosáhne v průběhu roku stanovené hranice, není dále povinen z příjmu hradit sociální a zdravotní pojištění. Maximální vyměřovací základ zdravotního pojištění byl

poprvé v roce 2012 odlišný než hranice pro sociální pojištění. Jednotlivé výše a maximální vyměřovací základ pojistného jsou uvedeny v tabulce 3.5.

Tab. 3.5 Roční maximální vyměřovací základ pojistného v letech 2007 až 2012

Roční maximální vyměřovací základ pojistného	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sociální pojištění	-	48násobek	48násobek	72násobek	72násobek	48násobek
	-	1 034 880 Kč	1 130 640 Kč	1 707 048 Kč	1 781 280 Kč	1 206 576 Kč
Zdravotní pojištění	-	48násobek	48násobek	72násobek	72násobek	72násobek
	-	1 034 880 Kč	1 130 640 Kč	1 707 048 Kč	1 781 280 Kč	1 809 864 Kč

Zdroj: Vančurová, Láčková (2010) a vlastní zpracování

Zajímavostí pro současný rok 2013 je, že maximální vyměřovací základ pro zdravotní pojištění je zrušen zcela až do roku 2015. Poplatníci s vyššími příjmy tedy zaplatí více i na zdravotním pojištění, týká se to především poplatníků s měsíčními příjmy vyššími jak 155 304 Kč. Maximální vyměřovací základ pro sociální pojištění je nadále ve stejné výši.

3.3 Vybrané sociální dávky

V České republice slouží ke zmírnění sociálních nerovností systém tzv. sociálního zabezpečení. Jde o podporu občanů prostřednictvím státu při sociálních událostech, které se řeší pomocí sociálních dávek. Systém sociálního zabezpečení je založen na třech pilířích, mezi které patří pojištění, podpora a pomoc.

V rámci pojištění se jedná o sociální a zdravotní pojištění, které je popsáno v kapitole 3.2. Státní sociální podpora zahrnuje dávky závislé a nezávislé na příjmu občana a solidární pomoc nastupuje v situacích, kdy nestačí pomoc předchozích pilířů, jedná se o dávky v hmotné nouzi a dávky sociální péče.

3.3.1 Státní sociální podpora

Státní sociální podpora je druhým základním pilířem sociálního zabezpečení v České republice. Základním právním předpisem tohoto systému je zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Státní sociální podpora je soubor sociálních dávek, kterými se stát dle zákona podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin a poskytuje je i při některých dalších sociálních situacích. Sociální dávky jsou financovány ze státního rozpočtu, veškeré náklady tedy nese stát a jsou uplatňovány na základě principu solidarity.

Zákon o státní sociální podpoře považuje za rodinu oprávněnou osobu a společně s ní posuzované osoby, a pokud těchto osob není, považuje se za rodinu sama oprávněná osoba. Posuzovanými osobami jsou např. nezaopatřené děti, manželé či partneři. Neopatrovaným dítětem se chápe dítě do skončení povinné školní docházky nebo dítě do 26 let pokud se připravuje na budoucí povolání nebo je zdravotně postižené.

Dle zákona náleží dávky státní sociální podpory při splnění stanovených podmínek pouze fyzické osobě, pokud tato osoba a osoby společně s ní posuzované jsou občany České republiky a jsou zde hlášeny k trvalému pobytu nebo jsou cizinci a mají zde trvalý pobyt. Podmínkou také je, že tyto osoby mají bydliště na území České republiky.

Základem pro stanovení nároku a výše některých dávek je životní minimum. Dle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu se životním minimem rozumí minimální hranice peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.

Částky životního minima jsou odstupňovány podle pořadí osob v domácnosti a u dětí také podle věku. Výše životního minima byla od roku 2007 neměnná, ke zvýšení došlo až v roce 2012. Jednotlivé částky životního minima jsou uvedeny v příloze 2.

Dávky státní sociální podpory se člení na testované a netestované podle toho, zda jsou poskytovány v závislosti na výši příjmu či ne. Při posuzování nároků na dávky se tedy netestuje majetek, ale pouze příjmy. Jedná se především o příjmy ze závislé činnosti, z podnikání nebo jiné samostatné výdělečné činnosti, také o podporu v nezaměstnanosti a další dle zákona. Rozhodným příjmem je čistý příjem, tj. příjem po odpočtu sociálního a zdravotního pojištění a odpočtu daně z příjmů. Za rozhodný příjem však není považován daňový bonus.

Dávky poskytované v závislosti na výši příjmu jsou přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné. Ostatními dávkami, tedy netestovanými, jsou rodičovský příspěvek a pohřebné. Pro účely práce budou však blíže popsány pouze některé dávky.

Přídavek na dítě je dlouhodobá dávka vyplácená měsíčně. Nárok na přídavek má nezaopatřené dítě, pokud celkové příjmy v rodině nepřesahují určitý násobek životního minima rodiny. Násobek je určitým koeficientem pro daný rok a výše přídavku je závislá na věku dítěte. Pokud je dítě zletilé, je přídavek vyplácen přímo jemu, jinak je vyplácen zákonem odpovídající osobě.

Od roku 2008 je přídavek na dítě vyplácen v jedné úrovni a koeficient je také ve stejné výši až do současnosti. Do roku 2007 tomu však nebylo a přídavek byl poskytován ve třech úrovních podle výše příjmu, a to ve zvýšené, základní a snížené výměře. Jednotlivé výše dávky a daný koeficient za sledované období jsou uvedeny v příloze 2.

Příspěvek na bydlení je poskytován rodinám i jednotlivcům s nízkými příjmy k podpoře bydlení. Nárok na dávku má vlastník nebo nájemce bytu, který je v daném bytě hlášen k trvalému pobytu, pokud k pokrytí nákladů na bydlení nestačí 30 % příjmů rodiny (v případě hlavního města Prahy je to 35 % příjmů) a zároveň toto procento je nižší než normativní náklady stanovené zákonem. Normativními náklady se chápou průměrné náklady na bydlení podle velikosti obce a počtu členů v domácnosti a jsou rozdílné pro nájemní a družstevní byty. Pokud jsou však skutečné náklady nižší než normativní náklady, je počítáno s nimi. Do rozhodného příjmu se započítává příjem všech osob v daném bytě trvale hlášených k pobytu a také přídavek na dítě. Pokud rozhodný příjem rodiny nedosahuje částky životního minima, započítává se jako rozhodný příjem právě částka životního minima rodiny. Výplata příspěvku je časově omezena, nejvýše přípustná doba pobírání je 84 měsíců v období 10 let.

V průběhu let nedošlo ve výpočtu příspěvku na bydlení ke změnám, zpravidla se každý rok mění pouze normativní náklady v souvislosti s vývojem ekonomiky, viz příloha 2.

Testovanou dávkou státní sociální podpory byl do roku 2010 také sociální příplatek, na který měly nárok rodiny s nezaopatřenými dětmi, pokud jejich příjmy nepřesahovaly určitý násobek životního minima, viz příloha 2. Sociální příplatek sloužil ke krytí nákladů spojených se zabezpečováním potřeb dětí. Od ledna 2011 tuto dávku mohli pobírat už jen rodiče pečující alespoň o jedno dlouhodobě nemocné či zdravotně postižené dítě nebo byl-li alespoň jeden z rodičů pečující o nezaopatřené dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižený. K 31. 12. 2011 byl však sociální příplatek definitivně zrušen.

3.3.2 Pomoc v hmotné nouzi

Pomoc v hmotné nouzi spadá do třetího pilíře sociálního zabezpečení v České republice. Jedná se o pomoc, kdy občan nedokáže svou situaci vyřešit vlastním přičiněním a nestačí ani pomoc předchozího pilíře. Poskytování pomoci k zajištění základních životních podmínek fyzickým osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi, upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Hmotná nouze je stav, kdy osoba nemá dostatečné příjmy a její sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb

na úrovni přijatelné pro společnost. Zákon tak napomáhá k řešení nárazových životních situací spojených s nedostatečným zabezpečením základní obživy, bydlení a dalšími mimořádnými událostmi.

Na dávky v hmotné nouzi má nárok při splnění stanovených podmínek osoba, která je na území České republiky hlášena k trvalému pobytu nebo osoba, které byl udělen azyl, také cizinec bez trvalého pobytu na území České republiky, kterému tato práva zaručuje mezinárodní smlouva a další dle zákona.

Osobou v hmotné nouzi je osoba, pokud její příjem a příjem společně posuzovaných osob po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí nebo osoba, kterou postihne vážná mimořádná událost a její sociální a majetkové poměry neumožňují překonat nepříznivou situaci vlastními silami (jedná se např. o povodeň, vichřici, požár) a další osoby, které zákon definuje jako osobu v hmotné nouzi.

Za rozhodný příjem při posuzování nároku na dávku a její výši, se považuje 70 % příjmu ze závislé činnosti a funkčních požitků uvedených v zákoně o daních z příjmů po odpočtu sociálního a zdravotního pojištění a daně z příjmů, 80 % příjmu z podpory v nezaměstnanosti a 100 % ostatních započitatelných příjmů podle zákona o životním a existenčním minimu, s výjimkou příspěvku na živobytí. Do příjmu se tedy v plné výši započítávají dávky státní sociální podpory, s výjimkou příspěvku na bydlení.

Dávky pomoci v hmotné nouzi jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Měsíčně se opakující dávkou je příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení. Mimořádná okamžitá pomoc je dávkou jednorázovou. Veškeré náklady na dávky hradí stát. Pro účely práce budou blíže popsány jen opakující se dávky.

Příspěvek na živobytí je základní dávkou, na kterou má nárok osoba v hmotné nouzi, pokud její příjem a příjem společně posuzovaných osob nedosahuje částky živobytí. Částka živobytí je stanovena pro každou osobu a odvíjí se od částek životního a existenčního minima. U okruhu společně posuzovaných osob se jednotlivé částky živobytí osob sčítají.

Existenční minimum je minimální hranicí peněžních příjmů, která je považována za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, proto částka živobytí u dítěte činí částku životního minima. U dospělých osob je pro stanovení částky živobytí základem částka existenčního minima, která se však dle zákona různě zvyšuje při zohlednění počínání a situace osoby.

Výše příspěvku na živobytí činí rozdíl mezi částkou na živobytí osoby nebo společně posuzovaných osob a příjmem osoby nebo společně posuzovaných osob. Příjmem se pro účely této dávky rozumí příjem osoby nebo společně posuzovaných osob snížený o přiměřené náklady na bydlení, což jsou odůvodněné náklady na bydlení (nájemné, nezbytná spotřeba energií), nejvýše však do 30 % příjmu (v hlavním městě Praha do výše 35 % příjmu).

Doplatek na bydlení je dávkou pomoci v hmotné nouzi, která pomáhá uhradit odůvodněné náklady na bydlení společně s vlastními příjmy občana a příspěvkem na bydlení. Nárok na dávku má vlastník nebo nájemce bytu, který byt užívá, pokud po úhradě odůvodněných nákladů na bydlení byl jeho příjem nebo příjem společně posuzovaných osob nižší než částka živobytí osoby nebo společně posuzovaných osob. Podmínkou pro nárok na doplatek na bydlení je dále získání nároku na příspěvek na živobytí. Dle zákona lze však doplatek přiznat i ve specifických situacích spojených s bydlením.

Výše dávky se tedy zjistí tak, že od částky odůvodněných nákladů na bydlení snížených o příspěvek na bydlení se odečte částka, o kterou příjem osoby nebo společně posuzovaných osob zvýšený o příspěvek na živobytí převyšuje částku živobytí osoby nebo společně posuzovaných osob.

Doplatek na bydlení je stanoven tak, aby osobě či rodině po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení zůstala částka živobytí. Okruh společně posuzovaných osob je pro účely této dávky stejný jako pro účel příspěvku na bydlení. Doplatek na bydlení je vyplácen nejvýše 84 měsíců v období 10 let.

Od roku 2007 nedošlo ve výpočtu dávek hmotné nouze ke změnám. Výše jednotlivých dávek je pouze ovlivněna změnou normativních nákladů a částkami životního a existenčního minima. Částky životního a existenčního minima v daných letech jsou uvedeny v příloze 2.

4 Analýza daňového zatížení modelového poplatníka v podmínkách ČR

V této kapitole bude posuzováno daňové zatížení u vybraných modelových poplatníků, a to pomocí mikroekonomických ukazatelů. Těmi jsou průměrné zatížení daní z příjmů, průměrné daňové a odvodové zatížení, průměrná efektivní sazba daně, mezní efektivní sazba daně a čistý nahrazovací poměr. Nejdříve budou vybrané ukazatele počítány pro skutečnou průměrnou mzdu, následně s použitím stejné úrovně průměrné mzdy pro znázornění změn v úpravě daně z příjmů fyzických osob v jednotlivých letech.

4.1 Vstupní předpoklady výpočtu

V práci bude srovnáno a posuzováno daňové zatížení poplatníka s měsíčními vstupními parametry a při výpočtech budou použity následující zjednodušené předpoklady, kdy poplatník:

- má pouze příjmy ze závislé činnosti (definovány v §6 zákona o daních z příjmů), které jsou posuzovány za období jednoho měsíce,
- platí zálohu na daň z příjmů fyzických osob měsíčně včetně zákonného pojistného,
- uplatňuje pouze standardní slevy na dani jako je sleva na poplatníka, daňové zvýhodnění na dítě i sleva na manžela vztažena k měsíčnímu období,
- v roce 2007 využije společné zdanění manželů, pokud je to možné,
- má nárok na dávky, které jsou testovány na základě měsíčního příjmu domácnosti a jejichž výše je odvozována od příjmové situace,
- má nárok na dávky v hmotné nouzi a není žádným způsobem zvýhodňován,
- se snaží o zvýšení příjmu svým vlastním přičiněním.

Pro výpočet jednotlivých ukazatelů bude použita průměrná hrubá měsíční mzda v České republice za sledované období, a to buď v intervalu 0 až 650 % nebo v intervalu 0 až 200 %. Poplatníci žijí v obci do 9 999 obyvatel, kde platí nájemné ve výši 6 tis. Kč za měsíc. Všechny uvedené dospělé osoby jsou zaměstnány. Děti jsou zcela zdravé.

Poplatníci budou analyzováni v závislosti na rozdílné rodinné situaci pro období let 2007 až 2012. V úvahu jsou brány následující tři typy poplatníků:

- a) jedna osoba bez dětí ve věku 40 let,
- b) jedna osoba ve věku 40 let se dvěma dětmi (4 a 6 let),
- c) manželský pár ve věku 40 let se dvěma dětmi (4 a 6 let).

Poplatníci pobírají všechny dávky, na které mají nárok (přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení, příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení) a platí zálohu na daň z příjmů fyzických osob.

V realitě tento předpoklad však zcela neplatí. U dávek totiž nemusí dojít ze strany poplatníka k vyčerpání všech jeho možností a u daní může docházet k únikům. V pobírání dávek ani ve stanovování daňové povinnosti se neuvažuje s časovým zpožděním.

4.2 Vývoj hodnot ukazatelů na základě skutečné průměrné mzdy

Po specifikaci předpokladů a určení modelových poplatníků lze přejít k výpočtům jednotlivých ukazatelů pro skutečnou průměrnou mzdu v rámci sledovaných let 2007 až 2012. Nejprve je vyčíslen ukazatel průměrného zatížení daní z příjmů spolu s ukazatelem průměrného daňového a odvodového zatížení, který zohledňuje i vliv zákonného pojistného placeného zaměstnancem. Tyto ukazatele měří daňové zatížení pracovních příjmů a jsou počítány dle vztahu 2.2 a 2.3.

Výpočty ukazatelů bylo možné provést pouze do roku 2012, neboť za rok 2013 není zveřejněn údaj o průměrné hrubé měsíční mzdě. Tento údaj je uveřejňován vždy s ročním zpožděním. Na základě toho tedy nelze znázornit skutečné průměrné daňové zatížení nově zavedenou solidární daní a ani průměrné odvodové zatížení po zrušení maximálního vyměřovacího základu pro zdravotní pojištění. V případě použití skutečné průměrné mzdy za rok 2012 jako náhrady mzdy pro rok 2013 by nebylo možné srovnání s obdobím 2007 až 2012. Navíc je zde skutečnost obtížného srovnání v souvislosti s odlišným vyčíslením daňového a odvodového zatížení než tomu bylo v období do roku 2012.

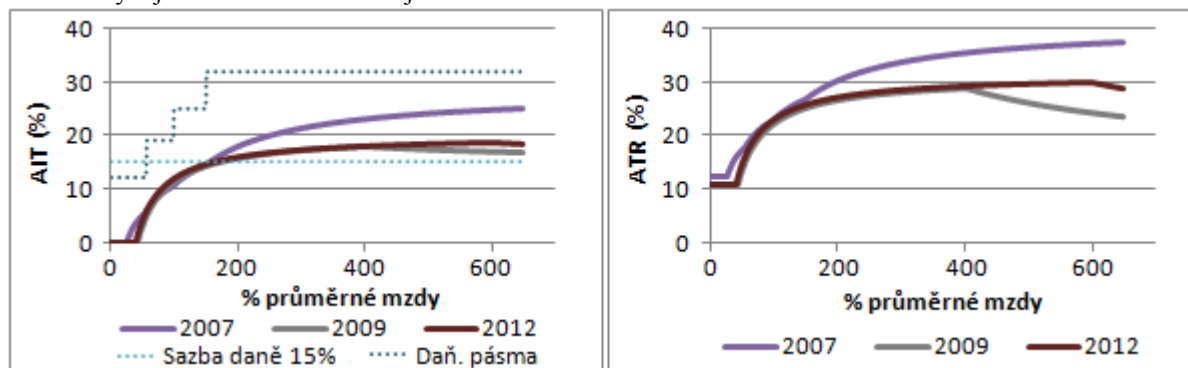
4.2.1 Vývoj skutečného průměrného daňového a odvodového zatížení

Výpočty ukazatele AIT a ATR jsou provedeny v intervalu 0 až 650 % skutečného průměrného měsíčního hrubého příjmu pro znázornění maximálního vyměřovacího základu u pojistného, tzv. zastropování. Je tedy zohledněn jak vliv na nízkopříjmové poplatníky, tak na poplatníky s vyššími příjmy.

Pro přehlednost grafů jsou zobrazeny pouze roky 2007, 2009 a 2012 vzhledem k tomu, že vývoj ukazatelů v letech 2008 a 2009 je podobný, stejně tak v letech 2010, 2011 a 2012. Sledované ukazatele v těchto letech jsou zobrazeny v příloze 4 až 6.

Nejprve je vývoj ukazatele AIT a ATR na základě skutečné průměrné mzdy zachycen pro jednotlivce bez dětí.

Obr. 4.1 Vývoj ukazatele AIT a ATR jednotlivce bez dětí

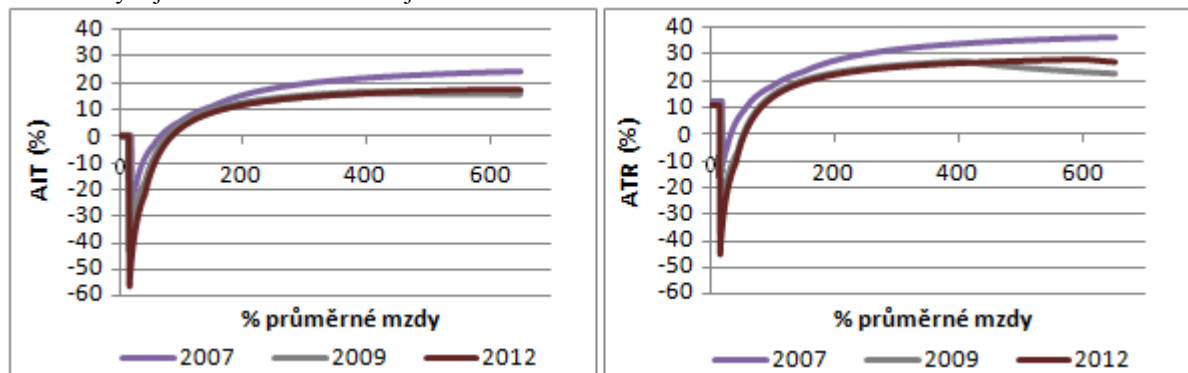

Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafického zpracování vývoje hodnot ukazatelů pro bezdětného poplatníka je patrné, že s rostoucí úrovní příjmů roste také ukazatel AIT i ATR. Tento růst je zaznamenán především v roce 2007, kdy není stanoven žádný strop pro pojistné a také existovala daňová pásma, která jsou naznačena v obrázku 4.1. Až v roce 2008 byl poprvé použit maximální vyměrovací základ i u zaměstnanců. V grafu je tato hranice zřetelná pro rok 2009 ve výši 48násobku průměrné měsíční mzdy. S novelou zákona o dani z příjmů platnou pro rok 2008 se snížily i hodnoty sledovaných ukazatelů. V roce 2010 došlo k přesunutí hranice na 72násobek průměrné měsíční mzdy. Do roku 2011 bylo zastropování v rámci sociálního a zdravotního pojištění stejné, od roku 2012 však došlo ke změně. Maximální vyměrovací základ pro sociální pojištění klesl zpět na 48násobek, u zdravotního pojištění zůstal ve výši 72násobku průměrné měsíční mzdy.

Následující část je zaměřena na vývoj hodnot daných ukazatelů pro poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi.

Obr. 4.2 Vývoj ukazatele AIT a ATR jednotlivce se dvěma dětmi

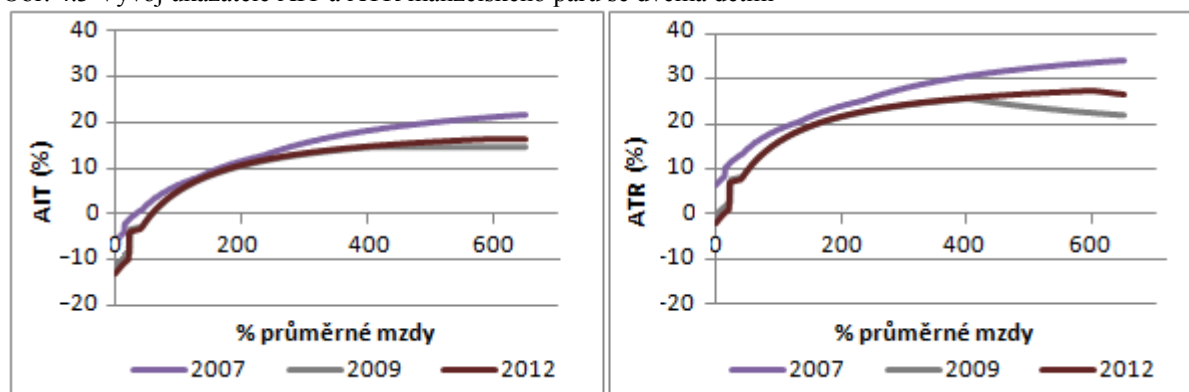

Zdroj: Vlastní zpracování

Při srovnání s bezdětným poplatníkem jde vidět, že hodnota ukazatelů pro stejnou úroveň příjmu je na nižší úrovni. To je způsobeno možností využití slev na vyživované děti. Záporné hodnoty u nízkopříjmových poplatníků s dětmi jsou způsobeny tím, že tito poplatníci neplatí daň z příjmů a naopak jsou příjemci daňového bonusu.

Další vývoj zachycuje manželský pár se dvěma vyživovanými dětmi, kdy jeden z manželů má příjem ve výši 67 %, druhý příjem v intervalu 0 až 650 % průměrné mzdy.

Obr. 4.3 Vývoj ukazatele AIT a ATR manželského páru se dvěma dětmi

Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafického vyjádření si lze všimnout opět záporných hodnot. V této rodinné situaci má poplatník nárok na daňový bonus již od počátku sledovaného intervalu. K výraznější změně vývoje obou ukazatelů dochází právě při snížení výše daňového bonusu, a to zhruba při překročení 20 % průměrné měsíční mzdy.

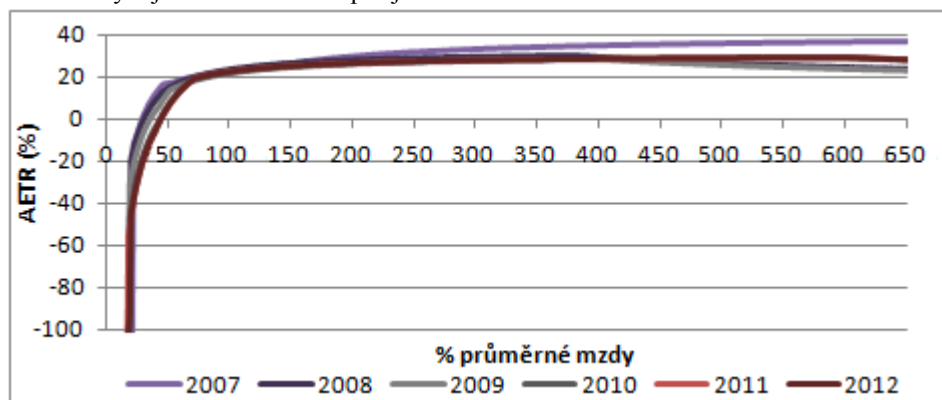
4.2.2 Vývoj skutečné průměrné efektivní daňové sazby

Ukazatel skutečné průměrné efektivní daňové sazby zohledňuje jak osobní důchodovou daň, tak povinné pojistné placené zaměstnancem i sociální dávky, na které má poplatník nárok. Odráží skutečnost, zda poplatník do veřejných rozpočtů v rámci svého příjmu odvede více, než získá prostřednictvím sociálních dávek.

Hodnoty ukazatele budou vyčísleny dle vztahu 2.4, a to v intervalu 0 až 650 % skutečného průměrného měsíčního příjmu v jednotlivých letech, kdy v grafickém znázornění je patrné tzv. zastropování v rámci sociálního a zdravotního pojištění.

Vývoj hodnot ukazatele AETR je nejprve zobrazen pro jednotlivce bez dětí na základě skutečné průměrné měsíční mzdy.

Obr. 4.4 Vývoj ukazatele AETR pro jednotlivce bez dětí

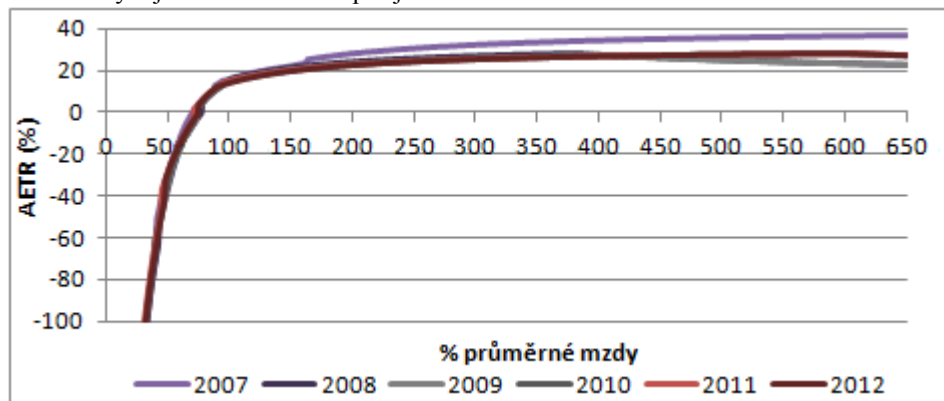

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak lze vidět z obrázku 4.4, vývoj hodnot ukazatele skutečné průměrné efektivní sazby daně má s rostoucím příjmem rostoucí tendenci. Výjimkou je průběh hodnot ukazatele od roku 2008 po zavedení maximálního vyměřovacího základu, který se postupně prodlužuje. Ke snížení hodnot ukazatele dochází od roku 2008 po zavedení 15 % lineární sazby daně a navýšení slevy na dani pro poplatníka, čímž se sníží daňová povinnost poplatníků. V důsledku těchto změn se nízkopříjmovým poplatníkům také posune hranice, kdy do určitého příjmu neodvádí žádnou daň. Zatímco osamocený poplatník v roce 2007 neodvede do výše 28 % průměrné měsíční mzdy žádnou daň, v roce 2012 neodvádí daň až do 42 % průměrné měsíční mzdy. Z grafického vyjádření je také patrné záporné efektivní zdanění, což vypovídá o tom, že poplatník dostává z veřejných rozpočtů více, než odvádí na dani z příjmů a pojistném. Tyto záporné hodnoty tedy ovlivňuje výše sociálních dávek.

Následující vývoj hodnot ukazatele skutečné průměrné efektivní sazby daně je konstruován pro jednotlivce se dvěma dětmi.

Obr. 4.5 Vývoj ukazatele AETR pro jednotlivce se dvěma dětmi

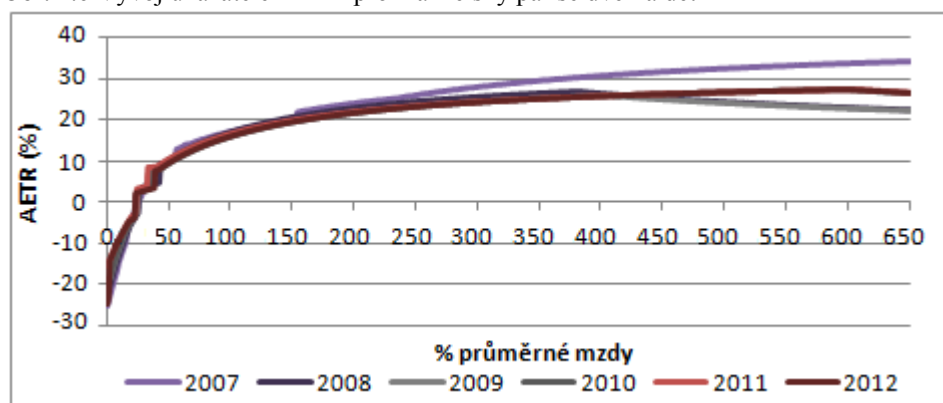

Zdroj: Vlastní zpracování

Vývoj hodnot ukazatele AETR má opět rostoucí charakter, kromě okamžiku po překročení stropu pro odvod povinného pojistného. V případě poplatníka s vyživovanými dětmi je efektivní zdanění vždy na nižší úrovni, než je tomu u bezdětného poplatníka při stejné úrovni příjmu. Důvodem je uplatnění daňového zvýhodnění na děti, které lze uplatnit jako sleva na dani nebo daňový bonus, popř. kombinací obou. Díky zvyšování částek daňového zvýhodnění během sledovaného období poplatník v roce 2012 uplatnil na každé vyživované dítě měsíční částku 1 117 Kč a neodvedl tak žádnou částku na dani do 84 % průměrné měsíční mzdy. V roce 2007 si poplatník mohl uplatnit daňové zvýhodnění pouze ve výši 500 Kč, čímž tedy začal dříve odvádět daň z příjmů. Poplatník se dvěma vyživovanými dětmi má nárok na větší počet sociálních dávek než je tomu u poplatníka bez dětí. Proto sledovaný ukazatel dosahuje záporných hodnot až do cca 75 % skutečné průměrné mzdy.

Dále je výpočet hodnot ukazatele AETR proveden v rámci manželského páru se dvěma dětmi, kdy oba manželé jsou zaměstnaní.

Obr. 4.6 Vývoj ukazatele AETR pro manželský pár se dvěma dětmi

Zdroj: Vlastní zpracování

Efektivní zdanění klesá po překročení stropu pro odvod pojistného, s výjimkou roku 2007 kdy maximální vyměřovací základ pro pojistné nebyl u zaměstnanců ještě zaveden. Hodnoty ukazatele jsou ve většině případu na nižší úrovni, než je tomu v případě bezdětného poplatníka, jak již bylo zmíněno výše. Záporné hodnoty ukazatele jsou v této modelové situaci jen do cca 25 % průměrné mzdy jednoho z partnerů, neboť se započítáním příjmu druhého z partnerů (67 % průměrné mzdy) se manželskému páru zvýší rozhodný příjem pro výplatu sociálních dávek, které jsou jim tedy vypláceny v nižší výši, popř. nárok na určité dávky nemají vůbec. Kladné hodnoty vyjadřují, že modelový poplatník do veřejných rozpočtů odvede více, než získá na sociálních dávkách.

4.2.3 Vývoj skutečné mezní efektivní daňové sazby

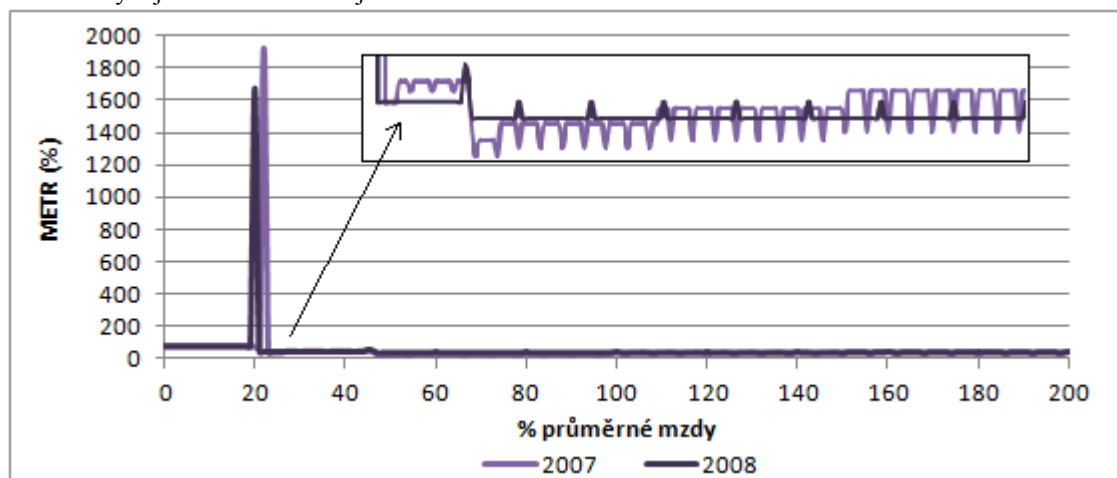
Mezní efektivní daňová sazba je využívána jako ukazatel motivace k práci, který zahrnuje interakci daňového a dávkového systému. Ukazatel je definován dle vzorce 2.5 jako jedna mínus poměr změny čistého příjmu ke změně hrubého příjmu a udává, o kolik se zvýší zaplacené daně a sníží sociální dávky, pokud se hrubý pracovní příjem zvýší o jednotku.

Analýza vychází ze vstupních dat, kdy výpočty jsou provedeny v intervalu 0 až 200 % průměrného měsíčního hrubého příjmu. Při výpočtech jsou tedy zohledněny zejména vlivy na nízkopříjmové poplatníky. Změny ukazatelů budou konstruovány na základě zvýšení hrubého měsíčního příjmu o 1 % u jednotlivých modelových poplatníků.

Nejprve bude posuzován vývoj hodnot ukazatele mezní efektivní daňové sazby mezi lety 2007 a 2008, kdy došlo k přechodu z klouzavé progresse k lineární sazbě daně. Tuto změnu zavedení lineární sazby daně doprovázelo také podstatné navýšení slev na dani.

Obrázek 4.7 ukazuje mezní efektivní zdanění v případě bezdětného poplatníka.

Obr. 4.7 Vývoj ukazatele METR jednotlivce bez dětí v letech 2007 a 2008

Zdroj: Vlastní zpracování

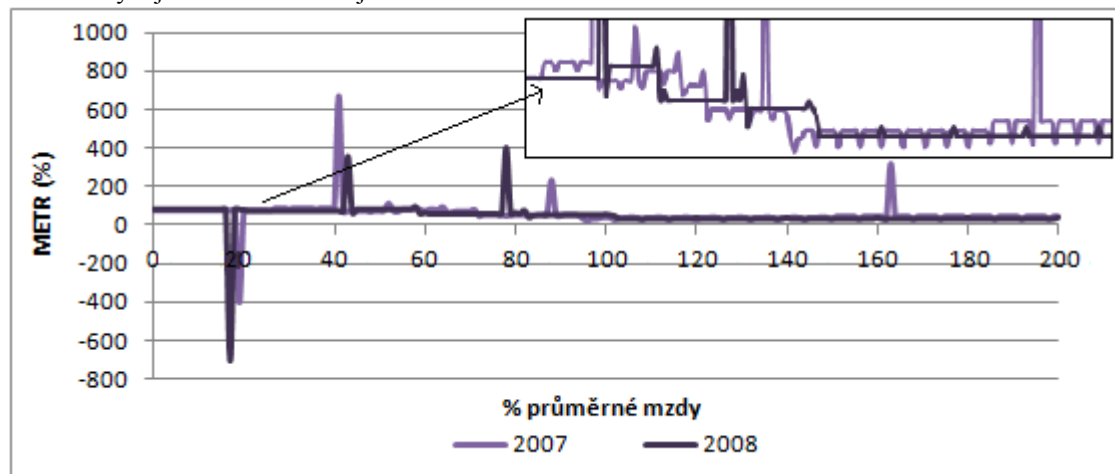
Z grafického vyjádření je patrný rozdíl vývoje ukazatele METR ve sledovaných letech. Při překročení hodnoty zhruba 20 % průměrné mzdy poplatník přichází o nárok na příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení. Hodnota ukazatele z tohoto podnětu převyšuje 100 % a znamená, že se zvýšením hrubého příjmu dojde ke snížení čistého příjmu poplatníka. Jedná se o situaci pasti chudoby, kdy zvyšovat nabídku práce by bylo pro poplatníka iracionální.

Překročení 46 % průměrné mzdy způsobilo ztrátu nároku na výplatu příspěvku na bydlení, čímž se hodnoty ukazatele zvýšily na 47 % v obou letech. Pokles mezního efektivního zdanění v intervalu 27 až 44 % průměrné mzdy přinesla vyšší částka slevy

na dani. Postupný nárůst zdanění v roce 2007 byl odbourán zavedením lineární sazby daně. Hodnoty ukazatele v roce 2007 tedy postupně narůstaly z 24 % na 31 %, poté na 36 % a následně na 43 % dle daňových pásem. V roce 2008 se hodnota ukazatele po překročení 47 % průměrné mzdy pohybovala ve výši 32 %.

Na následujícím obrázku 4.8 je zachycena situace modelového poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi v letech 2007 a 2008.

Obr. 4.8 Vývoj ukazatele METR jednotlivce se dvěma dětmi v letech 2007 a 2008

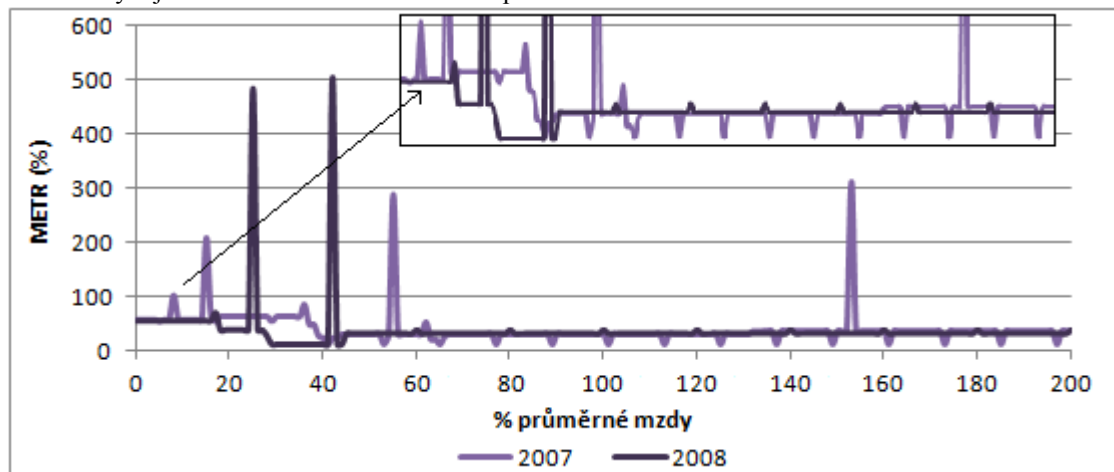
Zdroj: Vlastní zpracování

U tohoto modelového poplatníka si lze všimnout čtenější existence hodnot ukazatele METR přesahující více jak 100 %. To je v obou letech nejprve způsobeno ztrátou nároku na dávky v hmotné nouzi. Extrémní hodnoty ukazatele jsou v roce 2007 dále ovlivněny změnou úrovně přídatku na dítě a úplnou ztrátou tohoto přídatku. V roce 2008 došlo k úpravě přídatku na dítě, kdy jeho výše je vyplácena pouze v jedné úrovni, čímž se zkrátil interval jeho výplaty do 78 % průměrné mzdy. V roce 2008 také dochází ke zkrácení intervalu vyplácení sociálního příplatku ze 71 % do 58 % průměrné mzdy a ztráta nároku na tuto dávku způsobila přiblížení se extrémní hodnotě sledovaného ukazatele.

V grafickém vyjádření lze také zaznamenat záporné efektivní zdanění, což způsobuje uplatnění daňového bonusu. Díky navýšení slev na dani a změnou sazby daně, dochází v roce 2008 k prodloužení intervalu pro jeho výplatu.

Další situace zachycuje manželský pár se dvěma vyživovanými dětmi v letech 2007 a 2008. Jeden z manželů má příjem ve výši 67 %, druhý příjem v intervalu 0 až 200 % průměrné mzdy.

Obr. 4.9 Vývoj ukazatele METR manželského páru se dvěma dětmi v letech 2007 a 2008

Zdroj: Vlastní zpracování

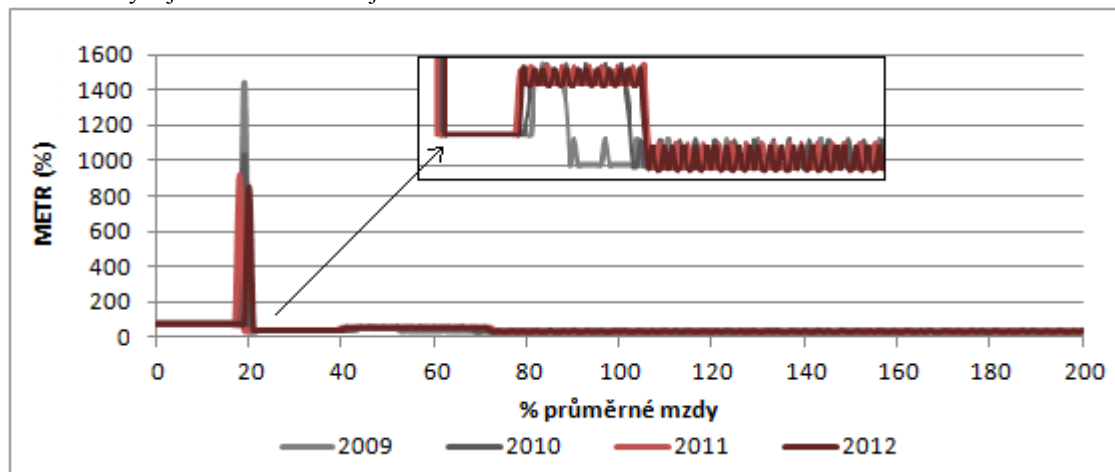
Rok 2007 byl posledním rokem, kdy manželé mohli využít společné zdanění manželů, díky čemuž byl poplatník s vyššími příjmy zdaněn nižší daňovou sazbou. V případě této modelové situace je sazba daně maximálně 25 %. Hodnoty ukazatele METR vyšší 100 % jsou v roce 2007 způsobeny především přídavkem na děti, který je vyplácen ve třech úrovních (zvýšená do 8 %, základní do 55 % a snížená do 153 % průměrné mzdy). Daňový bonus je tentokrát vyplácen od počátku intervalu a k jeho postupnému snižování dochází od 15 % průměrné mzdy, kdy již nelze uplatnit slevu na manžela, což zapříčinilo hodnotu ukazatele METR vyšší než 100 %. Nárok na sociální příspěvek zaniká od 37 % a příspěvek na bydlení od 39 % průměrné mzdy.

Z grafického vyjádření lze pozorovat odlišný vývoj ukazatele v roce 2008, kdy dochází ke snižování daňového bonusu až od 25 % průměrné mzdy a díky vyšším slevám si ho poplatník může uplatnit i při dvojnásobku průměrné mzdy. Nárok na sociální příspěvek zaniká už při překročení 17 % průměrné mzdy a nárok na příspěvek na bydlení od 28 % průměrné mzdy. Přídavek na dítě vyplácený v jedné úrovni zaniká od 42 % průměrné mzdy, což opět vyvolá extrémní hodnotu u sledovaného ukazatele.

Kapitola dále zahrnuje vývoj ukazatele mezní efektivní sazby daně v podmínkách lineární sazby v letech 2009 až 2012. Ukazatel je počítán na základě skutečné průměrné mzdy a v grafickém vyjádření lze pozorovat změny v úpravě daňového a sociálního systému v jednotlivých letech. Vývoj ukazatele METR je zobrazen nejprve u bezdětného modelového poplatníka.

Obr. 4.10 Vývoj ukazatele METR jednotlivce bez dětí v letech 2009 až 2012

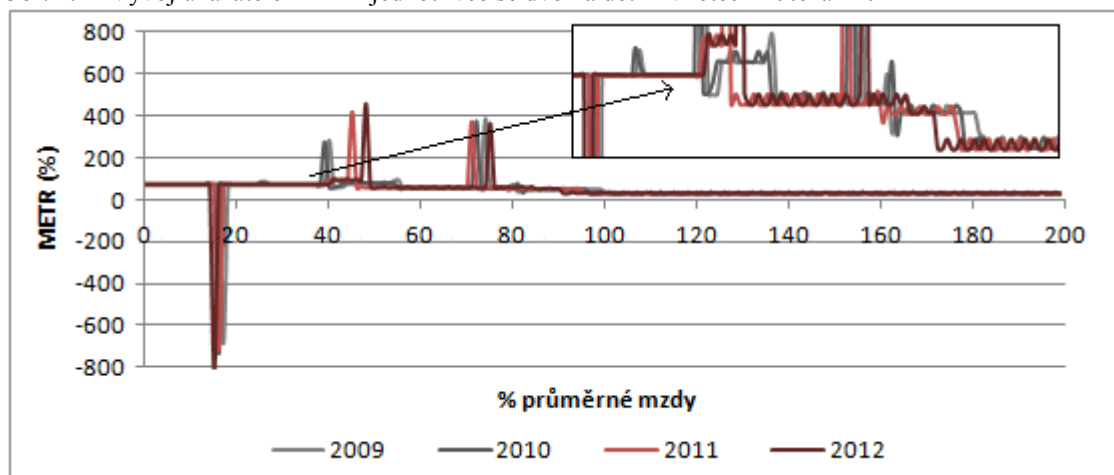

Zdroj: Vlastní zpracování

Z obrázku 4.10 je zřejmé, že od roku 2009 se vývoj ukazatele METR výrazně neliší, neboť systém výpočtu daní a sociálních dávek je neměnný. Příčinou nárůstu mezní efektivní sazby daně k hodnotám přesahující 100 % je, že poplatník ztrácí nárok na dávky v hmotné nouzi. Dále dochází k prodlužování intervalu vyplacení příspěvku na bydlení postupně od 52 % do 72 % průměrné mzdy díky zvyšování normativních nákladů v jednotlivých letech. Kombinací nároku na příspěvek na bydlení a začínající povinností platit zálohy na daň zhruba od 40 % průměrné mzdy dochází k tomu, že hodnota ukazatele se pohybuje mírně nad 50 %. Taková hodnota je autory považována také za demotivující. Od 72 % průměrné mzdy se hodnoty ukazatele METR pohybují v žádoucích hodnotách, v roce 2009 a 2010 nastaly tyto žádoucí hodnoty ještě při nižším % průměrné mzdy.

Dále bude posuzován vývoj ukazatele METR u jednotlivce se dvěma vyživovanými dětmi v letech 2009 až 2012, viz obrázek 4.11.

Obr. 4.11 Vývoj ukazatele METR jednotlivce se dvěma dětmi v letech 2009 až 2012

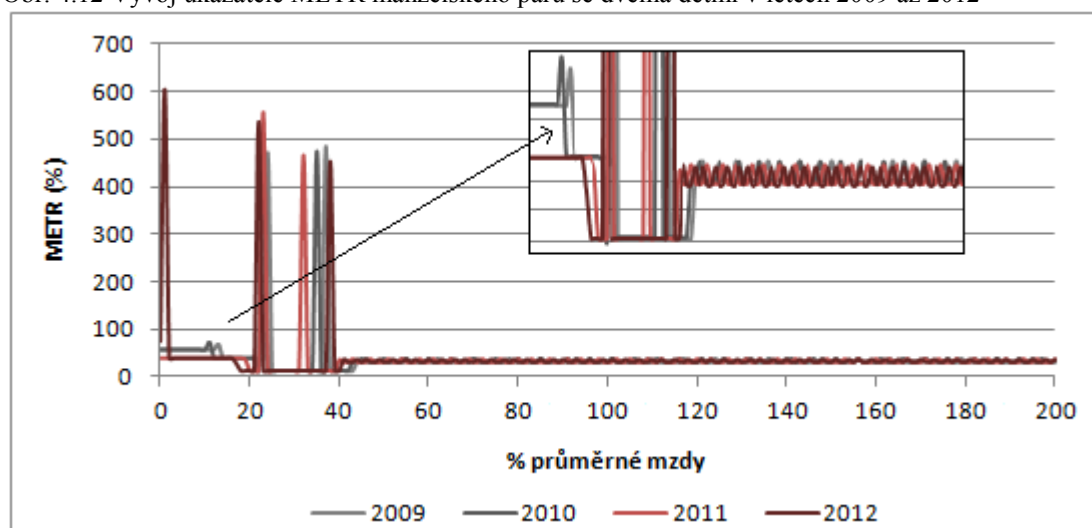

Zdroj: Vlastní zpracování

V letech 2011 a 2012 došlo k poklesu mezního efektivního zdanění při 25 % průměrné mzdy oproti letům 2009 a 2010, jak lze vidět v detailu. Tento pokles způsobila především změna nároku na sociální příspěvek, který od roku 2011 přísluší pouze rodičům pečujícím o dlouhodobě nemocné nebo zdravotně postižené dítě. Ztráta nároku na tuto dávku také vedla ke snížení rozhodného příjmu pro nárok na dávky v hmotné nouzi, čímž během období dochází k prodlužování intervalu pro výplatu. První nárůst hodnot ukazatele METR více než 100 % způsobila právě ztráta nároku na dávky hmotné nouze a dále ztráta nároku na výplatu přídatku na dítě. Záporné efektivní zdanění opět způsobuje uplatnění daňového bonusu a snižování jeho výše způsobuje v letech 2011 a 2012 hodnoty ukazatele přes 90 %, což může poplatníky také odrazovat od zvyšování příjmu.

Další obrázek zachycuje vývoj hodnot ukazatele METR pro manželský pár se dvěma vyživovanými dětmi v letech 2009 a 2012.

Obr. 4.12 Vývoj ukazatele METR manželského páru se dvěma dětmi v letech 2009 až 2012

Zdroj: Vlastní zpracování

Vývoj ukazatele se v tomto sledovaném období příliš neliší. Nároky na jednotlivé dávky zanikají přibližně po překročení stejného % průměrné mzdy. Mezní efektivní sazba daně dosahuje hodnot nad 100 % při snížení výše daňového bonusu a po zániku nároku na příspěvek na děti. V roce 2012 navíc překračuje hodnota ukazatele extrémní hodnotu už zpočátku daného intervalu, a to z důvodu zániku nároku na výplatu příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení. V předcházejících letech na tyto dávky hmotné nouze neměl modelový poplatník nárok díky nižším částkám existenčního a životního minima.

4.2.4 Shrnutí analýzy skutečného daňového zatížení

Předchozí kapitoly 4.2.1 až 4.2.3 byly zaměřeny na výpočet ukazatelů průměrného zatížení daní z příjmů, průměrného daňového a odvodového zatížení, průměrné efektivní sazby daně a mezní efektivní sazby daně v období let 2007 až 2012. Výpočty ukazatelů byly konstruovány na základě skutečné průměrné mzdy konkrétního roku, viz příloha 3. Z průběhu hodnot počítaných ukazatelů a grafického vyjádření lze tedy konstatovat určité skutečnosti.

Hodnoty ukazatele AIT, ATR a AETR s růstem příjmu rostou, s výjimkou situace, kdy poplatníkovi náleží daňový bonus z titulu vyživovaných dětí či zavedením stropu pro odvod sociálního a zdravotního pojištění. Tempo tohoto růstu je z počátku intervalu rychlejší, postupně se zpomaluje.

Vzhledem k tomu, že každým rokem se průměrná mzda navýší o určitou část, posunuje se i maximální vyměřovací základ pro odvod zákonného pojistného (viz kapitola 3.2), což bylo také vyčísleno v rámci jednotlivých ukazatelů.

U všech modelových poplatníků lze pozorovat pokles hodnot ukazatelů AIT, ATR a AETR v souvislosti s přechodem k lineární sazbě daně a zvýšením částek slev na dani. Při srovnání hodnot ukazatelů bylo zjištěno, že pro poplatníka bez dětí je stupeň zdanění při stejné výši příjmu na vyšší úrovni, než je tomu u poplatníka s vyživovanými dětmi. Důvodem je uplatnění daňového zvýhodnění na děti. V souvislosti s tímto zvýhodněním bylo v mnoha případech zjištěno, že nízkopříjmoví poplatníci s dětmi do určitého příjmu nejenže neplatí žádnou částku na dani z příjmů, ale naopak jsou příjemci daňového bonusu, což vede k záporným hodnotám ukazatele AIT a ATR.

Záporné hodnoty ukazatele AETR vypovídají o tom, že poplatníci v rámci svého příjmu obdrží z veřejných rozpočtů více, než odvedou na dani a pojistném. Jak bylo výše vyčísleno a graficky znázorněno, interval záporných hodnot ukazatele se postupně od roku 2007 posunuje díky úpravě daňového a sociálního systému. V případě bezdětného jednotlivce v roce 2012 nastávají kladné hodnoty při překročení 45 % skutečné průměrné mzdy a u jednotlivce s dvěma dětmi až při 76 % průměrné mzdy. Manželský pár se dvěma vyživovanými dětmi odvádí už při 23 % průměrné mzdy do veřejných rozpočtů více, než získá na sociálních dávkách. Důvodem je příjem ze zaměstnání u obou manželů, což ovlivňuje nárok na sociální dávky.

Na základě zjištěných hodnot u analyzovaných poplatníků lze tedy konstatovat, že záporné hodnoty ukazatele se týkají především osamocенého poplatníka s vyživovanými dětmi, jelikož má nárok na větší počet dávek než bezdětný jedinec a při srovnání s manželským párem se dvěma dětmi má nárok na výplatu sociálních dávek déle z důvodu nižšího příjmu.

Hodnoty ukazatele METR vyšší jak 100 % mohou mít pro zvýšení pracovního úsilí demotivující účinek. Při přechodu na vyšší úroveň příjmu totiž poplatníci ztrácí nárok na výplatu sociálních dávek. Tento problém se týká především rodin s vyživovanými dětmi, neboť mají nárok na pobírání většího počtu sociálních dávek než je tomu u jednotlivce.

Nárok na přídavek na děti u modelových poplatníků s vyživovanými dětmi je ovlivněn narůstající průměrnou mzdou v jednotlivých letech, čímž se jeho výplata zkracuje. K určitému prodloužení nároku na tuto dávku však došlo v roce 2012 vlivem zvýšení částek životního minima.

Ze srovnání vývoje hodnot jednotlivých ukazatelů ve sledovaném období bylo zjištěno, že odchylky hodnot ukazatelů u analyzovaných poplatníků jsou vyvolány nejen úpravou daňového a sociálního systému, ale i rozdílnou výší průměrného měsíčního příjmu jednotlivých let.

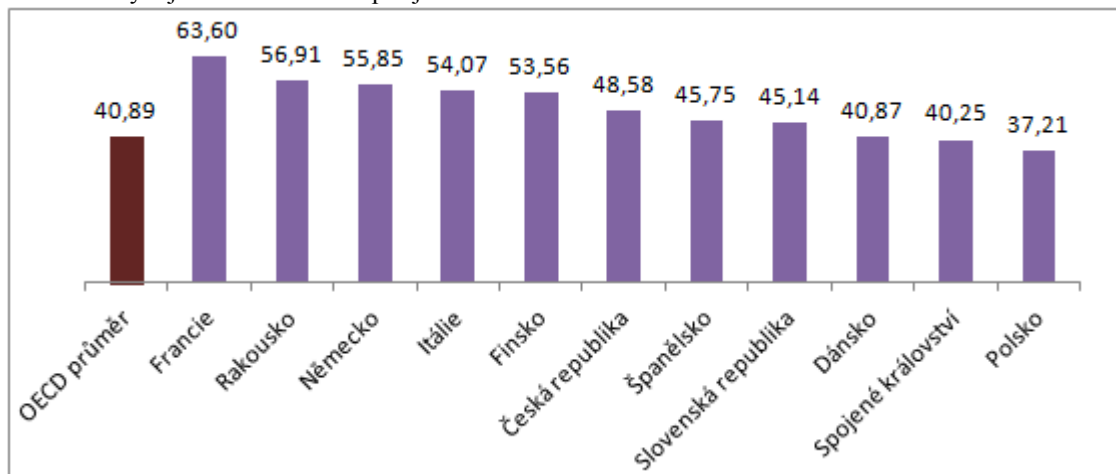
4.2.5 Srovnání ukazatele METR ve vybraných zemích OECD

Předcházející kapitoly sledovaly vývoj hodnot ukazatelů v podmínkách ČR u modelových poplatníků. OECD každoročně zveřejňuje nejrůznější statistiky, které mimo jiné zahrnují i hodnoty ukazatele mezní efektivní sazby, na základě čeho lze provést komparaci hodnot tohoto ukazatele pro země OECD.

Pro srovnání se zeměmi OECD v roce 2012 jsou brány následující průměrné mzdy u modelových poplatníků:

- a) 67 % průměrné mzdy u jedné osoby bez dětí
- b) 67 % průměrné mzdy u jedné osoby se dvěma dětmi
- c) 100 % průměrné mzdy u jednoho partnera a 67 % průměrné mzdy u druhého partnera z manželského páru se dvěma dětmi

Obr. 4.13 Vývoj ukazatele METR pro jednotlivce bez dětí

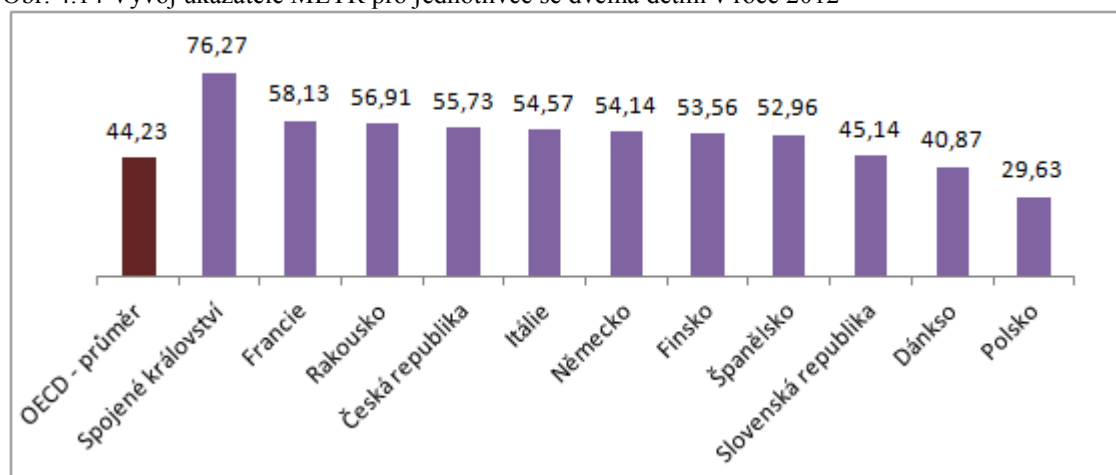

Zdroj: OECD a vlastní zpracování

Při srovnání hodnot ukazatele mezní efektivní sazby daně u jedince bez dětí s příjmem na úrovni 67 % průměrné hrubé měsíční mzdy lze z grafického vyjádření vidět, že nejvyšší hodnota ukazatele v rámci vybraných zemí náleží Francii a nejnižší Polsku. OECD také zveřejňuje průměrnou hodnotu ukazatele svých členských států, která v roce 2012 dosáhla 40,89 %. Na základě toho lze konstatovat, že se Česká republika pohybuje nad tímto průměrem s hodnotou ukazatele 48,58 %.

Hodnoty ukazatele METR pro poplatníka s vyživovanými dětmi jsou zachyceny v následujícím obrázku 4.14.

Obr. 4.14 Vývoj ukazatele METR pro jednotlivce se dvěma dětmi v roce 2012

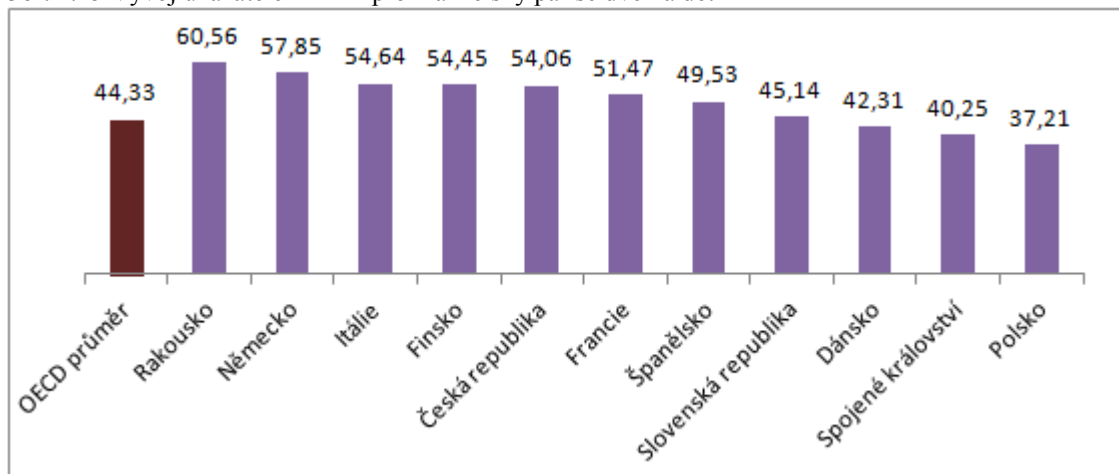
Zdroj: OECD a vlastní zpracování

Mezní efektivní zdanění pro poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi je nejvyšší ve Spojeném království, naopak nejnižší je v Polsku. Průměrná hodnota ukazatele v rámci

zemí OECD je ve výši 44,23 %. V podmínkách České republiky je hodnota ukazatele METR na úrovni 55,73 %, kdy se opět jedná o nadprůměrné hodnoty.

Srovnání hodnot sledovaného ukazatele je také možné pro manželský pár se dvěma dětmi, kdy jeden z nich má příjem na úrovni 100 % a druhý na úrovni 67 % průměrné mzdy.

Obr. 4.15 Vývoj ukazatele METR pro manželský pár se dvěma dětmi

Zdroj: OECD a vlastní zpracování

Z porovnání hodnot daného ukazatele pro manželský pár se dvěma dětmi je patrné, že nejvyšších hodnot ukazatele dosahuje Rakousko a nejnižší vykazuje opět Polsko. Průměrná hodnota členských zemí OECD je 44,33 %. Důvodem opětovných nadměrných hodnot ukazatele v případě České republiky je konstrukce sociálních dávek společně s částkami životního minima.

OECD každoročně zveřejňuje hodnoty ukazatele v rámci svých zemí, což je uvedeno v přílohách 7 až 9. OECD sestavuje své statistiky pro určité modelové poplatníky a vychází z několika úrovní příjmu, tj. 33 %, 67 %, 100 % a 167 % průměrné hrubé měsíční mzdy.

V rámci zjednodušení však OECD při svých výpočtech často nezohledňuje specifika daňových a sociálních systémů jednotlivých zemí, a tak dochází k určitému odklonu od legislativ daných zemí.

Hodnoty ukazatele METR pro Českou republiku jsou vysoké především u rodin s dětmi, což je způsobeno jednotlivými sociálními dávkami. Míra zatížení daní z příjmů fyzických osob je v České republice oproti ostatním evropským zemím výrazně nižší. Poplatníci také mohou uplatit slevy na dani, popř. daňový bonus. Zákonné pojistné se však pohybuje v nadprůměrných hodnotách.

4.3 Vývoj hodnot ukazatelů na základě fixní průměrné mzdy

Pro výpočet hodnot vybraných ukazatelů byly ve sledovaných letech nejprve použity skutečné hodnoty průměrné mzdy jednotlivých let. Vzhledem k tomu, že se v těchto hodnotách odráží i změny vyvolané rozdílnou průměrnou mzdou v daných letech, je pro posouzení vývoje hodnot ukazatelů v čase vhodné použít konstantní úroveň této nezávisle proměnné veličiny. Tak lze lépe posoudit dopad změn u daně z příjmů fyzických osob, sociálního a zdravotního pojištění i u sociálních dávek.

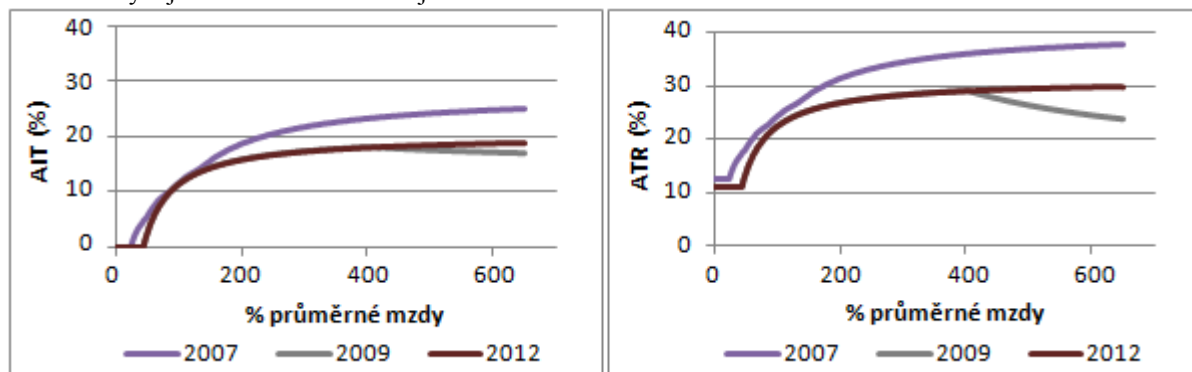
4.3.1 Vliv změn daně z příjmů na vývoj průměrného daňového a odvodového zatížení

Hodnoty ukazatele průměrného zatížení daní z příjmů a ukazatele průměrného a odvodového zatížení budou nyní vyčísleny na základě konstantní úrovně průměrné mzdy (23 382 Kč), což je průměrná hodnota průměrných mezd v letech 2007 až 2012. Výpočty jsou provedeny opět v intervalu 0 až 650 % průměrného měsíčního hrubého příjmu.

Vzhledem k tomu, že vývoj ukazatelů pro dané modelové poplatníky v letech 2008 a 2009 je podobný, stejně tak v letech 2010, 2011 a 2012, jsou pro přehlednost následujících grafů zobrazeny pouze roky 2007, 2009 a 2012.

Průběh hodnot ukazatele AIT a ATR je nejdříve zachycen pro bezdětného jednotlivce ve sledovaném období, což zobrazuje obrázek 4.16.

Obr. 4.16 Vývoj ukazatele AIT a ATR jednotlivce bez dětí

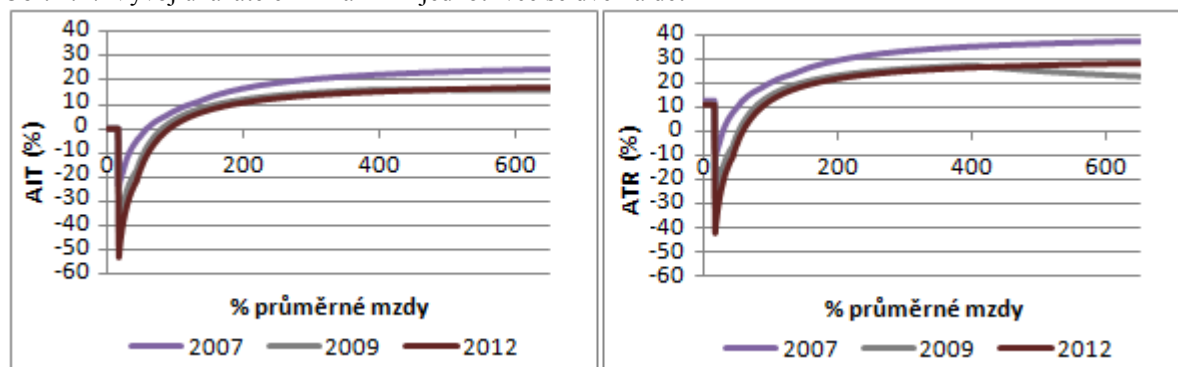
Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafického zpracování zjištěných hodnot ukazatele AIT a ATR pro bezdětného poplatníka je opět patrné, že s rostoucí úrovní příjmů rostou také hodnoty ukazatelů. Zvýšené hodnoty ukazatelů v roce 2007 jsou způsobeny existencí daňových pásem a neexistencí stropu pro pojistné. Pro období od roku 2008 je významnou změnou přechod k lineární sazbě daně, zvýšení slev na dani a také zavedení maximálního vyměřovacího

základu pro pojistné. Tyto změny způsobily výrazný pokles hodnot především pro poplatníky s příjmy vyššími než 137 % konstantní úrovně průměrné mzdy. V období let 2009 až 2012 došlo ke snížení výše povinných příspěvků na sociální zabezpečení oproti předchozím rokům, ale maximální vyměřovací základ pro pojistné se postupně zvyšoval.

Další obrázek 4.17 je zaměřen na vývoj hodnot ukazatelů pro jednotlivce se dvěma dětmi.

Obr. 4.17 Vývoj ukazatele AIT a ATR jednotlivce se dvěma dětmi

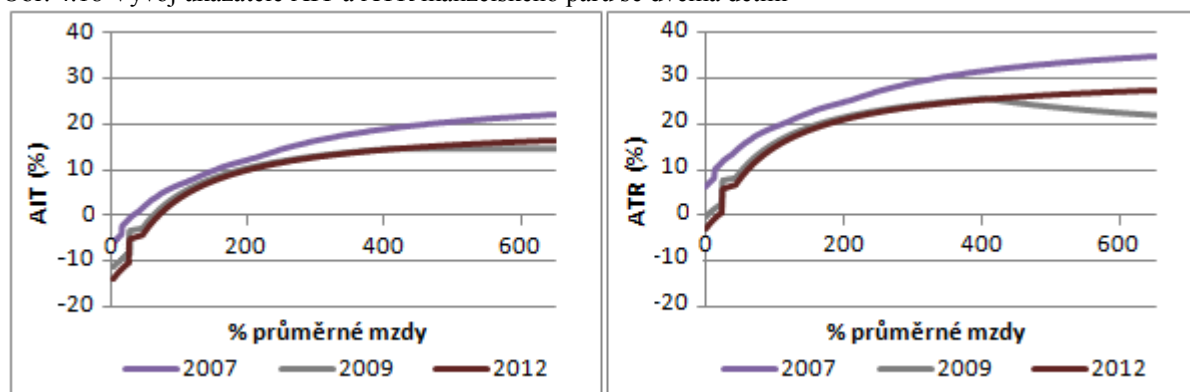

Zdroj: Vlastní zpracování

Z průběhu hodnot vyplývá, že rozsah zdanění poplatníka s vyživovanými dětmi s růstem jeho příjmů roste, s výjimkou intervalu, kdy poplatníkovi náleží daňový bonus a hodnoty ukazatele jsou tak záporné. Od roku 2008 po dosažení určité úrovně příjmů hodnoty ukazatelů začínají postupně klesat i díky zavedení stropu pro odvod pojistného, který se v jednotlivých letech zvyšoval. Poplatník tak v roce 2008 odváděl příspěvky na pojistné do 86 240 Kč měsíčního příjmu, v roce 2012 odváděl příspěvky na zdravotní pojištění až do 150 822 Kč a na sociální pojištění až do 100 548 Kč měsíčního příjmu.

Následující vývoj hodnot ukazatele AIT a ATR poukazuje na daňové a odvodové zatížení u manželského páru se dvěma dětmi.

Obr. 4.18 Vývoj ukazatele AIT a ATR manželského páru se dvěma dětmi

Zdroj: Vlastní zpracování

Využitím daňového zvýhodnění je pro poplatníka s vyživovanými dětmi vždy rozsah zdanění pro danou úroveň příjmu nižší, než je tomu u bezdětného poplatníka. V průběhu sledovaného období se výše slev na dítě postupně navyšovaly. V roce 2007 bylo možné uplatnit slevu v měsíční výši pouze 500 Kč na jedno vyživované dítě, v roce 2012 až ve výši 1 117 Kč. S tím také souvisí nárok na daňový bonus, který v případě této modelové situace je uplatňován od začátku sledovaného intervalu a v průběhu let se jeho výše navyšuje, což lze pozorovat v obrázku 4.18 v rámci záporných hodnot.

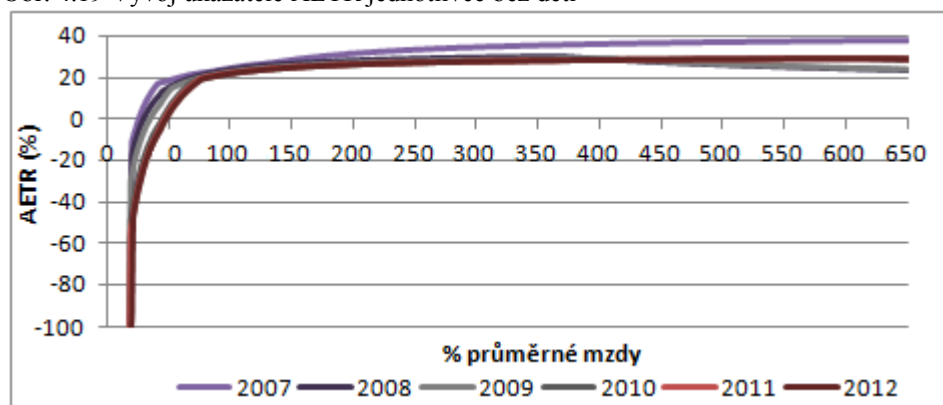
4.3.2 Vliv změn daně z příjmů na vývoj průměrné efektivní sazby daně

Průběh hodnot ukazatele průměrné efektivní sazby daně bude také počítán na základě fixní úrovně průměrné měsíční mzdy, aby změny v jednotlivých letech byly vyvolány pouze úpravou sazby daně, slev na dani, pojistného či konstrukcí sociálních dávek a bylo tak lépe možné posoudit dopad těchto změn.

Hodnoty ukazatele budou vyčísleny v intervalu 0 až 650 % konstantní úrovně průměrné měsíční mzdy, která je stanovena jako průměrná hodnota průměrných mezd sledovaného období (23 382 Kč).

Vývoj hodnot ukazatele AETR je nejprve znázorněn pro bezdětného jednotlivce na základě fixní úrovně průměrné měsíční mzdy.

Obr. 4.19 Vývoj ukazatele AETR jednotlivce bez dětí

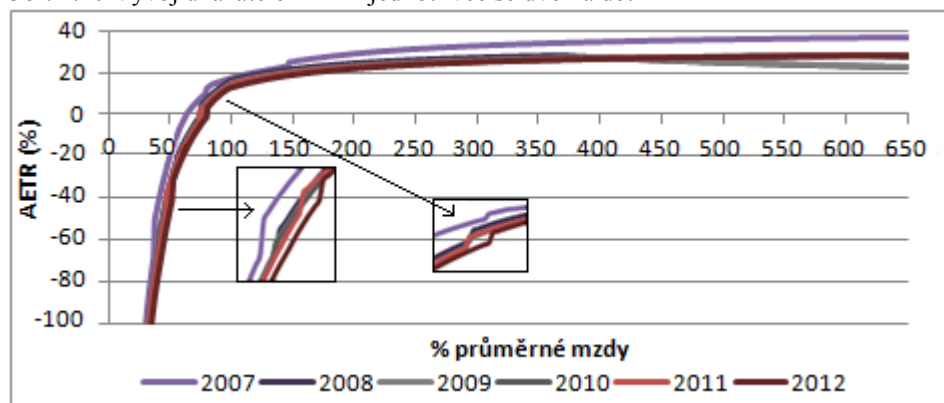
Zdroj: Vlastní zpracování

Hodnoty ukazatele skutečné průměrné efektivní sazby daně mají rostoucí charakter. Výjimkou je průběh hodnot ukazatele u vysokopříjmových poplatníků, kdy lze z grafického vyjádření od roku 2008 sledovat strop pro odvod sociálního a zdravotního pojištění, což efektivní zdanění postupně snižuje. Po zavedení lineární sazby daně ve výši 15 % se hodnoty ukazatele znatelně snížily oproti roku 2007, kdy byla platná progresivní sazba daně.

Rozdílný vývoj hodnot ukazatele v případě bezdětného modelového poplatníka je z počátku sledovaného intervalu způsoben především úpravou slev na dani, pojistného a příspěvku na bydlení. Úpravy příspěvku na bydlení ovlivnily průběh hodnot ukazatele v souvislosti s normativními náklady, které se v jednotlivých letech postupně navyšovaly. Nejvyšší zvýšení těchto průměrných nákladů na bydlení bylo však zaznamenáno v roce 2010, kdy se průměrné náklady u jednotlivce žijícího v obci do 9 999 obyvatel zvýšily z částky 3 165 Kč platné v roce 2009 na 4 016 Kč.

Další vývoj hodnot ukazatele průměrné efektivní sazby daně je konstruován pro jednotlivce se dvěma dětmi na základě konstantní úrovně průměrné měsíční mzdy.

Obr. 4.20 Vývoj ukazatele AETR jednotlivce se dvěma dětmi

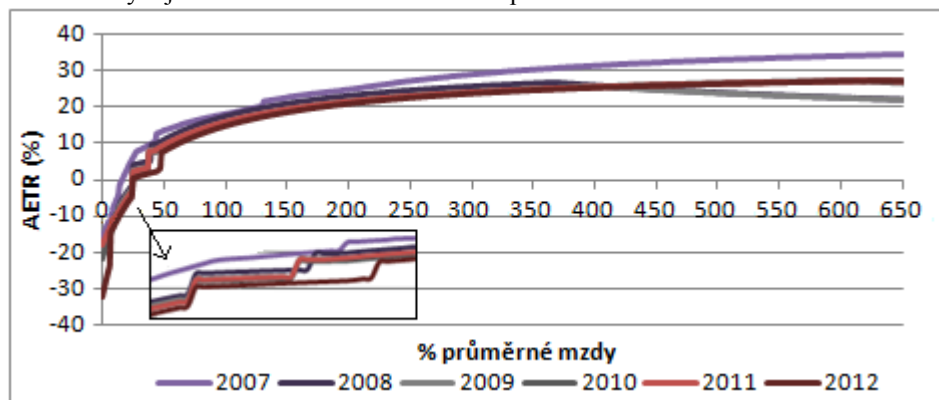
Zdroj: Vlastní zpracování

Vývoj hodnot ukazatele AETR v případě poplatníka s vyživovanými dětmi je vždy na nižší úrovni, než je tomu u bezdětného poplatníka při stejné úrovni příjmu, a to díky uplatnění daňového zvýhodnění na děti. V detailu obrázku 4.20 si lze všimnout výraznějších odchylek ve vývoji hodnot ukazatele AETR, které jsou způsobeny nejprve ztrátou nároku na výplatu dávek hmotné nouze a poté ztrátou nároku na příplatek na děti.

Příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení byl rozdílně vyplácen v roce 2007 z důvodu odlišného výpočtu příspěvku na děti a sociálního příplatku, které se započítávají do rozhodného příjmu pro nárok těchto dávek hmotné nouze. Vývoj hodnot ukazatele v období let 2008 až 2010 je odlišný díky změně nároku na sociální příplatek, čímž se v roce 2011 snížil rozhodný příjem pro nárok dávek hmotné nouze. V roce 2012 se prodloužila výplata příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení zvýšením částek životního minima. Následné odchylky ve vývoji hodnot ukazatele v jednotlivých letech způsobila také výplata přídatku na děti, která se liší nejprve z důvodu odlišného výpočtu v roce 2007 a poté zvýšením životního minima rodiny v roce 2012.

Následující obrázek 4.21 zobrazuje výpočet hodnot ukazatele AETR, který je proveden v rámci manželského páru se dvěma dětmi na základě fixní úrovně průměrné mzdy.

Obr. 4.21 Vývoj ukazatele AETR manželského páru se dvěma dětmi

Zdroj: Vlastní zpracování

Hodnoty ukazatele průměrné efektivní sazby daně jsou v porovnání s bezdětným poplatníkem ve většině případů na nižší úrovni díky uplatnění daňového zvýhodnění na děti, které se ve sledovaném období postupně navyšuje. Vývoj hodnot ukazatele si je ve sledovaném období opět velmi podobný, s výjimkou v rozdílu sazby daně a stropu pro odvod pojistného. První výraznější změna v průběhu hodnot ukazatele AETR je způsobena ztrátou nároku na příspěvek na bydlení zhruba při překročení 25 % konstantní průměrné mzdy. Ztráta nároku na výplatu přídatku na děti také způsobuje odchylky v rámci sledovaného období, jak lze vidět v detailu obrázku 4.21. V roce 2008 byl interval výplaty této dávky mírně delší oproti období 2009 až 2011 díky vyšším sazbám pojistného na sociální pojištění, které ovlivnily čistou mzdu. V roce 2012 se interval výplaty této dávky výrazněji prodloužil vlivem zvýšení částek životního minima.

Modelový poplatník v rámci svého příjmu odvádí po překročení 25 % konstantní průměrné mzdy do veřejných rozpočtů více, než získá na sociálních dávkách. V roce 2007 to dokonce bylo už po překročení 16 % konstantního příjmu.

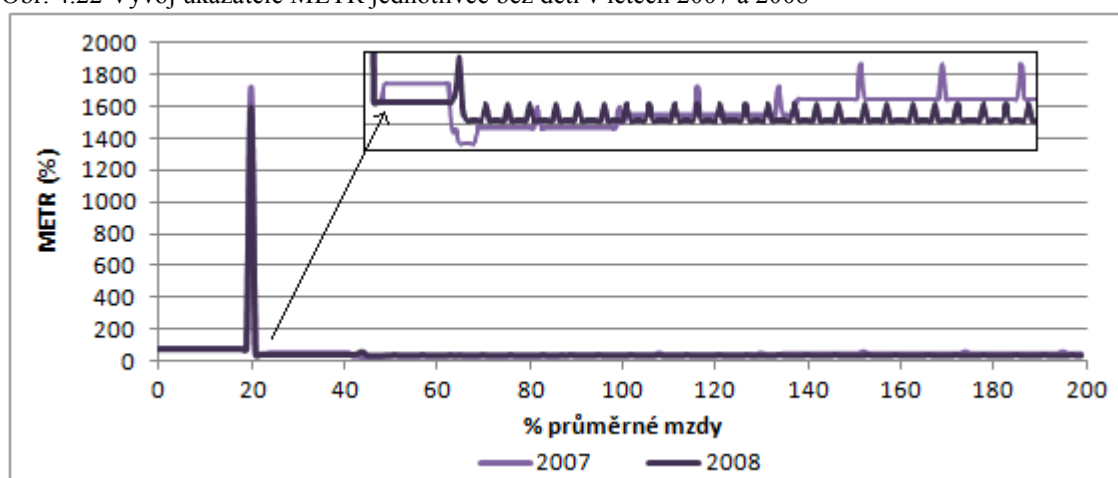
4.3.3 Vliv změn daně z příjmů na vývoj mezní efektivní sazby daně

Vývoj mezní efektivní sazby daně byl nejprve počítán se skutečnými hodnotami průměrné mzdy v daných letech, avšak pro názornější zobrazení změn v jednotlivých letech v rámci daňového a sociálního systému, je vhodné při výpočtu ukazatele použít i konstantní úroveň průměrné měsíční mzdy.

Hodnoty ukazatele jsou vyčísleny na základě konstantní úrovně průměrné mzdy (23 382 Kč), zjištěné z průměrné hodnoty průměrných mezd za období 2007 až 2012. Výpočty jsou provedeny v intervalu 0 až 200 % průměrného měsíčního hrubého příjmu a změny ukazatelů konstruovány na základě zvýšení hrubého měsíčního příjmu o 1 %.

Následující vývoj ukazatele bude posuzován na základě fixní úrovně průměrné mzdy nejprve v letech 2007 a 2008, kdy byl používán jiný typ sazby daně a také došlo k navýšení slev na dani. Vývoj ukazatele METR je nejprve zaměřen na jednotlivce bez dětí v letech 2007 a 2008.

Obr. 4.22 Vývoj ukazatele METR jednotlivce bez dětí v letech 2007 a 2008

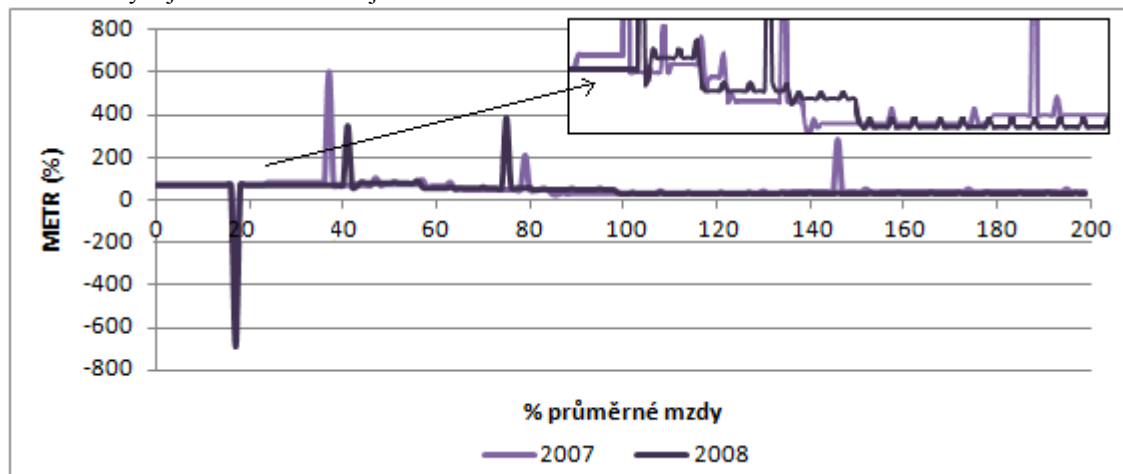

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak lze vidět z grafického vyjádření, ukazatel dosahuje extrémních hodnot při překročení 20 % konstantní průměrné mzdy, což je důsledkem ztráty nároku na příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení. Nárok na tyto dávky hmotné nouze v obou letech tedy zaniká při stejné úrovni příjmu, bez ohledu na změnu daňové sazby a mírnému nárůstu normativních nákladů v roce 2008. Pro poplatníka by bylo tedy iracionální zvyšovat nabídku práce, neboť zvýšení hrubého příjmu zapříčiní snížení čistého příjmu. Z detailu obrázku 4.22 je dále patrný postupný nárůst zdanění v roce 2007 v rámci daňových pásem.

Další modelovou situací je jednatel se dvěma vyživovanými dětmi také v letech 2007 a 2008 na základě konstantní průměrné mzdy.

Obr. 4.23 Vývoj ukazatele METR jednotlivce se dvěma dětmi v letech 2007 a 2008

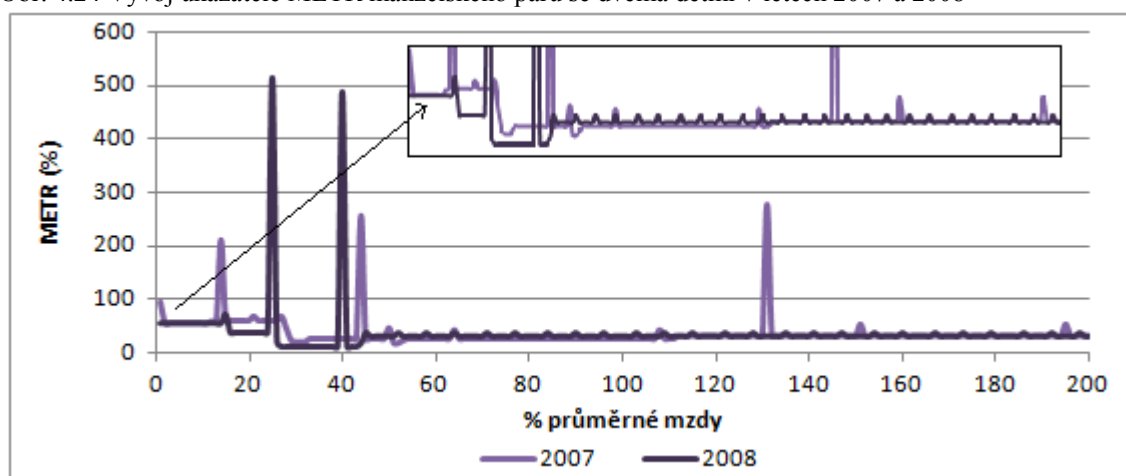

Zdroj: Vlastní zpracování

V roce 2008 došlo k patrnému prodloužení výplaty dávek z titulu hmotné nouze do 41 % konstantní průměrné mzdy, neboť došlo k úpravě výpočtu sociálního příplatku a přídavku na dítě. V rámci těchto změn se dávky vázané na vyživované dítě snížily, čímž se zmenšil rozhodný příjem pro výpočet dávek v hmotné nouzi a tím došlo k prodloužení intervalu. Důsledkem snížení výše sociálního příplatku a přídavku na dítě v roce 2008 však je dřívější ztráta nároku na jejich výplatu. U přídavku na dítě je zkrácení nároku výraznější, a to ze 146 % na 75 % konstantní průměrné mzdy. Díky postupným ztrátám nároku na jednotlivé sociální dávky dosahuje ukazatel METR hodnot vyšších jak 100 %, kdy se poplatník dostává do situace zvané pasti chudoby, jak je vysvětleno výše. Ukazatel však uplatněním daňového bonusu nabývá i záporných hodnot.

Vývoj ukazatele METR je v obrázku 4.24 zachycen pro manželský pár se dvěma dětmi

Obr. 4.24 Vývoj ukazatele METR manželského páru se dvěma dětmi v letech 2007 a 2008

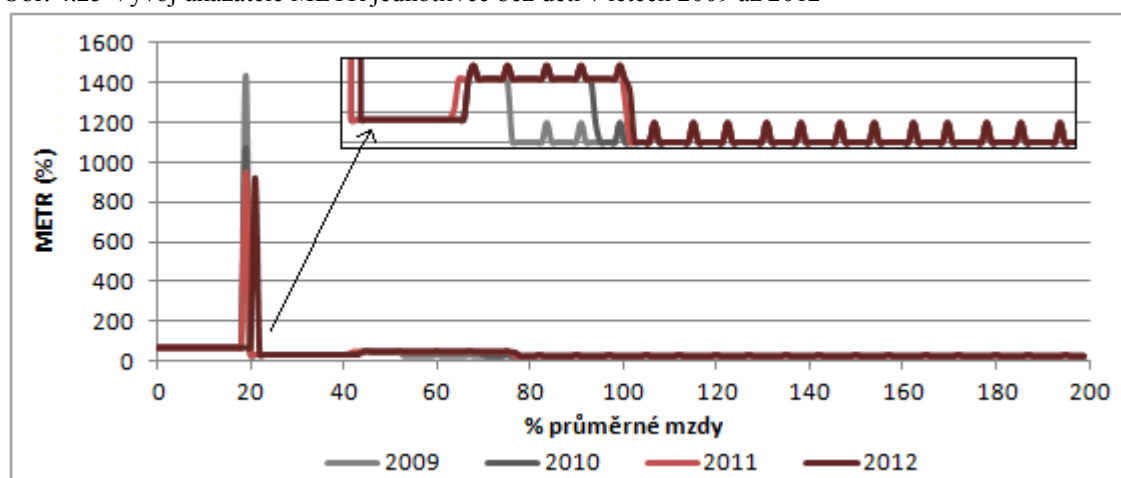

Zdroj: Vlastní zpracování

Rok 2007 byl charakteristický společným zdaněním manželů, což využívaly především manželské páry s odlišnými příjmy. Díky společnému základu daně, z kterého každý zdanil polovinu, byly vyšší příjmy zdaněny nižší sazbou daně. Daňovou reformou v roce 2008 bylo toto společné zdanění zrušeno, neboť zavedením lineární sazby daně ztrácelo význam. Hodnoty ukazatele METR přesahující 100 % jsou v roce 2007 způsobeny především ztrátou nároku na přídavek na děti a snížením daňového bonusu při překročení 13 % konstantní průměrné mzdy, kdy dále nelze uplatnit slevu na manželku či manžela. V následujícím roce se extrémní hodnoty týkají také snížení daňového bonusu, ale až při překročení 24 % konstantní průměrné mzdy, jelikož sleva na manželku či manžela lze uplatnit déle díky změně podmínek a výše slevy. Nárok na přídavek na děti v roce 2008 zaniká při 40 % konstantní průměrné mzdy. Na dávky z titulu hmotné nouze nemá daný poplatník nárok.

V další části kapitoly je zachycen průběh ukazatele mezní efektivní sazby daně ve zbývajícím sledovaném období za podmínek lineární sazby, a to nejprve u bezdětného modelového poplatníka. Pro výpočet byla opět použita fixní úroveň průměrné mzdy.

Obr. 4.25 Vývoj ukazatele METR jednotlivce bez dětí v letech 2009 až 2012

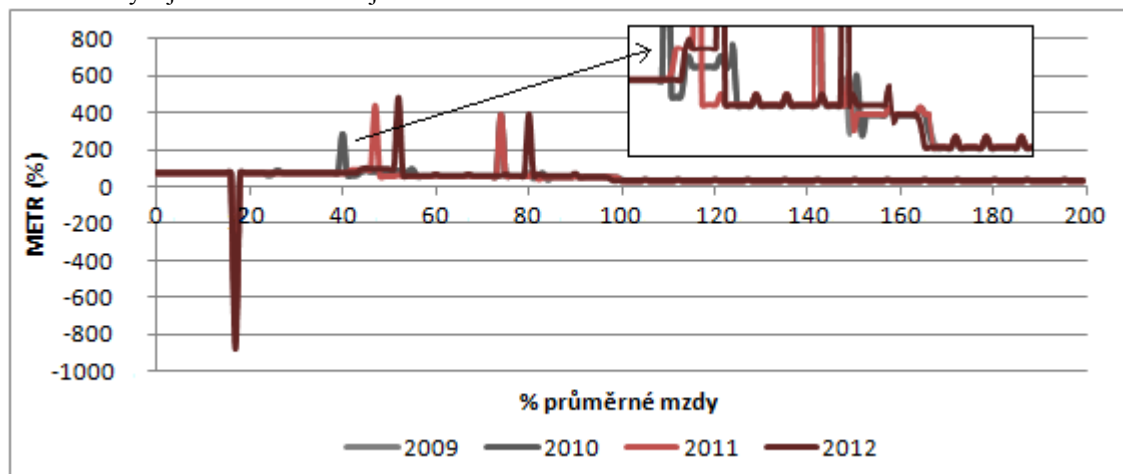

Zdroj: Vlastní zpracování

V případě bezdětného jednotlivce dosahuje ukazatel METR extrémních hodnot díky ztrátě nároku na výplatu dávek v hmotné nouzi. Vzhledem k tomu, že na tyto dávky mají vliv částky existenčního a životního minima, které v roce 2012 byly navýšeny, interval výplaty dávek v hmotné nouzi se v tomto roce mírně prodlužuje. V jednotlivých letech dochází také k navyšování normativních nákladů spojených s výpočtem výše příspěvku na bydlení. V detailu obrázku 4.25 lze pozorovat, jak se nárok na tuto dávku postupně protahuje. V roce 2011 a 2012 nedošlo k velké změně, neboť se normativní náklady zvýšily o pouhých 86 Kč.

Dále je vliv změn na vývoj ukazatele METR zaměřen na jednotlivce se dvěma vyživovanými dětmi v daném období.

Obr. 4.26 Vývoj ukazatele METR jednotlivce se dvěma dětmi v letech 2009 až 2012

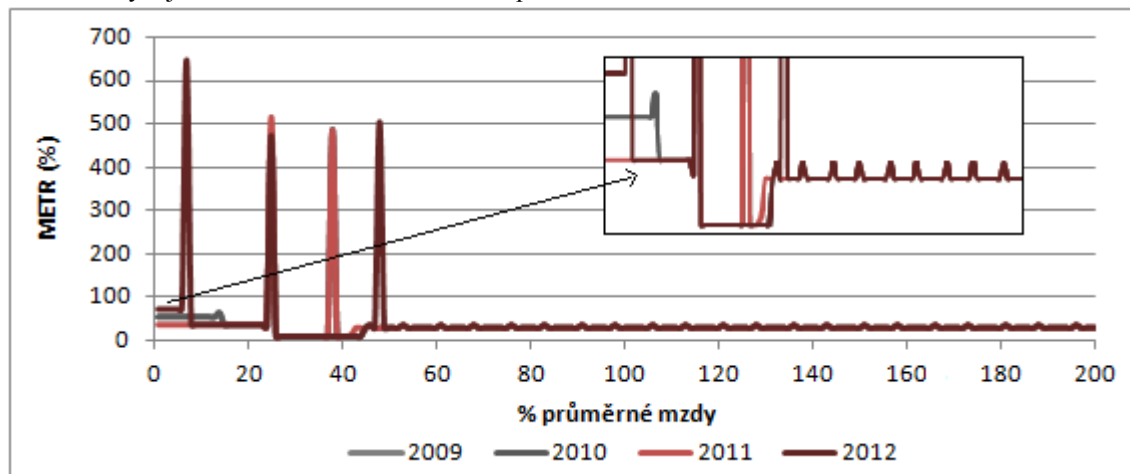
Zdroj: Vlastní zpracování

Ztráta nároku na dávky z titulu hmotné nouze způsobila hodnotu ukazatele vyšší než 100 % a jak lze pozorovat v obrázku 4.26, nárok na dávky se ve sledovaném období prodlužuje vlivem jednotlivých změn. Jelikož v roce 2009 a 2010 měl poplatník nárok na sociální příplatek, v následujících letech tomu už tak nebylo z důvodu změny podmínek pro jeho výplatu, a tato dávka tak ovlivnila rozhodný příjem pro výpočet dávek v hmotné nouzi. V roce 2011 a 2012 se výpočet či podmínky výplaty sice nezměnily, v roce 2012 však došlo k navýšení částek životního minima a následovalo prodloužení intervalu. Ve vývoji ukazatele nastaly extrémní hodnoty i ztrátou nároku na přídavek na děti, kdy se rok 2012 díky změně částek životního minima opět liší.

Záporné hodnoty způsobené výplatou daňového bonusu nastávají při stejné úrovni konstantní průměrné mzdy, neboť nedošlo k úpravě výpočtu daně. V jednotlivých letech se však měnila výše daňového zvýhodnění na děti, tedy i délka výplaty daňového bonusu. Jeho postupné snižování navíc způsobuje hodnoty ukazatele pohybující se kolem 90 %, čímž se tedy snižuje motivace pracovníka ke zvyšování svého pracovního úsilí.

Následující obrázek 4.27 zachycuje manželský pár se dvěma vyživovanými dětmi v jednotlivých letech.

Obr. 4.27 Vývoj ukazatele METR manželského páru se dvěma dětmi v letech 2009 až 2012

Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafického vyjádření lze vidět, že v roce 2012 dosahuje hodnota sledovaného ukazatele více jak 100 % u počátku intervalu. Důvodem je zánik nároku na příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení. Jak již bylo zmíněno výše, v tomto roce byly upraveny částky životního minima, čímž se výplata těchto dávek v hmotné nouzi prodloužila oproti zbývajícím období. Mezní efektivní sazba daně dále dosahuje ve všech sledovaných letech extrémních hodnot při překročení 25 % konstantní průměrné mzdy v důsledku snížení daňového bonusu. Ten je snížen díky ztrátě nároku na uplatnění slevy na manžela/manželku, kterou lze uplatnit jen do určitého příjmu manžela/manželky. Daňový bonus je vyplácen od počátku intervalu, proto tentokrát nezpůsobuje záporné hodnoty. Hodnoty ukazatele METR přesahují 100 % i vlivem přídatku na děti, kdy daný poplatník ztrácí nárok na jeho výplatu, což se opět liší v roce 2012 vlivem částek životního minima.

4.3.4 Vliv změn daně z příjmů na vývoj čistého nahrazovacího poměru

Čistý nahrazovací poměr je standardním ukazatelem k měření tzv. pasti nezaměstnanosti. Vyjadřuje poměr mezi čistým příjmem v případě nezaměstnanosti osoby a čistým příjmem ze zaměstnání dle vztahu 2.6. Do čistého příjmu jsou zahrnuty také sociální dávky.

Pro účely práce je počítáno s krátkodobou nezaměstnaností, kdy poplatníkovi náleží podpora v nezaměstnanosti. Výpočty jsou provedeny v intervalu 0 až 200 % průměrného měsíčního hrubého příjmu, který je na stejné úrovni ve všech sledovaných letech.

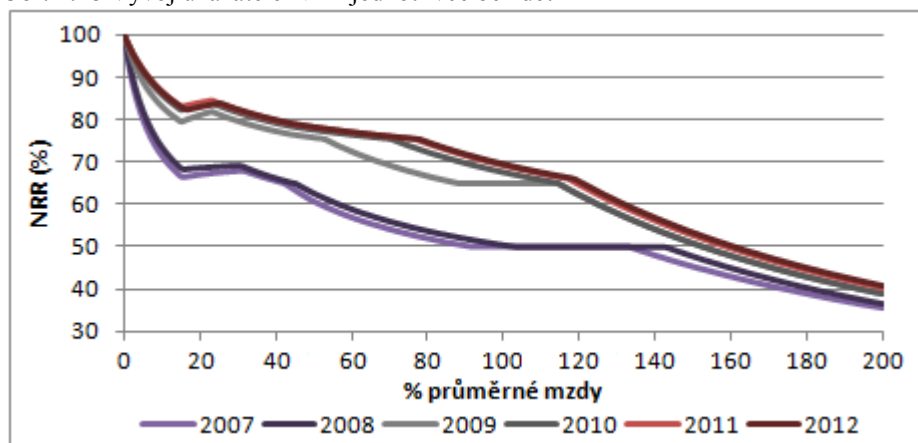
Ukazatel čistý nahrazovací poměr dosahuje hodnot v rozmezí od 0 do 100 %. Z následujícího grafického zpracování je patrné, že s rostoucí úrovní příjmů ukazatel NRR postupně klesá. Hodnoty blízké se 100 % vyjadřují, že u čistého příjmu v nezaměstnanosti

ve vztahu k příjmům ze zaměstnání dochází jen k malé redukci, což ovlivňuje přítomnost sociálních dávek, na které má poplatník nárok a zároveň také dochází k získání užitku, co se týká zvýšeného rozsahu volného času. Tyto faktory tak mohou odrazovat pracovníky, aby se snažili udržet si své pracovní místo.

Vývoj ukazatele v letech 2007 a 2008 je u všech modelových poplatníků na nižší úrovni při srovnání s vývojem ve zbylém sledovaném období. Důvodem je způsob výpočtu podpory v nezaměstnanosti, kdy výše podpory byla nejdříve 50 % z měsíčního čistého výdělku a v roce 2009 se zvýšila na 65 %. Tato změna je nejlépe viditelná v následujícím obrázku 4.28 u jednotlivce bez dětí.

Obr. 4.28 Vývoj ukazatele NRR jednotlivce bez dětí

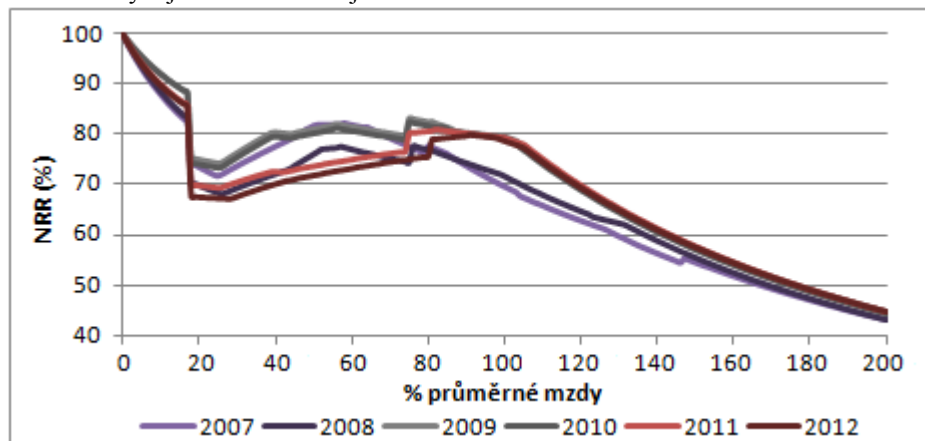

Zdroj: Vlastní zpracování

Výraznější změny ve vývoji ukazatele jsou způsobeny postupným snižováním výše sociálních dávek a úplnou ztrátou nároku na jednotlivé dávky. V důsledku toho může hodnota ukazatele růst, což způsobí nižší redukci čistého příjmu. Dávky při pobírání podpory v nezaměstnanosti jsou z důvodu nižšího rozhodného příjmu vypláceny po delší interval, než je tomu u příjmu ze zaměstnání. V letech 2007 a 2008 je hodnota ukazatele ve výši 50 % a v roce 2009 ve výši 65 % od okamžiku ztráty nároku na sociální dávky v případě nezaměstnanosti až do okamžiku, kdy poplatník poprvé dosáhne na maximální vyplácenou výši podpory v nezaměstnanosti. Poté ukazatel opět klesá. V letech 2010 až 2012 se vývoj ukazatele liší z důvodu nároku na příspěvek na bydlení, který je při pobírání podpory v nezaměstnanosti vyplácen až do konce intervalu díky výraznějšímu zvýšení normativních nákladů na bydlení v roce 2010, viz příloha 2.

Vývoj ukazatele NRR se dále zaměřuje na jednotlivce se dvěma vyživovanými dětmi, což je znázorněno v obrázku 4.29.

Obr. 4.29 Vývoj ukazatele NRR jednotlivce se dvěma dětmi

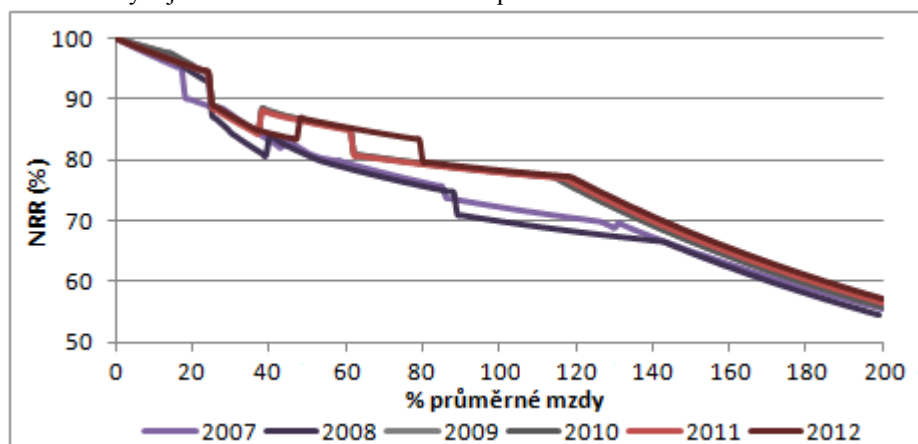

Zdroj: Vlastní zpracování

Výrazný pokles ve sledovaném období při 18 % konstantního průměrného příjmu je způsoben vznikem nároku na daňový bonus. Čistý nahrazovací poměr se dále vyvíjí podobně ve všech letech a k nárůstům hodnot ukazatele dochází z důvodu snižování výše jednotlivých dávek či úplnou ztrátou nároku. Výraznější nárůst ukazatele při 75 % konstantního průměrného příjmu v období 2008 až 2011 je zapříčiněn ztrátou nároku na příspěvek na dítě. Zvýšení částek životního minima v roce 2012 však ovlivnilo posun křivky vpravo a tím se prodloužil interval pro výplatu příspěvku na dítě. Vyšší hodnoty ukazatele naznačují, snížení rozdílu čistého příjmu v případě zaměstnanosti a nezaměstnanosti. V roce 2007 je vývoj ukazatele také ovlivněn existencí tří úrovní příspěvku na dítě.

Poslední obrázek 4.30 zobrazuje vývoj čistého nahrazovacího poměru v rámci manželského páru se dvěma dětmi.

Obr. 4.30 Vývoj ukazatele NRR manželského páru se dvěma dětmi

Zdroj: Vlastní zpracování

Výkyvy ve vývoji ukazatele jsou v jednotlivých letech způsobeny ze stejných příčin, pouze dochází k mírným posunům dle změn v konkrétním roce. Nárok na uplatnění daňového bonusu způsobí prvotní pokles ukazatele. Následné zvýšené hodnoty však zapříčiní ztráta nároku na přídavek na dítě, což se opět projeví nižší redukcí čistého příjmu. Po ztrátě nároku na přídavek na dítě při pobírání podpory v nezaměstnanosti se hodnoty ukazatele už jen snižují. Prudší pokles pokračuje po dosažení maximální vyplácené výše podpory v nezaměstnanosti, která se ve sledovaných letech postupně zvyšuje, což lze vidět v grafu na posunu křivek zvláště pro období let 2007 a 2008, a také pro období 2009 až 2012.

4.3.5 Shrnutí vlivu změn daně z příjmů na vývoj vybraných ukazatelů

V předchozích kapitolách 4.3.1 až 4.3.4 byly počítány hodnoty ukazatelů průměrného zatížení daní z příjmů, průměrného daňového a odvodového zatížení, průměrné efektivní sazby daně a mezní efektivní sazby daně na základě konstantní úrovně průměrné mzdy (23 382 Kč), která byla stanovena jako průměrná hodnota průměrných mezd za období let 2007 až 2012. Z vývoje jednotlivých ukazatelů a grafického znázornění ve sledovaných letech vyplývají určité závěry.

Hodnoty ukazatele AIT, ATR a AETR s růstem příjmu rostou z počátku intervalu zrychleně, postupně se tempo zpomaluje. Výplata daňového bonusu způsobuje záporné hodnoty ukazatelů a zavedením stropu pro odvod sociálního a zdravotního pojištění průběh ukazatele ATR a AETR klesá.

Maximální vyměřovací základ pro povinné pojistné byl pro zaměstnance zaveden v roce 2008, kdy byl stanoven ve výši 48násobku průměrné mzdy, od roku 2010 došlo k navýšení na 72násobek průměrné mzdy a následně v roce 2012 byl v této výši ponechán pro zdravotní pojištění a strop pro sociální pojištění se snížil na 48násobek průměrné mzdy. Zavedení a výše tzv. zastropování pro odvod pojistného je patrné v grafickém vyjádření jednotlivých ukazatelů a konkrétní částky stropů jsou uvedeny v kapitole 3.2.

Vysokopříjmoví poplatníci v důsledku zvyšování maximálního vyměřovacího základu tedy odvedou vyšší částku na pojistném, ale i na dani z příjmů fyzických osob v návaznosti s tzv. superhrubou mzdou, kdy je základ daně poplatníka navýšen o pojistné placené zaměstnavatelem za zaměstnance.

Zavedení 15 % lineární sazby daně výrazně snižuje hodnoty ukazatele u všech modelových poplatníků, jak lze vidět v grafickém znázornění ukazatelů. K tomuto poklesu přispívá také zvýšení částek slev na dani. V roce 2007 si poplatník mohl na sebe uplatnit

slevu pouze v měsíční výši 600 Kč, v roce 2008 se tato sleva zvýšila na 2 070 Kč. Zvyšovalo se také daňové zvýhodnění na děti, a to postupně z 500 Kč až na 1 117 Kč. Na základě výpočtů bylo zjištěno, že uplatněním slev na dani nízkopříjmoví poplatníci do určitého příjmu neodvádí na dani z příjmů žádnou částku a v případě poplatníků s dětmi jsou příjemci daňového bonusu.

Záporné hodnoty ukazatele AETR vyjadřují, že poplatník v rámci svého příjmu dostává z veřejných rozpočtů více, než odvede na dani z příjmů a pojistném. Na základě výpočtů bylo zjištěno, že osamocený poplatník s vyživovanými dětmi má nárok na výplatu sociálních dávek déle než bezdětný jedinec a manželský pár se dvěma dětmi. Důvodem je uplatnění daňového zvýhodnění a nižší příjem osamoceného rodiče. Rozhodný příjem pro výplatu sociálních dávek u manželského páru je zase vyšší než u rodiče samoživitele, proto dosahuje sledovaný ukazatel dříve kladných hodnot.

Do vývoje hodnot ukazatele AETR vstupují nejen změny v rámci daňového systému, ale také úpravy v konstrukci sociálních dávek. V případě bezdětného poplatníka byla výraznější odchylka v průběhu hodnot ukazatele způsobena úpravou příspěvku na bydlení. Změna výpočtu přídatku na děti a nároku na sociální příplatek ovlivnila především rozhodný příjem poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi, což mělo dále vliv na výplatu dávek hmotné nouze. Kromě roku 2007, kdy se daňová povinnost odvíjela od daňových pásem a odlišností ve stanovení stropu pro odvod pojistného, si je však průběh hodnot ukazatele v jednotlivých letech velmi podobný a křivky se překrývají.

Hodnoty ukazatele METR vyšší jak 100 % mohou mít demotivující účinek pro zvýšení pracovního úsilí, což se týká zejména rodin s vyživovanými dětmi. Odchytky vývoje ukazatele v jednotlivých letech jsou dány změnou konstrukce dávek z titulu státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi. Změny v rámci daňového zvýhodnění na děti mají vliv na délku výplaty daňového bonusu. Počátek jeho výplaty způsobuje záporné hodnoty ukazatele.

Úpravou částek životního a existenčního minima byly ovlivněny všechny dávky vstupující do výpočtu ukazatele pro jednotlivé poplatníky. Změnou přídatku na děti ze tří úrovní výplaty pouze na jednu úroveň a také změnou nároku na sociální příplatek byl u poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi prodloužen interval pro dávky hmotné nouze. Zvýšení částek daňového zvýhodnění mělo vliv na prodloužení intervalu výplaty daňového bonusu.

Hodnoty ukazatele NRR s rostoucí úrovní příjmů postupně klesají. Hodnoty blíží se 100 % vyjadřují nepatrný rozdíl čistého příjmu plynoucího ze zaměstnání a příjmu v případě krátkodobé nezaměstnanosti. Průběh ukazatele ovlivňuje přítomnost sociálních dávek, které v případě nezaměstnanosti náleží poplatníkovi déle z důvodu nižšího rozhodného příjmu. Změna způsobu výpočtu podpory v nezaměstnanosti vyvolala u všech modelových poplatníků nižší úroveň hodnot ukazatele v letech 2007 a 2008. Dosažení maximální vyplácené výše podpory v nezaměstnanosti, která se ve sledovaných letech postupně zvyšuje (viz příloha 3), zapříčiní ve všech sledovaných letech prudší pokles hodnot ukazatele.

Hodnoty jednotlivých ukazatelů byly také ovlivněny úpravou sazby pro odvod sociálního pojištění. Do roku 2008 odváděli totiž zaměstnanci na sociálním pojištění 8 % z hrubé mzdy a zaměstnavatelé za zaměstnance odváděli 26 %. Od roku 2009 se sazby snížily a zaměstnanci na sociálním pojištění odváděli z hrubé mzdy 6,5 % a zaměstnavatelé za zaměstnance 25 %. Sazby pro zdravotní pojištění se v průběhu sledovaného období neměnily.

4.4 Celkové shrnutí dosažených výsledků

V praktické části práce bylo provedeno posouzení zatížení osobní důchodovou daní v ČR pomocí vybraných ukazatelů. Posouzení proběhlo pomocí mikroekonomických ukazatelů daňového zatížení na několika modelových poplatnících ve sledovaném období let 2007 až 2012. Využito bylo ukazatelů průměrného zatížení daní z příjmů, průměrného daňového a odvodového zatížení, průměrné efektivní sazby daně, mezní efektivní sazby daně a následně i čistého nahrazovacího poměru.

Mikroekonomické ukazatele jsou založeny na datech simulačních modelů, které jsou konstruovány pro vybrané typy poplatníků s určitými násobky průměrné mzdy. V rámci této práce byli zvoleni tři modeloví poplatníci, a to bezdětný poplatník, poplatník se dvěma dětmi a manželský pár se dvěma dětmi. I když se ve společnosti objevují další typy poplatníků, lze na základně modelových poplatníků použitých v práci dojít k určitým obecným závěrům daňového zatížení.

Použitím ukazatelů AIT, ATR a AETR na základě skutečných vstupních parametrů v jednotlivých letech bylo zjištěno, že hodnoty těchto ukazatelů s růstem příjmů rostou. Výjimkou jsou situace, kdy poplatník dosáhne na daňový bonus, což způsobí záporné hodnoty ukazatelů a překročení stropu pro odvod sociálního a zdravotního pojištění,

kdy ukazatel průměrného zatížení daní z příjmů, průměrného daňového a odvodového zatížení a průměrné efektivní sazby daně klesá.

Z posouzení skutečného daňového a odvodového zatížení a průměrné efektivní sazby daně u modelových poplatníků lze konstatovat, že zavedení lineární sazby daně a navýšení slev na dani způsobilo pokles hodnot ukazatelů. Další skutečností je, že při stejné výši příjmu je úroveň zdanění pro bezdětného poplatníka na vyšší úrovni v porovnání s poplatníky, kteří vyživují nezaopatřené děti.

Aplikací ukazatele mezní efektivní sazby daně bylo poukázáno na tzv. past chudoby, což je situace spojená s hodnotami ukazatele vyššími jak 100 %. V takovém případě dochází se zvyšováním hrubého příjmu k poklesu čistého příjmu, čímž se zvyšování pracovního úsilí pro poplatníka stává iracionální. Demotivující účinek mají i hodnoty přibližující se 100 %.

Problém s vysokými hodnotami ukazatele METR se vyskytl především u poplatníků s vyživovanými dětmi, kde je možnost nároku na větší počet sociálních dávek.

V komparaci se státy OECD dosahuje ukazatel METR v podmínkách České republiky nadprůměrných hodnot u modelových poplatníků, a to vlivem struktury poskytovaných sociálních dávek. Míra zatížení daní z příjmů je v České republice nízká, odvody pojistného se však pohybují v nadprůměrných hodnotách evropských zemí. Ze zjištěných hodnot lze konstatovat, že zvýšené hodnoty ukazatele zasahují především rodiny s dětmi.

Při konstrukci daných výpočtů se vycházelo ze skutečné průměrné mzdy konkrétních let, což u jednotlivých ukazatelů také způsobilo určité odchylky. Vzhledem k této skutečnosti a pro názornější zachycení změn v úpravě osobní důchodové daně, sociálního pojištění a sociálních dávek se tedy přistoupilo k použití stejné úrovně průměrného měsíčního příjmu. Tato fixace nezávisle proměnné veličiny vychází z průměru jednotlivých průměrných mezd sledovaného období.

Díky fixaci průměrné měsíční mzdy se tak potvrdila předchozí tvrzení. Hodnoty ukazatelů AIT, ATR a AETR rostou s růstem příjmu, s přechodem k lineární sazbě daně a zvýšení částek slev na dani došlo k výrazným změnám vývoje ukazatelů a úroveň zdanění pro poplatníka bez dětí je na vyšší úrovni než u poplatníků s nezaopatřenými dětmi.

Demotivující hodnoty ukazatele METR vyšší jak 100 % se dotýkají především rodin s vyživovanými dětmi. Odchylky v průběhu ukazatele pro jednotlivé roky ovlivňují hlavně změny u sociálního příplatku, přídavku na děti, částech životního a existenčního minima a u daňového zvýhodnění na děti.

Hodnoty ukazatele NRR s rostoucí úrovní příjmů klesají, prudší pokles byl zaznamenán u bezdětného poplatníka v souvislosti s nárokem na menší počet sociálních dávek. Rozdílnou výši hodnot ukazatele v letech 2007 a 2008 ovlivnila změna způsobu výpočtu podpory v nezaměstnanosti.

Vývoj hodnot jednotlivých ukazatelů byl ovlivněn jak změnami v daňovém systému týkající se zavedení lineární sazby daně, postupného zvyšování slev na dani a změnou sazby pro povinné pojistné, tak i změnami v sociálním systému. Úpravy ve výpočtu přídatku na děti či sociálního příplatku mají vliv na výplatu dalších dávek, neboť jsou započítávány do rozhodného příjmu.

Z vypočítaných hodnot bylo zjištěno, že poplatníci s dětmi mají nárok na větší počet sociálních dávek a také na výplatu daňového bonusu. Na základě těchto skutečností lze konstatovat, že demotivující hodnoty ukazatelů se dotýkají zejména nízkopříjmových skupin poplatníků s vyživovanými dětmi.

5 Závěr

V diplomové práci zaměřené na posouzení zatížení osobní důchodovou daní v podmínkách České republiky bylo pro naplnění cíle práce provedeno posouzení zatížení daní z příjmů fyzických osob u modelových poplatníků s příjmy ze závislé činnosti pomocí vybraných mikroekonomických ukazatelů v období let 2007 až 2012.

Modelovým poplatníkem byl zvolen bezdětný jedinec, samoživitel se dvěma vyživovanými dětmi a dále manželský pár se dvěma vyživovanými dětmi. Tito poplatníci spolu s dalšími typovými poplatníky jsou standardně využíváni k posouzení daňového zatížení i mezinárodními organizacemi, neboť představují určitou strukturu domácností ve společnosti.

Výpočty hodnot jednotlivých ukazatelů byly konstruovány na základě skutečných dat sledovaného období a také se zafixováním nezávisle proměnné veličiny. Na základě vývoje hodnot vybraných ukazatelů lze vyvodit určité závěry o daňové povinnosti poplatníků.

Skutečná daňová povinnost modelových poplatníků v důsledku zavedení lineární sazby daně a navyšování slev na dani klesá. Zároveň je daňové zatížení pro poplatníka s vyživovanými dětmi na nižší úrovni s porovnáním zatížení bezdětného poplatníka při stejné úrovni příjmů. Na základě fixace nezávisle proměnné veličiny bylo také zjištěno, že poplatníky nepostihují jednotlivé legislativní změny stejným způsobem, ale rozhodující je výše jejich příjmu. Nejvíce jsou tedy úpravou daňového a sociálního systému zasaženi poplatníci s podprůměrnou mzdou.

Z konstrukce ukazatele mezní efektivní sazby daně vyjadřující interakci daňového a dávkového systému vyplynulo, že pokud je hodnota ukazatele rovna nebo dokonce vyšší jak 100 %, při zvýšení hrubého příjmu pracovním úsilím dojde ke snížení čistého příjmu o stejnou nebo i vyšší částku. Taková situace může mít demotivující vliv na zvyšování pracovního úsilí, jelikož vyplácené sociální dávky zabezpečí poplatníkům odpovídající příjmy a jsou vytvářeny tzv. pasti chudoby. Těmito situacím podléhají zejména poplatníci s vyživovanými dětmi a nízkým příjmem.

Z dostupných dat však není možné zjistit, jaký podíl z celkového počtu domácností představují domácnosti zasažené těmito demotivujícími hodnotami, jelikož analýze reálných dat je věnována malá pozornost. Možné je však provést srovnání ukazatele METR se zeměmi OECD, v rámci něhož se hodnota ukazatele České republiky pro modelové poplatníky pohybuje na nadprůměrné úrovni.

Práce byla doplněna také aplikací ukazatele čistého nahrazovacího poměru, který se zaměřuje na tzv. past nezaměstnanosti, kdy se příjmy v krátkodobé nezaměstnanosti příliš neliší od příjmů získaných ze zaměstnání. V takovém případě stát nevytváří dostatečnou motivaci pro aktivní hledání zaměstnání a nabízí štedrost sociálního systému.

Česká republika sice ve zdanění příjmů nedosahuje průměru OECD, avšak nadprůměrné jsou odvody na pojistném, což vede k vysokému daňovému zatížení příjmů z práce.

Seznam použité literatury

Knihy

- [1] HAMERNÍKOVÁ, Bojka a Alena MAAYTOVÁ. *Veřejné finance*. 2.vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 340 s. ISBN 978-80-7357-497-0.
- [2] KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňové teorie a politika*. 5.vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 276 s. ISBN 978-80-7357-574-8.
- [3] KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie - úvod do problematiky*. 2.vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 120 s. ISBN 978-80-7357-423-9.
- [4] KUBÁTOVÁ, Květa a Leoš VÍTEK. *Daňová politika – teorie a praxe*. 1.vyd. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1997. 259 s. ISBN 80-85963-23-X.
- [5] MUSGRAVE, Richard a Peggy MUSGRAVEOVÁ. *Veřejné finance v teorii a praxi*. 1.vyd. Praha: Management Press, a.s., 1994. 563 s. ISBN 80-85603-76-4.
- [6] ŠIROKÝ, Jan. *Daňové teorie s praktickou aplikací*. 2.vyd. Praha: C. H. BECK, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.
- [7] VANČUROVÁ, Alena a Lenka LÁCHOVÁ. *Daňový systém ČR 2010*. 10.vyd. Praha: VOX, a.s., 2010. 355 s. ISBN 978-80-86324-86-9.

Příspěvky ve sbornících

- [8] RATMANOVÁ, Iveta. Analýza vývoje hodnot ukazatele průměrné osobní sazby daně u vybraných typů poplatníků v ČR v letech 2001 - 2009. In: *Finanční řízení podniků a finančních institucí*. 1.vyd. Ostrava: VŠB-TUO, 2009. s. 318 - 326. ISBN 978-80-248-2059-0.
- [9] RATMANOVÁ, Iveta. Analýza citlivosti vybraných mikroekonomických ukazatelů daňového zatížení na změny parametrů výpočtu osobní důchodové daně. In: *Řízení a modelování finančních rizik*. 1.vyd. Ostrava: VŠB-TUO, 2008. s. 201 - 211. ISBN 978-80-248-1846-7.

Elektronické zdroje

- [10] <http://www.cssz.cz> (internetové stránky České správy sociálního zabezpečení)
- [11] <http://www.czso.cz> (internetové stránky Českého statistického úřadu)
- [12] <http://epp.eurostat.ec> (internetové stránky Evropské unie)
- [13] <http://www.finance.cz> (internetové stránky Finance media a.s.)
- [14] <http://www.mfcr.cz> (internetové stránky Ministerstva financí)
- [15] <http://www.mpsv.cz> (internetové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí)
- [16] <http://www.oecd.org> (internetové stránky Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)

Zákony

- [17] Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů
- [18] Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
- [19] Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů
- [20] Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
- [21] Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

Seznam zkratek

AETR	Průměrná efektivní sazba daně
AIT	Průměrné zatížení daní z příjmů
ATR	Průměrné daňové a odvodové zatížení
AW	Průměrná mzda
č.	Číslo
ČSÚ	Český statistický úřad
EUROSTAT	Statistický úřad Evropské Unie
GEI	Hrubé příjmy ze zaměstnání
IT	Osobní důchodová daň
Kč	Korun českých
METR	Mezní efektivní sazba daně
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
např.	Například
NEI	Čistý příjem
NEI _{OW}	Čistý příjem při nezaměstnanosti
NEI _{IW}	Čistý příjem v zaměstnání
NRR	Čistý nahrazovací poměr
Obr.	Obrázek
odst.	Odstavec
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
popř.	Popřípadě
Sb.	Sbírky
SB	Sociální dávky
SSC _{ES}	Zákonné pojistné placené zaměstnancem
str.	Strana
Tab.	Tabulka
tis.	Tisíc
tj.	To je
tzn.	To znamená
tzv.	Takzvané
ZTP/P	Zvlášť těžké postižení s potřebou průvodce
ŽM	Životní minimum

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 26. 4. 2013

Lenka Břeňová

Bc. Lenka Břeňová

Seznam příloh

Příloha 1	Vývoj daňových pásem a sazeb daně z příjmů fyzických osob v letech 2007 až 2012, Přehled vývoje nejdůležitějších slev na dani v letech 2007 až 2012
Příloha 2	Životní a existenční minimum, Výše částek přídatku na dítě, Výše částek sociálního příplatku, Normativní náklady pro nájemní byty v obci do 9 999 obyvatel (Kč)
Příloha 3	Průměrná mzda v letech 2007 až 2012, Výše podpory v nezaměstnanosti v letech 2007 až 2012, Maximální výše podpory v nezaměstnanosti v letech 2007 až 2012,
Příloha 4	Vývoj hodnot ukazatele AIT a ATR pro poplatníka bez dětí v letech 2008, 2010 a 2011
Příloha 5	Vývoj hodnot ukazatele AIT a ATR pro poplatníka s dvěma dětmi v letech 2008, 2010 a 2011
Příloha 6	Vývoj hodnot ukazatele AIT a ATR pro manželský pár se dvěma dětmi v letech 2008, 2010 a 2011
Příloha 7	Ukazatel METR pro jednotlivce v zemích OECD (67 % AW)
Příloha 8	Ukazatel METR pro jednotlivce se dvěma dětmi v zemích OECD (67 % AW)
Příloha 9	Ukazatel METR pro manželský pár se dvěma dětmi v zemích OECD (67 % a 100 % AW)
Příloha 10	Výše daňové kvóty v zemích OECD v roce 2011

Přílohy

Příloha 1

Tab. P 1.1 Vývoj daňových pásem a sazeb daně z příjmů fyzických osob

Ze základu daně		Daň pro rok 2007
od Kč	do Kč	
	121 200	12%
121 200	218 400	14 544 Kč + 19 % ze základu daně přes 121 200 Kč
218 400	331 200	33 012 Kč + 25% ze základu daně přes 218 400 Kč
331 200	a výše	61 212 Kč + 32% ze základu daně přes 331 200 Kč

Ze základu daně	Daň v letech 2008 - 2012
	15 %

Zdroj: Široký (2008) a vlastní zpracování

Tab. P 1.2 Přehled vývoje nejdůležitějších slev na dani v letech 2007 až 2012

Roční sleva (Kč)	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sleva na poplatníka	7 200	24 840	24 840	24 840	23 460	24 840
Daňové zvýhodnění na dítě	6 000	10 680	10 680	11 604	11 604	13 404
Sleva na manželku (-la)	4 200	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
Sleva na částečnou invaliditu	2 520	2 520	2 520	2 520	2 520	2 520
Sleva na plnou invaliditu	3 000	5 040	5 040	5 040	5 040	5 040
Sleva pro ZTP/P	9 600	16 140	16 140	16 140	16 140	16 140
Sleva pro studenty	2 400	4 020	4 020	4 020	4 020	4 020

Zdroj: Široký (2008) a vlastní zpracování

Příloha 2

Tab. P 2.1 Životní a existenční minimum (Kč)

Životní minimum	2007 - 2011	2012
Jednotlivec	3126	3410
1. osoba v domácnosti	2880	3140
2. a každá další osoba v domácnosti	2600	2830
Dítě do 6 let	1600	1740
Dítě do 15 let	1960	2140
Dítě do 26 let	2250	2450
Existenční minimum	2007 - 2011	2012
	2020	2200

Zdroj: MPSV a vlastní zpracování

Tab. P 2.2 Výše částek přídavku na dítě (Kč)

Přídavek na děti	2007			2008 - 2012
Příjem nepřevyšuje	1,5násobek ŽM	2,4násobek ŽM	4násobek ŽM	2,4násobek ŽM
Věk dítěte	Zvýšená výměra	Základní výměra	Snížená výměra	Výše dávky
do 6 let	576	496	256	500
6 - 15 let	706	608	314	610
15 - 26 let	810	698	360	700

Zdroj: MPSV a vlastní zpracování

Tab. P 2.3 Výše částek sociálního příplatku

Sociální příplatek	2007	2008 - 2010	2011	2012
Příjem nepřevyšuje	2,2násobek ŽM	2násobek ŽM	Nárok mají pouze rodiče pečující alespoň o jedno dlouhodobě nemocné či zdravotně postižené dítě nebo byl-li alespoň jeden z rodičů pečující o nezaopatřené dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižený.	Sociální příplatek definitivně zrušen k 31. 12. 2011

Zdroj: MPSV a vlastní zpracování

Tab. P 2.4 Normativní náklady pro nájemní byty v obci do 9 999 obyvatel (Kč)

Počet osob	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	2 460	2 747	3 165	4 016	4 293	4 379
2	3 640	4 128	4 747	5 943	6 350	6 464
3	5 083	5 834	6 698	8 309	8 852	9 001
4 a více	6 517	7 453	8 587	10 582	11 272	11 466
Koeficient	0,3					

Zdroj: MPSV a vlastní zpracování

Příloha 3

Tab. P 3.1 Průměrná mzda v letech 2007 až 2012

Průměrná mzda	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	20 957 Kč	22 592 Kč	23 344 Kč	23 864 Kč	24 436 Kč	25 101 Kč

Zdroj: ČSÚ a vlastní zpracování

Tab. P 3.2 Výše podpory v nezaměstnanosti v letech 2007 až 2012

2007 - 2008	
První 3 měsíce	50 % průměrného měsíčního čistého výdělku
Zbývající doba	45 % průměrného měsíčního čistého výdělku
2009 - 2012	
První 2 měsíce	65 % průměrného měsíčního čistého výdělku
Další 2 měsíce	50 % průměrného měsíčního čistého výdělku
Zbývající doba	45 % průměrného měsíčního čistého výdělku

Zdroj: MPSV a vlastní zpracování

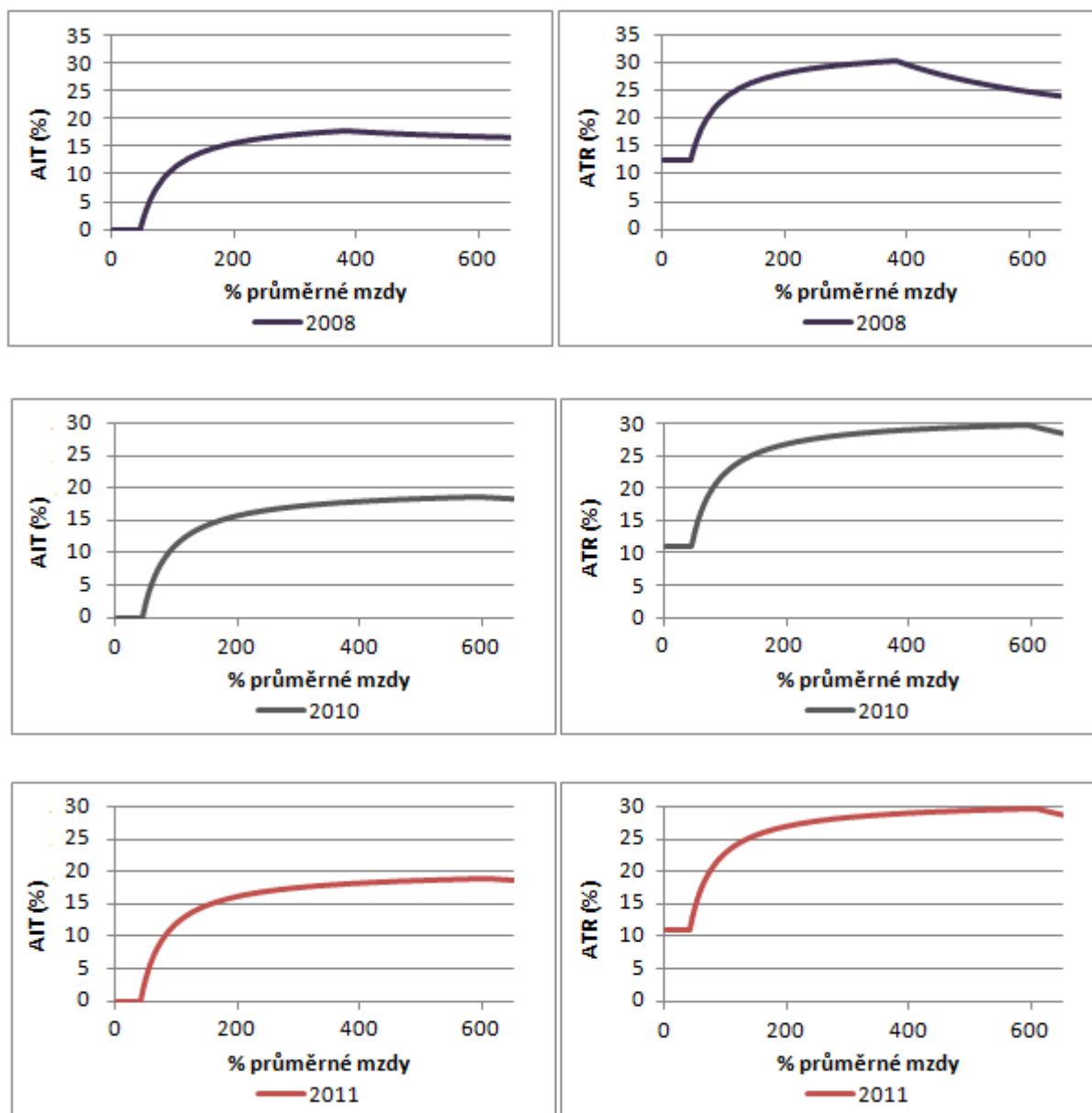
Tab. P 3.3 Maximální výše podpory v nezaměstnanosti v letech 2007 až 2012

Podpora v nezaměstnanosti	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	11 389 Kč	12 249 Kč	13 307 Kč	13 280 Kč	13 528 Kč	13 761 Kč

Zdroj: ČSÚ a vlastní zpracování

Příloha 4

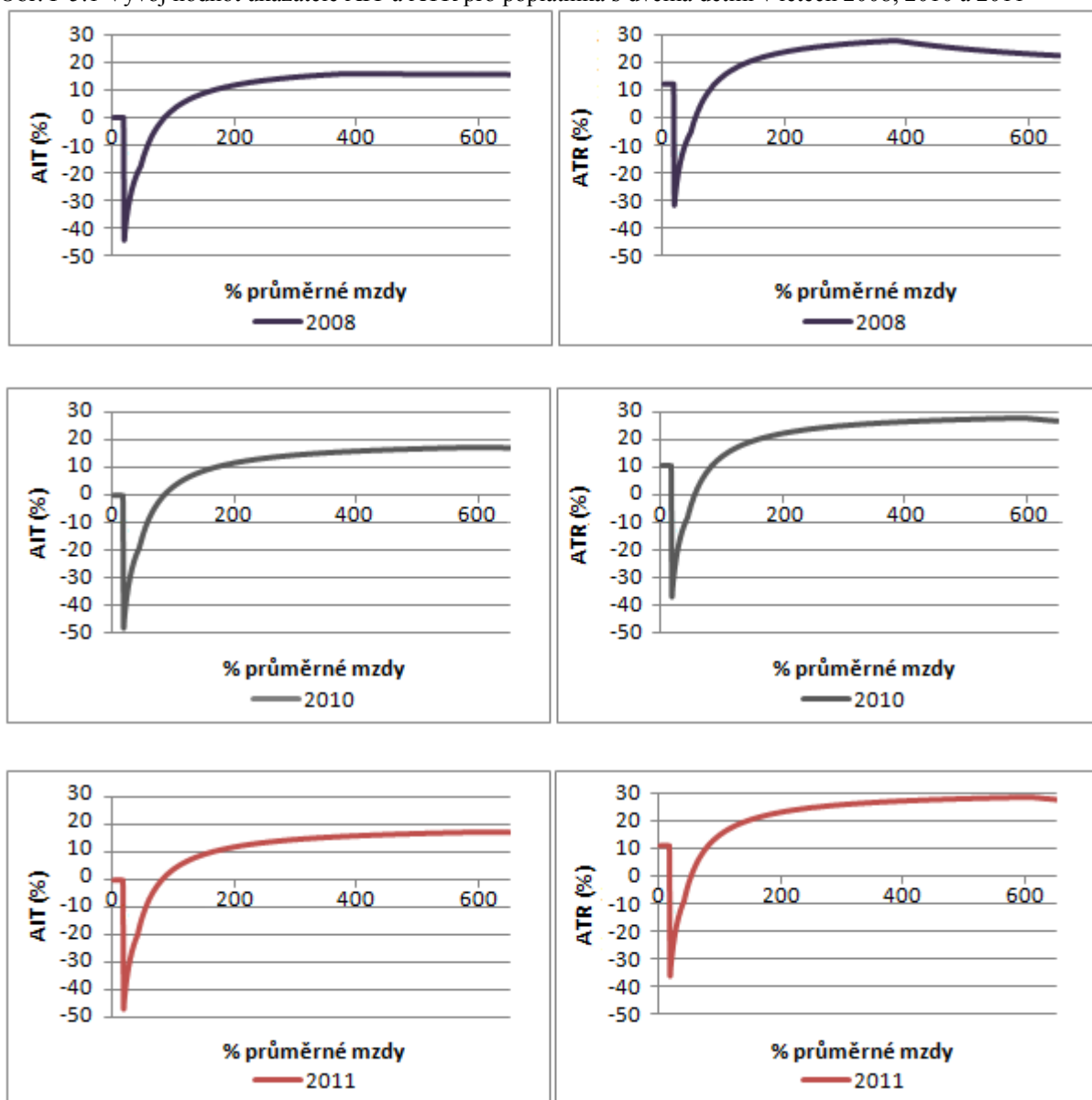
Obr. P 4.1 Vývoj hodnot ukazatele AIT a ATR pro poplatníka bez dětí v letech 2008, 2010 a 2011

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 5

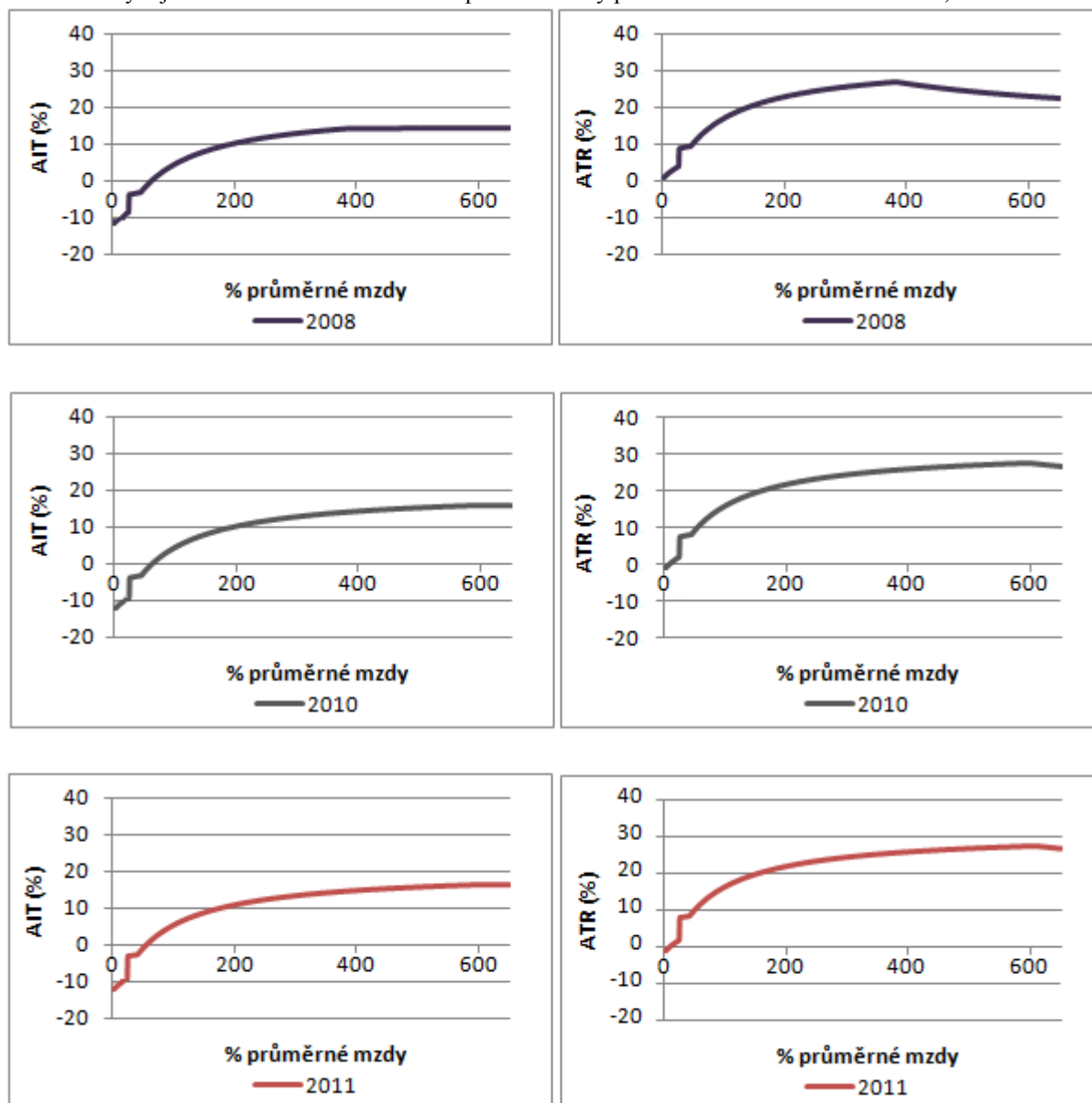
Obr. P 5.1 Vývoj hodnot ukazatele AIT a ATR pro poplatníka s dvěma dětmi v letech 2008, 2010 a 2011

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 6

Obr. P 6.1 Vývoj hodnot ukazatele AIT a ATR pro manželský pár se dvěma dětmi v letech 2008, 2010 a 2011

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 7

Tab. P 7.1 Ukazatel METR pro jednotlivce v zemích OECD (67 % AW)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Australia	39,38	35,56	35,50	35,38	35,38	35,38	35,38	39,15	39,15	39,38	39,27	39,13	39,12
Austria	54,59	54,01	54,00	54,00	56,05	57,91	57,91	57,91	57,86	56,91	56,91	56,91	56,91
Belgium	65,89	65,58	65,58	65,61	71,27	71,25	71,24	71,31	66,43	66,34	66,27	66,30	66,27
Canada	35,89	35,05	35,39	35,30	35,41	34,51	34,67	34,35	34,21	34,22	33,38	33,52	33,64
Chile	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00
Czech Republic	44,91	44,91	44,91	44,91	44,91	44,91	47,50	47,50	50,19	48,58	48,58	48,58	48,58
Denmark	50,68	49,81	43,30	43,31	42,89	42,87	42,88	42,86	42,56	42,08	40,90	40,88	40,87
Estonia	44,36	44,36	45,12	45,12	45,12	43,64	42,58	41,84	41,09	42,02	42,87	42,87	42,87
Finland	54,26	52,89	52,01	51,06	50,46	50,74	54,40	54,39	53,88	52,84	52,97	53,13	53,56
France	64,34	69,00	63,62	63,68	68,06	63,47	71,87	63,47	63,47	63,47	63,47	63,52	63,60
Germany	60,92	59,67	60,18	60,84	60,00	59,41	59,56	59,05	58,61	58,19	55,44	55,92	55,85
Greece	44,14	44,14	44,14	44,25	44,25	44,25	54,08	53,43	52,12	50,80	46,21	41,34	41,55
Hungary	56,73	56,09	55,43	55,34	54,68	52,43	53,06	55,06	58,05	57,25	52,21	51,61	54,04
Iceland	38,98	38,86	40,13	40,42	40,45	39,68	38,80	37,62	37,62	39,45	43,41	43,49	43,81
Ireland	28,11	29,95	29,95	29,95	33,18	31,38	31,38	31,38	31,38	32,88	33,18	37,70	37,70
Israel	42,53	42,53	42,81	40,86	39,00	37,04	37,55	36,60	31,71	30,76	29,81	30,05	30,12
Italy	50,15	49,06	48,89	52,74	52,74	52,74	52,72	53,57	53,57	53,57	53,78	54,05	54,07
Japan	25,10	25,21	30,95	27,83	27,79	28,15	29,28	29,86	30,02	29,90	31,03	31,62	31,98
Korea	17,38	17,31	18,12	17,54	17,86	17,68	17,94	19,93	20,35	19,14	19,44	19,85	19,99
Luxembourg	44,58	42,91	38,03	39,65	39,65	41,45	41,45	43,42	40,62	41,06	41,04	44,17	43,46
Mexico	14,42	14,42	15,96	16,49	14,42	14,42	14,35	14,32	17,48	17,48	17,48	17,44	17,44
Netherlands	54,26	53,51	53,62	54,29	55,74	57,38	49,82	50,39	51,19	49,15	48,74	48,98	48,90
New Zealand	21,00	21,00	21,00	21,00	21,00	21,00	21,00	21,00	21,00	21,00	19,25	17,50	17,50
Norway	43,09	43,09	43,09	43,09	43,20	43,24	43,34	43,09	43,09	43,09	43,09	43,24	43,24
Poland	40,48	40,48	40,48	40,69	40,86	41,04	41,19	40,34	36,87	36,11	36,11	36,11	37,21
Portugal	40,20	39,39	39,39	39,39	39,39	38,59	47,07	47,07	38,59	38,59	39,06	39,39	39,39
Slovak Republic	43,88	44,39	43,21	43,21	48,12	44,42	44,42	44,42	44,42	44,42	44,42	44,42	45,14
Slovenia	45,16	46,07	46,08	46,07	46,07	45,43	45,06	44,73	44,17	43,64	43,64	43,64	43,64
Spain	48,81	48,81	48,81	49,45	49,45	49,45	45,50	45,31	45,31	45,21	45,21	45,21	45,75
Sweden	53,56	52,73	51,81	51,43	51,67	51,20	50,68	48,31	47,44	46,33	45,64	45,63	45,67
Switzerland	27,19	26,98	26,76	26,10	25,73	25,68	25,68	25,68	26,03	26,03	26,03	26,33	26,33
Turkey	42,93	45,63	44,53	44,53	44,53	44,53	44,53	44,53	43,95	42,15	42,20	42,20	42,20
United Kingdom	39,39	39,23	39,18	40,60	40,60	40,60	40,60	40,60	38,83	38,83	38,83	40,25	40,25
United States	34,56	34,48	34,29	34,11	34,07	33,98	33,98	33,98	34,39	34,39	34,39	32,54	32,54
Average	41,73	41,59	41,27	41,33	41,79	41,38	42,01	41,87	41,25	40,95	40,63	40,72	40,89

Zdroj: OECD

Příloha 8

Tab. P 8.1 Ukazatel METR pro jednotlivce se dvěma dětmi v zemích OECD (67 % AW)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Australia	103,8	71,78	71,75	71,7	61,23	68,3	35,38	47,17	47,17	39,38	58,1	58,01	58
Austria	54,54	53,95	53,95	53,95	56,05	57,91	57,91	57,91	57,86	56,91	56,91	56,91	56,91
Belgium	65,89	65,58	65,58	65,61	71,27	71,25	71,24	71,31	66,43	66,34	66,27	66,3	66,27
Canada	57,79	37,06	57,53	57,69	57,82	57,11	57,26	56,96	56,85	60,43	60,42	60,53	60,61
Chile	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Czech Republic	44,91	44,91	44,91	44,91	60,81	60,48	62,25	47,5	50,19	55,72	55,72	55,72	55,73
Denmark	50,68	49,81	43,3	43,31	42,89	42,87	42,88	42,86	42,56	42,08	40,9	40,88	40,87
Estonia	44,36	44,36	45,12	45,12	45,12	43,64	42,58	41,84	41,09	42,02	42,87	42,87	42,87
Finland	54,26	52,89	52,01	51,06	50,46	50,74	54,4	54,39	53,88	52,84	52,97	53,13	53,56
France	57,44	62,36	57,35	57,64	61,89	57,39	66,39	57,99	57,99	57,99	57,99	58,04	58,13
Germany	58,27	57,01	57,74	58,4	58,1	57,44	57,59	57,07	56,61	56,21	53,73	54,21	54,14
Greece	44,14	44,14	44,14	34,41	44,25	54,08	54,08	53,43	52,12	50,8	34,41	47,21	47,39
Hungary	56,73	56,09	55,43	55,34	54,68	52,43	53,06	55,06	58,05	57,25	52,21	35,8	54,04
Iceland	47,05	46,73	46,52	46,78	46,81	46,03	44,24	43,09	42,18	43,97	50,48	50,56	48,36
Ireland	28,11	11,52	64,61	64,61	66,05	65,33	65,33	65,33	65,33	65,93	66,05	67,86	67,86
Israel	13,94	42,53	42,81	15,37	15,4	15,3	16,73	16,73	16,53	16,53	16,53	16,81	16,9
Italy	50,15	49,06	48,89	52,74	52,74	54,02	54,04	54,07	54,07	54,07	54,27	54,55	54,57
Japan	25,1	25,21	30,95	27,83	27,79	28,15	29,28	29,86	30,02	29,9	31,03	31,62	31,98
Korea	17,38	17,31	18,12	17,54	17,86	17,68	17,94	18,31	18,74	17,93	18,23	18,64	18,78
Luxembourg	21,92	21,84	21,82	21,82	21,82	22,06	22,06	22,41	40,62	38,6	41,04	42,53	44,29
Mexico	14,42	14,42	15,96	16,49	14,42	14,42	14,35	14,32	17,48	17,48	17,48	17,44	17,44
Netherlands	50,41	49,85	49,94	50,58	52,05	53,71	46,12	46,59	52,48	51,19	51,75	52,02	55,78
New Zealand	21	39	39	39	39	39	21	21	21	21	19,25	17,5	17,5
Norway	43,09	43,09	43,09	43,09	43,2	43,24	43,34	43,09	43,09	43,09	43,09	43,24	43,24
Poland	40,48	40,48	40,48	40,69	40,86	41,04	41,19	32,36	28,41	28,41	28,41	28,41	29,63
Portugal	40,2	39,39	39,39	39,39	39,39	38,59	47,07	47,07	38,59	38,59	39,06	39,39	39,39
Slovak Republic	43,88	44,39	43,21	43,21	47,52	43,78	44,42	44,42	44,42	44,42	44,42	44,42	45,14
Slovenia	45,16	46,07	46,08	46,07	46,07	45,43	45,06	44,73	44,17	43,64	32,9	32,9	32,9
Spain	43,68	43,68	43,68	41,51	41,51	41,51	39,05	45,31	34,05	33,92	52,42	52,42	52,96
Sweden	53,56	52,73	51,81	51,43	51,67	51,2	50,68	48,31	47,44	46,33	45,64	45,63	45,67
Switzerland	21,92	21,76	21,7	21,1	20,71	20,68	20,67	20,67	21,13	21,13	21,13	20,64	18,86
Turkey	42,93	45,63	44,53	44,53	44,53	44,53	44,53	44,53	43,95	42,15	42,2	42,2	42,2
United Kingdom	72,73	72,65	72,63	73,4	73,4	73,4	73,4	73,4	73,4	73,4	73,4	76,27	76,27
United States	49,48	49,39	49,21	49,03	48,99	48,9	48,9	48,9	49,31	53,23	53,23	51,37	48,63
Average	43,72	43,05	45,01	43,89	44,8	44,96	43,87	43,38	43,36	43,23	43,57	43,62	44,23

Zdroj: OECD

Příloha 9

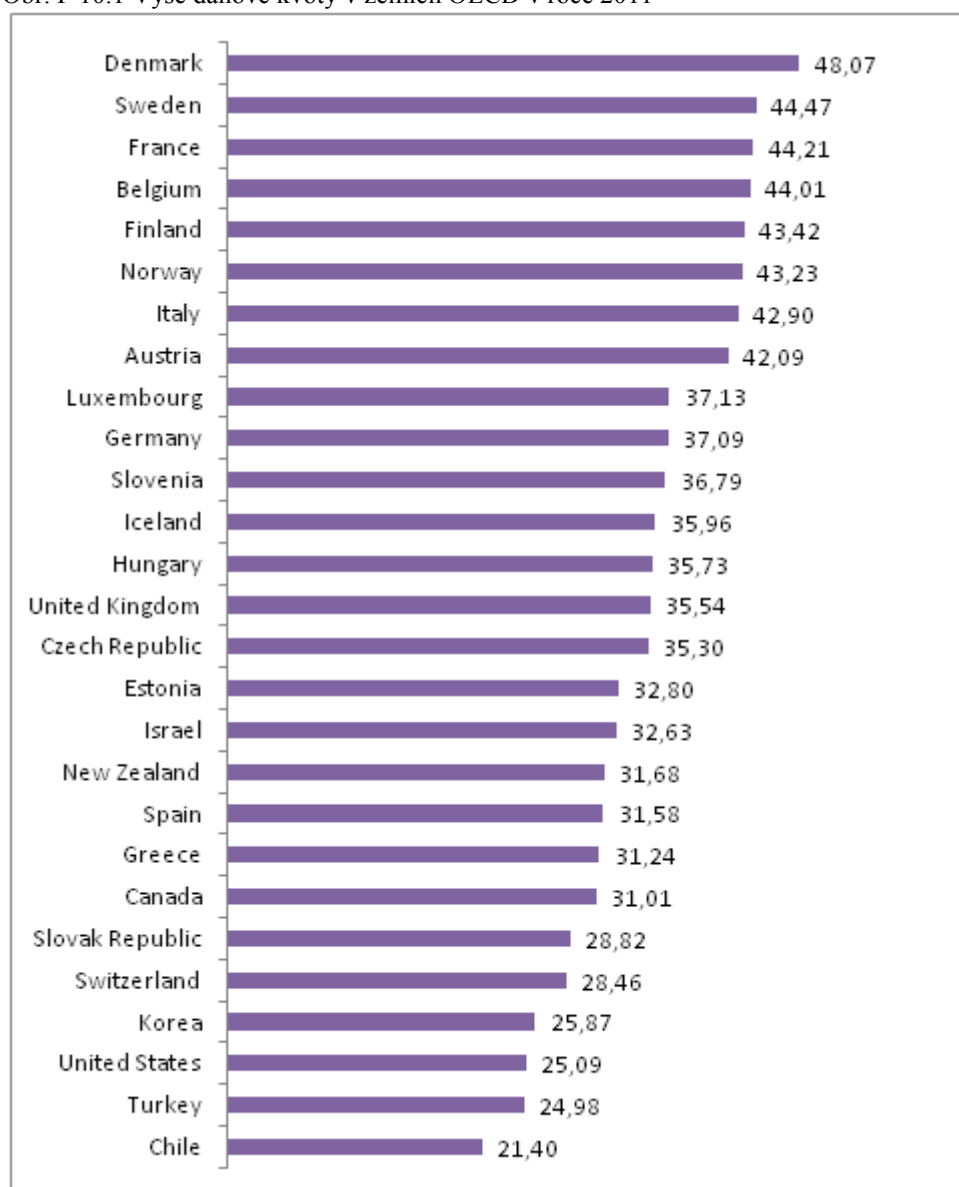
Tab. P 9.1 Ukazatel METR pro manželský pár se dvěma dětmi v zemích OECD (67 % a 100 % AW)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Australia	47,84	35,56	35,5	35,38	35,38	63,68	63,68	63,68	63,68	63,82	63,75	35,36	35,81
Austria	55,07	54,5	54,5	61,12	61,76	57,91	57,91	60,76	60,72	60,56	60,56	60,56	60,56
Belgium	67,27	66,95	66,67	66,42	66,45	66,43	66,43	66,48	66,43	66,34	69,66	69,69	68,84
Canada	50,4	47,61	47,94	47	47,07	44,35	44,4	44,41	44,38	44,39	44,43	44,48	44,51
Chile	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Czech Republic	44,91	44,91	44,91	44,91	44,91	48,15	47,5	52,37	55	54,05	54,05	54,05	54,06
Denmark	50,68	49,81	48,76	48,77	43,73	43,7	43,71	43,69	43,91	43,5	42,33	42,31	42,31
Estonia	44,36	44,36	45,12	45,12	45,12	43,64	42,58	41,84	41,09	42,02	42,87	42,87	42,87
Finland	58,75	57,45	56,58	55,66	55,07	54,95	54,4	55,11	58,05	56,9	53,96	54,11	54,45
France	53,64	50,57	52,7	52,81	52,96	52,03	51,35	51,23	51,23	52,45	51,23	51,39	51,47
Germany	63,43	62,4	62,99	63,71	62,81	61,57	61,73	61,28	60,89	60,43	57,38	57,88	57,85
Greece	53,99	53,99	53,99	54,08	54,08	54,08	60,64	53,43	52,12	50,8	51,46	52,42	52,59
Hungary	77,09	63,47	76,4	76,31	77,15	77,15	76,28	64,79	71,54	71,54	64,07	63,47	52,39
Iceland	47,05	46,73	46,52	46,78	46,81	46,03	44,24	43,09	42,18	43,97	47,83	47,91	48,36
Ireland	36,16	33,93	33,18	33,18	33,18	33,18	33,18	33,18	33,18	35,88	36,8	37,7	37,7
Israel	42,53	42,53	42,81	40,86	43,72	45,54	44,17	44,17	41,19	38,35	38,35	38,55	36,73
Italy	55,57	54,49	54,35	58,01	58,01	52,74	52,72	54,09	54,1	54,1	54,33	54,62	54,64
Japan	26,21	29,02	32,01	28,91	28,88	29,24	30,47	31,19	31,35	31,22	32,35	35,84	36,19
Korea	20,34	20,28	19,22	19,22	19,53	24,43	25,27	30	29,87	25,01	28,4	25,07	28,87
Luxembourg	47,82	46,15	41,27	42,89	42,89	44,68	46,3	46,65	45,57	44,33	45,95	47,47	48,4
Mexico	24,48	24	24,84	24,83	22,54	22,05	21,43	20,89	18,7	18,7	18,7	23,39	23,39
Netherlands	58,19	51,03	50,93	50,44	50,73	51	48,09	48,66	48,8	46,64	47,33	47,32	50,08
New Zealand	21	21	21	21	33	33	53	53	53	41	51,5	50	51,25
Norway	55,05	55,05	55,05	55,05	55,15	43,24	51,28	51,06	51,06	51,06	51,06	51,19	51,19
Poland	40,48	40,48	40,48	40,69	40,86	41,04	41,19	40,34	36,87	36,11	36,11	36,11	37,21
Portugal	48,28	47,48	47,48	47,48	47,48	47,07	47,07	47,07	47,07	47,07	47,54	50,71	47,88
Slovak Republic	43,88	44,39	43,21	43,21	47,52	43,78	44,42	44,42	44,42	44,42	44,42	44,42	45,14
Slovenia	46,07	46,07	46,08	46,07	46,07	45,43	45,06	44,73	44,17	43,64	43,64	43,64	43,64
Spain	45,5	45,5	45,5	45,5	45,5	45,5	45,5	48,19	48,19	48,09	48,09	48,09	49,53
Sweden	64,63	64,06	48,6	49,09	49,29	63,78	63,41	63,41	63,33	47,89	47,92	47,92	47,95
Switzerland	30,94	30,68	30,43	29,74	30,18	30,12	29,33	29,33	29,14	29,14	29,14	29,42	29,42
Turkey	42,93	45,63	44,53	44,53	44,53	44,53	44,53	44,53	43,95	42,15	42,2	42,2	42,2
United Kingdom	39,39	39,23	39,18	40,6	40,6	40,6	46,51	46,51	44,74	44,74	44,74	40,25	40,25
United States	34,56	34,48	34,29	34,11	34,07	33,98	33,98	33,98	34,39	34,39	34,39	32,54	32,54
Average	45,46	44,14	43,94	44,13	44,53	45,16	46,14	46,02	45,92	44,76	45,1	44,41	44,33

Zdroj: OECD

Příloha 10

Obr. P 10.1 Výše daňové kvóty v zemích OECD v roce 2011

Zdroj: OECD